

Јоанна С. Поповића

ПОЗОРИШТНА ДѢЛА.

СВЕЗКА IV.

ЛАХАНЪ,

жалостно позорје у 5 дѣјства.

БЕОГРАДЪ НЕКАДЪ И САДЪ,

весело позорје у 2 дѣјства.

Рис. Ср. I 413 / 4. 1

~~MT 238~~

Р19 срт 413 / 4. 1

ІОАННА С. ПОПОВИЋА

ПОЗОРИШТНА ДЪЛА.

СВЕЗКА IV.

Кривош

ЛАХАНЪ,
БЕОГРАДЪ НЕКАДЪ И САДЪ.

Печатано на ползу Србско - Народногъ Позоришта.

У БЕОГРАДУ,

Правителственомъ Кнѣгопечатнѣомъ.

1853.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ALLEN D. LINTON

280184

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ALLEN D. LINTON

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ЛАХАНЪ,

ЖАЛОСТНО ПОЗОРИЄ У ПЕТЬ ДЬЙСТВІЯ.

(Изъ Бугарске повѣстнице.)

ДѢЙСТВУЮЩА ЛИЦА.

КОНСТАНТИНЪ ТЕША, царь Бу-
гарскій.

МАРІЯ, нѣгова супруга.

ЕЛТИМИРЪ }
БОГОРЪ } боляри.
НЕСКО }

МИРОСЛАВЪ }
ПРЕЛИМИРЪ } войводе.

ЛАХАНЪ

СТАНА, дворослужительница.

ЕДАНЪ дворослужитель.

ВИШЕГРАЂАНА, више пасти-
РА, ВОЙСКА.

Место дѣйствія одъ части є градъ Тр-
ново, одъ части полъ; године 1279.

ДѢЙСТВО ПРВО.

1.

(Планина.)

Елтимиръ и Нешко.

Нешко. (ода тамо и овамо таруѣи руке).
Бога ми ладно.

Елт. И есень настаде, а мы се единако потуцамо овуда.

Нешко. Ей Боже, оѣе л' и Бугарской засинути пролеѣе.

Елт. Синуѣе, кадь духъ Ясеновъ врати се у землю.

Нешко. Или кадь зачуемо „непорочный путь“ царици Маріи.

Елт. Ахъ Марія, Марія! нѣно зверско срдце — Али каква е то врачбина, да една жена доѣе изъ белога света, и

привуче тако велике државе овладіє себи у руке; да колѣ и дави, кога хоће, да граби и отима, што се нѣойзи люби. Тай се покорѣ може само кодѣ насѣ, у злохудомѣ царству трпити.

Нешко. Ако беше было помоћи, то си мого само ты.

Елт. О, не беседи тако! — Кадѣ несрећомѣ нашомѣ царѣ сломи ногу, іоште онда требаше отворити очи; єрѣ царѣ нїє лутка, да га дворяни служе, и дворянке успавлюю песмама, него треба да є юнакѣ: првый на ногама, последній у постелю; првый на посао, а последній сѣ рада. Али ко хтеде веровати, да ће та ранна бити неисцѣлима? Болѣ га привезао постельи, и я повика, да се постави наместникѣ єданѣ. Шта ми пришиваше? Нуто Елтимира! дочепа се прилике, да кормило землѣ приграби; а Богѣ слуша, я мышляхѣ деспота Светислава. Народѣ пакѣ говораше: ако є Теша покваріо ногу, паметѣ му є читава. Е, владати се морало, и тко му є ближій одѣ нѣгове супруге! данасѣ издає заповести по налогу мужа, сутра и прекѣ сутра ради изѣ свое главе, али све у име нѣгово. Нисамѣ ли

ви одма у почетку говорио : ово се и ово не слаже съ духомъ Константіновымъ, то ніє изъ нѣгове главе.

Нешко : Ахъ , народъ приписиваше то болѣтицы царевой, мыслии, да у часовима безволья раѣаю се злокобни непоредцы. Тко є мого себи представити, да Константинъ Теша, некада бодаръ и разуманъ царъ лежи у мртвилу безчувствія, и да смртоносный задай прійма одъ злочесте Маріє, као шкодљива испаре-нія одъ цвећа у вече.

Елт. Шта самъ саде я мого ? Као човекъ крпіо самъ, колико се даваше браніо, покривао, одупирао се провали злочногъ извора, докле на последакъ са свомъ силомъ не покуля, па кога прогута првогъ, него мене !

Нешко : Еда ли мы срећніє про-ѣомо ?

Елт. (мртво). Мучи, ниси имао, не знашъ шта боли. Децу изгубити, жену изгубити ! — Марія, Марія, да ти є савъ животъ небесномъ невиношћу заданутъ, ово бы те дѣло безконечномъ предало мраку. Марія, Марія, мыслишъ ли отићи кадгодъ на истину.

Нешко : (на страни) Бѣднѣй !

Елт. Но нашто непрестаномъ тугомъ узнемиривати ову тишину, кою в Богъ зато среѣномъ учинію, што в удалю одъ людій. Нисамъ я првѣй, што овако страдамъ, небу ни последнѣй быти. Докъ в Маріе, быѣе и несреѣе.

Нешко : Ништа ме тако не боли, него што нема слоге, да се томе край учини.

Елт. Чудо заиста ! — Ко ѣе да ти се дигне, кадъ в єднога подлость заслепила, те у пропасти ближнѣга худу корысть тражи; другій одъ страа не сме да помоли єзыкъ ; онай в блаженъ (облазнію) ако га Марія лепо погледи ; ономъ одъ злата пожутіше очи, те све наопако види. Наопако намъ свану, па ѣе ни наузнако и смркнути.

Нешко : (тресе главомъ). Право велишъ.

Елт. Кадъ іошгъ беше овако ? Татари иду слободно одъ места до места ; у средъ подне отимлю людма што имъ се любви : стоку, раану, децу, жене ; робе и плѣне, ил' пожару даю ; па ко се за то брине ? царъ рамлѣ и душомъ и тѣломъ,

царица гледи свога сладкогъ Мияйла, само нѣму нека се уклони свако съ пута, да му круна не угине; а народъ? — да Бо'мъ! народъ е добаръ кадъ плаћа и кулучи.

Нешко: Добро кнеже Елтимире; али кажи ми, коя е полза одъ тога за народъ, што уменшъ тако живо да представляшъ нѣгово бѣдно станѣ. Я мыслимъ такови люди, као што смо мы, и нама подобни, треба мало далѣ да пођу.

Елт. Да сбаце Константина е ли? айде прокушай, те уђи међу народъ и кажи му, да оћешъ да га избавишъ. Првйй ће те дань на рукама носити, другйй ће равнодушно слушати твоє спасителне наредбе, а трећйй треба да се надашъ, да ће те везати и неприятелю предати. О, люлява е вера пукъ и простота; та Спасителя свога смрти е предао.

Нешко: Кадъ е народъ гравнуо на Мичу.

Елт. Ласно беше Мичу отерати; онъ не имађаше никакве способности; гди е ударю, ту е изгубю. Осимъ тога великаши быяу една душа, едно тѣло. Садъ е Марія умела све тако разудити и

побркати, да нико не зна, како стои. Текъ видишь, како пада часъ еданъ, часъ другій; па и ту, кадъ овай падне, други му се радуо. Съ врѣ тога Константинъ іоште стои у памети народа као добаръ и разуманъ владатель, кои є у младо свое доба много добра земљи принео, као што и єсть. Што садъ наопако подъ нѣмъ иде, народъ мора да га іоштѣ више жали, знаюћи да то не бива нѣговомъ кривицомъ, него по несрећной болести. Айде промоли се садъ.

Нешко: Я и не кажемъ, да се царъ сбаца; али баръ то бы могли учинити, да се Марія одтури, коя є причиномъ толике несреће. То народъ увиђа.

Елт. Марія є неваляла, и сви неваляли на нѣной су страни, єрѣ налазе свою користь у томе. На свету има више злочесты людій него поштены, знашь ли ты то! Пакъ садъ видишь колико є избило.

Нешко: Пакъ шта намъ оста дакле радити?

Елт. Благосиляти оне, кои су отишли съ овогъ света, да не гледе покоръ

и несрећу; трпѣти и чекати, докле Богъ и насъ не позове.

Нешко: **Жалостна утѣха.**

2.

БОГОРЪ И ПРЕЪАШНЬИ.

Нешко: (тргне се) **Богоръ!**

Бог. **Ѓдва васъ наћо.**

Елт. **Заиста и тешко є наћи прописане бегунце кодъ толико издайника у земљи.**

Нешко: **И подлы наемника.**

Елт. **Камо ти чета? вежи насъ, пакъ насъ води, нека се заязи хала.**

Бог. **Мыслишь ли, да бы васъ я издао?**

Елт. **То бы велико и было чудо кодъ насъ у Бугарской. Но можешъ быти поштень, ако хтео єси, да раздражишь Марию.**

Бог. **Гнѣвъ Маринъ не може мени више ништа.**

Елт. **Бы ће умрла? то є чудо! Отровне траве найдуже траю.**

Бог. **Траю заиста, и Трново іоште**

пiє нѣна испаренiя. Само самъ се я ли-
шiо те среѣе.

Нешко: Како то?

Бог. Кадъ изъ тамнице избегосте,
на многе па и на мене поче се сумняти,
да самъ Марiа ту ранну задао, ерѣ є она
волила видити Елтимирову главу на кол-
цу, него найсмирению молитву за спасе-
нiє своє грешне душе. Али доказа не
быаше, а она ме не хтеде нападаати безъ
сведочбе.

Елт. Нуто! и найподлiя душа оѣе
сенку законности при свомъ богомрзкомъ
дѣлу.

Бог. Не увекъ. Марiа окруни сво-
га Михаила торжественно у цркви, узме
одъ народа присегу, и заповеди, да се
на служби Божiой споминѣ после своiй
родителя, и подписує у повеляма цар-
скимъ као царь млађий.

Нешко: А деспоть Светиславъ?

Бог. Садъ текъ отвори очи.

Елт. Зашто нiє iоште дремао? Съ
нѣга є полакъ несреѣе у земљи. Нiє ли
онъ унукъ Ясеновъ, одъ странны влада-
теля признатъ за наслѣдника? Тко му не-

бы слѣдовао, да є проговоріо: я оѹ да владамъ, докле Теша неоздрави.

Бог. Онъ хтеде свою погрешку поправити, али да чуєте, шта се учини. Марія има притворства за стотину други. Светиславу полетити у очи ніє іой се свидло, єръ є народъ застеняо; сиротинъи дотешта, пакъ ље поѹи за сродникомъ Ясеновымъ као вода низъ брегъ. За то му предложи, да іой буде сынъ, млађій одъ Міяила.

Нешко: Міяилу є текъ шеста година.

Бог. Малоумный Светиславъ прійми ту понуду, али мудро момче оѹе да се обезбѣди, па Марія не верує речма, него иште торжественно увѣренъ. Одъ како є Трнова, ніє было тако смешне светковине, нити ље бити, као на малу госпоину. У цркви предъ олтаромъ после пѣнія и молитве, деспотъ Светиславъ, кои бы Маріи мого бити отаць, буде свечано пріймљнъ за нѣногъ млађегъ сына, и царица свою дечицу заогрне порфиромъ, Міяила съ десне, а Светислава съ леве стране.

Елт. При оваковомъ поступку не зна човекъ, или су Маріина злочинія већа, или деспотова лудостъ.

Бог. После ове светковине слѣдовала є по обичаю часть; єло се, пило се, виселило се до поноћи. Ко ме данъ не освану, него Светиславу.

Елт. Шта?

Бог. Тако є моя браћо. Маріи не быяше ни до чега, него да Светислава у руке добіє. Како ій вино свлада, она заповеди и деспота и све нѣгове поубіяти.

Елт. О жено, жено!

Бог. Вы знате, да я радо оћу да рекнемъ, али безъ зле намѣре. Тако и садъ узъ речъ примѣтимъ, да є то зло и по землю, и по цара. Ніє ми се готово речъ ни изладила, а већъ мене уватили, и царица заповеди, да ме за примѣръ другима јавно погубе. Народъ, судбиномъ Светислава ужаснутъ, на овај гласъ јошъ више занеми, и као да ме нико не познає, тако безчувствено гледаху, кадъ ме на губиште поведоше. Сами војници, кои ме, знате како, любе, оборили главе, и

землю очима мерећи, тугу своју као да у,
и зартаз аху. Али кадъ ме на морно
поль изведу, и губитель подигне мачъ
поглавица чете, коя ме є допратила, ува-
ти га за руку, и сва чета повиче: стани.
Сотымъ ме узму у среду, и крозь изум-
льный народъ уклонимо се у шуму.

Елт. И никакве потере за вама?

Бог. Вы знате: у найвећи крволо-
ка найманъ срдца. Марія се ямачно бо-
яше, да ће и потеря поћи нашимъ тра-
гомъ.

Елт. Но, садъ видимъ, да и она не-
ће дуго.

Нешко: И не треба, вере ми; докле
є гвозђе вруће, ковати га треба. Шта
велишь Богоре.

Бог. И я кажемъ: недомашность
Маріина разкламкана є; народъ є отворіо
очи, види, да овако мора пропасти. Єдна
отважна глава, пакъ є све добивено.

Нешко: Тко бы болъ одъ тебе, од-
важанъ си, мударъ си, у народу познатъ,
шта ћемо више.

Елт. Моє є срдце, браћо, убієно, и
духъ тyme поремећенъ. Чини ћу свашта,
али за повелителя нисамъ.

Бог. Ніє ви ништа познато за Лахана, кои овде близу станує ?

Нешко: Мы тек' юче преѣосмо амо.

Бог. Онъ є пастирь као и други; но чудеса о нѣму приповедаю. Не само што є паметанъ и мударъ, него є храбаръ, дрзновенъ, и управо човекъ, кои уме да задобіє уваженіє и любовь. Нити се нѣгово име споминѣ другояче него као нешто чрезвычайно.

Елт. Чули смо и мы за ту басну.

Бог. Пастыри га зову своимъ кра-лѣмъ; дотле є дотерао.

Елт. Пакъ шта ћешъ тыме ?

Бог. Могли бы нѣга учинити пред-водителѣмъ.

Елт. Добро ты и избра войсководу.

Нешко: Заиста, куда бы одъ сты-да, кадъ бы се пустили за єднимъ па-стыромъ.

Бог. Тай бы намъ пастирь приву-ко много приврженика.

Елт. Велико число скитница, є ли? кои нису ни видели оружія. Притомъ вой-вода, кои уме распудити све вукове и медведе по шуми, па шта ћешъ болѣ.

Нешко: То бы было првый, нечувеный рать у свету.

Бог. Не познаете га, пакъ зато и говорите тако. Само да га видите, пакъ бы променили мнѣніе. И мене є своимъ стасомъ у удивленіе поставію.

Елт. Я немамъ никакве ползе, да га кудимъ, ал' се, Бога ми, небу ни поводити за речма други. Межу тымъ, ако є до тога, да се дижемо, не треба ни нѣга презирати, ни нѣгову чету, само не могу да се дамъ на нѣгове неге.

Нешко: Тако и я велимъ.

3.

Бданъ пастырѣ, преѣашнѣи.

Паст. Помагай ви Богъ честити властели.

Бог. Богъ дао добро свакомъ добромъ човеку, а непоштенномъ нека уреди, како онъ зна.

Паст. Аминѣ (поѣ).

Нешко: А одкудъ тако, и куда у име Божіе?

Паст. Идемъ по заповести нашего краля.

Бог. Одъ Константина, Михаила, матери му, или другога кога? Мы, дао Богъ, имамо толико кралѣва и царева, да се морамо пытати, кога мыслимо.

Паст. Какви су кралѣви и цареви у Трнову, и како е комъ име, право да ти кажемъ, мы и не знамо; ерѣ се слабо мешамо са светомъ; опетъ Бугари свакій часъ меняю царева као татари конѣ, па знате како е при менби: све на горе наплазе. Нека имъ Богъ буде у помоћи, мы смо задовольни съ нашимъ кралюшомъ.

Бог. Съ кралюшомъ? то е опетъ новый некій краль.

Паст. Онъ краль ніе, но мы га тако зовемо; ерѣ што онъ нареди, тако мора да буде.

Нешко: А тко е тай?

Паст. Зарѣ га вы не познаете? Господи помилуй! нашега кралюшу да не познаете. Хе, хе! докъ васъ чую мои другари, сви ће вамъ се смеяти.

Бог. Што ће рећи царѣ, ако сазна да вы за себе имате краля, и не марите за друге власти.

Паст. Мы мыслимо, да цару мора быти повольно, што є годъ добро и поштено; па кадъ кралюша ны то исто чини, онда и царъ мора казати, да Лахана слушамо. Не смемъ да ви кажемъ, а вы бы се чудили, колико ће добра земљи учинити.

Нешко: Па кадъ є добро, зашто не бы казао.

Паст. Зашто намъ є забранѣно. Хе, хе! да ко преступи заповестъ кралюше!

Елт. Є л' вамъ онъ заповедію, да га тако зовете?

Паст. Онъ ніє, нит' га виде ко, да се чимъ поноси. Та онъ живи најпростіє одъ насъ свию, раани се некимъ коренѣмъ и травама, коє мы и непознаємо, и кадъ други пастири, заклавши дебелу овцу или крме, гладє мастну браду и бркове, онъ се само смеши.

Нешко: Одъ куда беше онъ?

Паст. А Богъ ће га знати. Єдни веле: изъ Свете Горе, и има кодъ себе часно дрвце; други опетъ причаю, да є быо на Христовомъ гробу, и тамо нешто

беше; зашто одъ куда бы се са свецыма разговарао.

Елт. А разговара се?

Паст. Сваку ноћъ. Ёдва чекамо, да се роди сунце, само да се искупимо кодъ нѣга. Ей, какве ны ствари приповеда! свакиј данъ штогодъ друго.

Бог. Онъ е дакле човекъ ученъ.

Паст. Ученъ, то не знамъ што е; али кадъ Лаханъ говори, коса човеку расте. Мыслите ли да ће се ко промиголити? Боже сачувай; листъ се може чути, кадъ затрепти. На што е најчудније, онъ погађа, што човекъ мысли. Тако е данъ путъ кадъ е говорио, а я одъ чуда вртио главомъ. онъ ме погледа, (кога онъ погледа, тай мора да обори очи) Самуило, вели ми, ты неверуешъ? али чекай! На ти онда окрену говорити, ей то немогу заборавити, докъ самъ живъ: другий човекъ у лицу, а речи, речи — то треба да чуєте.

Бог. Я мыслимъ, онъ васъ само вара.

Паст. И ты бы насъ тако варао, само да си кадаръ. Изиди предъ медведа

съ прекрштенымъ рукама, па кадъ сви повичу: садъ ђете смождѣти, нека се зверь у клупче скупи, некъ умукне, пакъ ђемо и теби веровати.

Нешко: Зарь є то Лаханъ учинію.

Паст. Да є само єданъ путь! шта є у нѣговымъ очима, Богъ бы знао, текъ найжешће псето нека є, и нека Лаханъ упре очи у нѣга, одма се сѣуѣури, па дркѣе, дркѣе, велишь садъ ђе свиснути.

Бог. Па зашто кадъ є такавъ човекъ, не иде цару, и тамо не прійми службу, него се потуца по шуми узалудъ.

Паст. Узалудъ? хе, хе! видићете, шта ђе бити. Но вы сте власти, съ Богомъ (пође).

Бог. Стани, мы ако смо власти, опеть чествуємо люде велике.

Паст. А, знамъ! како се появи ко, да є мало честити, ето ти са свию страна навале добра браћа, докле га не смакну. Бога ми лепо є живити у граду. Тога баръ нема у насъ.

Бог. Па велишь, велика срећа Лахану предстон.

Паст. Те іоштъ каква! дође єданъ путь некій врачаръ, да намъ погађа, шта ће се коме сбыти (то беше некако о Ђурђеву дне), навалимо и на Лахана, нека и онъ пружи дланъ. Ёдва га намолисмо. Па шта му прорече? хе, хе!

Бог. Мора да є врло лепо было.

Паст. Како неће бити врло лепо, да ослободи земљу, и да му се сви поклоне.

Елт. Шта, шта?

Паст. Ёсть, тако му врачаръ рече. Ал' то неће бити ни чудо никакво.

Елт. Шта є онъ на то одговоріо.

Паст. Ништа, само му се чело напушти, и одъ тогъ доба постаде више замышлѣнъ.

Бог. Али пастыръ, па да му се сви кланяю.

Паст. Такавъ пастыръ! али шта ћу вамъ говорити, кадъ га не познаете. Да сте видели онога орла. —

Нешко: А шта беше съ њиме?

Паст. Краљюша заспа подъ єднимъ дрветомъ; али сунце одскочи, и крену му

ладовину. Садъ дође еданъ орао, разшири крила, и заклони га одъ жестоке припеке, клео ми се човекъ, кои є гледао очима.

Нешко: Є ли храбаръ тай вапъ краљуша?

Паст. Можете се съ нъиме борити, аля се погодите да буде одъ шале, или се найпре причестите. Што є снажанъ, то нїє ништа, има и више яки людїй; али што є вештъ —. Еданъ путъ и я кушао само батиномъ; — добро самъ и прошао! три неделъ дрѣнала ми є рука; те нисамъ мого лажицу до уста да донесемъ. Но я се заговори, а имамъ посла. Праштайте, знате, какви су прости люди. Съ Богомъ.

Нешко: Съ Богомъ пошо.

(Пастыръ одлази)

Бог. Е, како ви се чини.

Нешко: Чудо заиста.

Елт. Єси ли се самъ осведочио.

Бог. Као што овай говори, тако е о нѣму еданъ гласъ.

Нешко: Бадава заиста нїє.

Елт. Я држимъ, да є тай човекъ протува, па вара просте люде. Тко ће тымъ баснама веровати?

Бог. Штогодъ прости люди не по-
няю, узимаю за чудесно и прекоестестве-
но; премъ да то може быти и наравнымъ
путемъ.

Нешко: Тако є, све може быти.

Елт. Я вамъ реко, то є нека про-
тува, кои нешто тражи. Узмите вы, од-
кудъ люди да га називаю кралѣмъ. То
не могло произићи изъ нѣове главе. За-
иста имали бы се дичити съ кралѣмъ та-
ковогъ порекла.

Бог. И я не велимъ да га начинимо
царемъ; него ако мыслимо што починяти,
не валя ни нѣга да презиремо. Нека намъ
помогне, колико буде мого, па кадъ по-
сао свршимо, мы ћемо себи, а онъ може
остати и далъ у пустиньи кралюша.

Нешко: Тако и я велимъ. Но гле-
дайте, ко овамо долази.

Бог. Онъ є; да га зауставимо Елти-
мире.

4.

Лаханъ, бывшии.

Нешко : (Лахану, кои в хотео обвиня) Како се зваше ова главица роѣо.

Лак. Белый брегъ, племенитый властелу, одъ оногъ салутка на врѣу, гди е была испостница цара Богориса.

Нешко : Пастырѣ ли си ты овде?

Лак. Пастырѣ.

Нешко : Тешка стварѣ тако у самоѣи живити.

Лак. Како годѣ што су градови и веси за люде знатне и велике, тако природа одреди пустыню за просте и незнатне пастыре.

Бог. Еда ли пустыня не сме имати велики мужева?

Лак. Она сме, али najlepшій цветѣ, ако е у шуми, и ако нѣ одъ нѣга нико уживао прїятности или ползе, коя му е дика? На противѣ даровитый человекѣ у граду и селу сасвимѣ друго опредѣленіе има; презире своя удовольства, свое угодности, и за среѣу другога излаже се свакой опасности. Одтуда раѣа се на

ѣдной страни благодарность къ нѣму, на другой удивленіе, а после свега слава.

Елт. И презреніе.

Лак. Има и тога кнеже Елтимире; и драго каменѣ муве исплюю. Али чимѣ се приближишѣ мокромѣ крпомѣ, отиде савѣ гадѣ, и каменѣ ти опеть сія.

Нешко: Ты си пастырѣ, па тако покнѣижки говоришѣ.

Лак. Ако пустинякѣ нѣе у станю дѣ-лима быти онакавѣ, као што рекосмо, онѣ є барѣ одѣ мыслѣй господарѣ. Ни-ко не може отвореніе читати кнѣигу, кою нѣе рука човечія написала, ни глава смы-слила.

Нешко: Гди беше та кнѣига?

Лак. Погледай на небо, на звезде, сунце, землю, на былѣ, на найманѣгѣ мравка, свуда ти є кнѣига природе отво-рена, свуда ћешѣ наћи понуде къ размы-шляваню. У найманѣмѣ као и у найве-ћемѣ примѣтићешѣ стройность, поре-дакѣ и мудрость превелику. Ђдна исти-на води те къ другой; чистѣ воздухѣ и светость тишине не пушта, да ти се мы-

сли разтроє. Ево како се можешъ научити, да право размышлявашъ.

Нешко: Тако ми Бога истину говоришъ, и опетъ рече, да човекъ у пустыньи ништа не вреди.

Лак. Тако нисамъ реко болярине Нешко. Друго є быти човекъ великій, а друго полезанъ. Ово може свакій, и треба; али прилика и положенъ размеръ подає. Насъ є пастыре одредила природа, да стада чувамо. Ово є нужно за светъ као оранъ и копанъ; али по кругу дѣло се цени; нравъ ти не учини, што ствара дабаръ, нити дабаръ, што може слонъ.

Елт. Ты насъ редомъ по имену зовешъ. Одкуда насъ познаешъ.

Лак. Кои є край Бугарске тако удалънъ, тако глувоѳуданъ, да не зна удивителный течай у граду Трнову. Кадъ се овако поступа, онда лако могу Тохари чинити по земљи три ста чудеса.

Нешко: У здравль Маріино и Тешино.

Лак. Марія има доста одговарати земљи; али кадъ бы се кривица по пра-

вицы размеравала, имали бы и други доста понети.

Елт. Желіо бы знати, кои су ти ?

Лак. То є лако : зверови наумише єданъ путь устроити државу, и почну тражити себи цара. Лавъ представи своя преимуѣства, али тигаръ, медведъ и други знатни зверови кварише му изъ зависти, и гласови се поделе : єдни оѣе овога, други онога. То видеѣи лисица стане облеѣати око єднога и другога, овомъ обеѣава ово, ономъ оно. Корысть є примамльива, а найвеѣи зверови први се склоне за ню ; єръ свакій мысляше : кадъ не могу я, неѣе ни онъ, а лисица опетъ мора мене слушати. Тако она найслабїя постане царицомъ. За перянике узме лаву, медведа, слона и тигра. Садъ ко є ячїй одъ нѣ ? Како іой се ко не поклони по пропису, или є лепъ ловъ уловіо, а нѣойзи нїє донео. она намигне на свое перянике, и томе веѣъ нема живота. — Єданъ путь рекне лавъ онако у разговору : Чуда на свету, ни слабїє зверке одъ наше царице, ни веѣе силе. А кадъ не бы мы хтели испунити нѣне желъ, не бы

вредила ништа. Ова га шала стаде ко-
же: медведъ, нѣговъ одавно непріятель
подкаже га лисицы; она намигне на пе-
рянике, и лава разтргну. Други, коима
жао бы, што лавъ тако погину, набоду
и медведу опанке. Тако одъ дана на
данъ убиства се умножаваху, и лисица
више крви проспе, него сви рисови што
бы могли. Трешетъ обузме зверове.

Нешко: Право имъ є! да су ради-
ли као што но лавъ рече.

Лак. Онда бы видіо станъ Маріино.

Нешко: Доиста!

Лак. Кадъ се о избору поглавара
ради, знате, како се пренемаже онай, кои
држи удицу у руци. Ту пузи, ту се ула-
гує, ту се увлачи великоме и маломъ, да
є отужно и гледати. Горде велможе, кои
држе у власти волю и мысли народа, съ
некимъ високопарнымъ жаромъ заужи-
маю се за своєга просителя; тако рећи
сагину се, да онъ на плећима нѣiovымъ
већии буде. Чимъ є стао, ето ти вража
онога коня, кои допусти, да му метну уз-
дице.

Бог. Кадъ бы светъ мого обстати безъ владателя, онда бы лако было.

Ллх. Безъ владателя? то нїе могућно. Природа насъ учи, да мора єданъ управляти, а други слушаю. Роде, кадъ путую, даброви, кадъ праве куће, пчеле и готово све животинѣ довольно намъ сведоче. То є, што нѣ реко, теченїє природе, коє ни човекъ газити несме.

Бог. Зато миропомазаникъ и мора да є важнїя стварь у очима поданика. —

Ллх. Истину говоришь. Царъ се миромъ помазує, и сви се молимо Богу, да благодать съ выше наиђе нанъ; да, кадъ є наместникъ Божїи на земљи, нѣму понагли уподобити се у правди, кротости, благиньїи и милости. Є ли такавъ владатель, онда є достоянъ тогъ светогъ имена „миропомазаникъ“ и сви поданицы съ умиленїємъ вичу: нашъ є онъ отаць. Кадъ є Симеомъ живїо,? и народъ га споминѣ, као да є юче умр'о. А шта ћу да вамъ речемъ о Јовану Ясену, кога сви запамтисте.

Нешко: Ахъ толико намъ є теже, што се подъ Константиномъ чини.

Лох. Природа є мати благодѣтели-ца, те и кадъ кара, има у виду благоту. Поступкомъ Маріинимъ учи се народъ, да више потомъ цени доброга владателя, и не пожели новости по страстима и лудо-сти.

Бог. Кажи намъ молимъ те, тко си ты. Изъ свега, што чуємо, види се да ниси пастыръ.

Лох. Да саянность племена вреди што у очима разумны, я бы се промучіо искитити низъ родбине мое, како бы бо-лѣ умео; али вы знате, да є много племе помркло подъ срамотомъ недостойни по-томака, као што опеть гдикоя светлостъ пробити може изъ низке колибе. Нить помаже меня, ако ми є дедъ быо царъ, нити стои на путу твоемъ болярству, ако ти є отаць надницомъ радіо.

5.

Пастыръ, преѣашнѣи.

Паст. Кралюшо, Татари се занста приближише прокопу.

Лох. За цело знашь?

Паст. Я самъ ій очима видію.

Лак. Каква имъ беше застава.

Паст. Жута и црвена.

Лак. То є Манцу. Момцы Петрови нек' се попну на брегъ, башъ гди є теснаць и съ єдне и съ друге стране. Нека накупе доста каменя око себе, али нека на миру буду, докле я не дамъ знакъ. Одма яви Петру.

(Пастыръ одлази.)

Лак. Вы се чудите шта є ово, войводе. Али насташе тежка времена. Тохари иду по земљи слободно. и како имъ є стока найпотребнїя, плъне и отимаю немлице. Садъ ій намера и на насъ намери, пакъ самъ науміо у име Бога да ій одбіємъ, ако могућ' буде; и то є сватайна.

Бог. Вы пастыри, безъ оружїя, па да се одапрете противъ войске уредне.

Лак. Мало є чудно, то є истина, но малый Давидъ надвлада Божїомъ помоћу голїята голема. Осимъ тога нисмо ни мы башъ тако безъ оружїя.

Нешко: Ал' ако васъ надвладаю.

Лак. Нећемо ништа изгубити. Гора є наша, и путови су намъ болъ свични, него нѣма. Кадъ бы вы познавали овай предѣлъ, као што га я познаемъ, може быти, да бы вамъ се свидла намера моя. На свакій начинъ вредно є прокушати. Манџу има много людій кодъ себе, и неволя є обшта. Ако имашъ єданъ само талантъ, па и тай закопашъ, кривъ си, каже свето писмо.

6.

Другій пастырѣ, преѣашнѣи.

Паст. Кралюшо, Татари преѣоше обкопѣ.

Лак. Садъ є време. Десетъ людій съ трнокопима и мотыкама нека иду, да се пропусти язъ. Кажи Бориши: одма. (Пастырѣ одлази.)

Лак. Я бы и васъ позвао, войводе, противъ обштегъ непријателя, но боимъ се быће ви стыдъ са пастырма друговати. (Одлази.)

Бог. Но, како вамъ се види садъ.

Нешко: Чуданъ човекъ заиста.

Бог. Чусте ли му беседу ?

Елт. Овай тако носи бою варалице и човека великогъ , да управъ двоумимъ, за што бы га пре огласіо.

Бог. Пастыръ заиста ніє.

Нешко : Одкудъ бы знао тако говорити.

Бог. Па онда она пріятность у лицу, нешто , што човека привлачи къ себи. Па она сладость у речма ! Тко га небы радо слушао.

Нешко : Мора быти некій великій човекъ.

Елт. Кои свое име кріє.

Нешко : Мож' да има узрока.

Бог. Маните се тога ; него шта велите за овай посао съ Татарима.

Елт. Быће и то вража као съ родбиномъ му.

Нешко : И я не веруємъ , да ће моћи што Татарима.

Елт. Па чусте ли онай подсмей „я бы васъ, вели, позвао у дружтво, али се боимъ , бы ће ви стыдъ.“ Као мы одма потрчасмо за скитницама.

Бог. Я ту опеть друго налазимъ. Онъ мысли ямачно: вы войводе и не знамъ шта тамо, па нетражите неприятель, него дочекасте, да пастыри ви перу образъ. Немойте ни вы стаяти съ прекрштенымъ рукама, него помозите, кадъ се ради за уваръ народу. И пастыри нису незнамъ што, него опеть Бугари.

Елт. Ты право велишь Богоре; само какавъ ѣе ни образъ быти, кадъ се чує, да смо се за пастырима повели, и смешанъ бой имали.

Бог. Како годъ што є лепо гледати, гди Татари тумараю слободно по земљи, тако бы исто смешно было, кадъ бы неки сердари навалили побити ій са скитницама, па немогоще.

Нешко: Я велимъ неѣмо погрешити, ако одемо ближе, да видимо шта ѣе ти пастыри. Ай кнеже Елтимире?

Елт. (слеже раменима)

Нешко: Мы сумнямо о томъ човеку, и ты понайвише. Ніє ли ово прилика; да намъ разбіє сумню.

Елт. Право кажешъ. Кудити човека безъ доказа, знакъ е пакостна срдца; хвалити га и слепо му веровати, показуе слабу паметъ. Айдете, да га испытамо.
(Одлазе)

ДѢЙСТВО ВТОРО.

(Дворъ цара Константина).

1.

Константинъ (самъ, седи на миндерлуку, и држи се за ногу)

Ахъ, како штреца! боль у нози, и боль у царству, а дуговетна болестъ извесна е погибель. (похути, па се пригне къ астау, и гледа у артию, коя е предъ нѣмъ) Опетъ буна! несрећници у чему завидите Теши? Оћете ли да сте као онъ? ахъ, узмите ми ногу, пакъ ћете проклинати све сѣйности, кое около мене видите. — Преславъ да се погуби! найпосле ни трава неће моћи око Трнова клѣяти одъ силне крви, све мене ради. (Похути, па метне руку на

едну кнѣгу) „И рече Константинъ: я во-
лимъ у овима крастама умрети, нег' у
топлой крви невине дечице да проказу
сперемъ.“ Зато є и добио презиме „вели-
кій.“ Я поби толике люде здраве и ве-
селе, да могу дуже на престолу седити,
ахъ, да ме болѣтица дуже мучи. — Не-
ка престане єданъ путь теѣи крвь под-
даника ми Константинъ великій не хтеде
децу клати, да се крвлю имъ лечи, и Богъ
му посла Силвестра монаха, те га крсти,
и светомъ га исцѣли водомъ; може се та-
ко и на мене сміловати. — Пріятне су
Богу молитве народа. (Нешто напише, пакъ
овда лупа о асталъ)

2.

Дворослужитель (ступя)

Конст. Преславъ се неће погубити.
(Пружи му писмено) Подай ово челнику.

(Дворослужитель прійми писмо, погледи на не-
бо, знаке радости показуюѣи, па се удали).

Конст. И овај се кан' да радує! Ко
се неће радовати, кадъ се мртвацу по-
вече: быо си изгублѣнъ, садъ устани, уз-

ми одаръ твой, и иди съ миромъ. Ахъ и онъ иде, радує се повраћеномъ животу, пева и весели се са прыснима своима; само є мой животъ пунъ туге и чемера.

3.

МАРІЯ, ПРЕБАШНІЙ.

Конст. Оди любо, и ты постаде штед-льлива са посѣтама. Одъ кадъ самъ у бо-лестъ пао, свако ме се живо клони, не-мой ты баремъ.

МАРІЯ. О царе и господару, коме могу већма принадлежати мысли и чув-ства ми, ако неће теби. Но опрости, кадъ те понекадъ лишавамъ неге по ста-ріой дужности. Ты си болестанъ, неприя-тели многи, пріятеля мало. Тко ће о-симъ мене, провирити у тайне сплетке зловольника? тко ће пазити, чувати, ква-рити бедеме, коє зломыслени противници на пропасть нашу подижу? — Но зато самъ опетъ мыслима кодъ тебе; за тебе и живимъ и дышемъ.

Конст. Уверенъ самъ любо, и при болѣтицы овой да тебе іоштъ немамъ,

морао бы очаяти. Ахъ, болестъ ме е начинила незадовольнымъ, набуситымъ и злоѣуднымъ; нѣе чудо, што ме люди избегаваю.

Мар. И што часъ еданъ, часъ другій умышляе чини, да те упропасти.

Конст. Ахъ, овай е народъ мене силомъ на царство подигао! Приврженостъ иѣгова быаше неограничена, и мене называху найсреѣннимъ царемъ. Како се мой народъ одъ мене отуѣи, не могу да постигнемъ. Нека е болестъ и подигла у нечемъ незадовольство; али е ово огорченіе обште, неѣе да се уталожи.

Мар. Много више умножаваю се навѣти.

Конст. Казнѣно е и казнѣно, и строгость употреблявана лихомъ и сувише. Да обрнемо листъ, и видимо, неѣе ли великодужіе и милость довести заблужене на путь дужности.

Мар. Мыслишь ли, да бы тые што помогао?

Конст. Видиѣемо, како ѣе дѣйствовати опроштай надъ Преславомъ.

Мар. Надъ Преславомъ войводомъ?

Конст. Я самъ га помиловао.

Мар. То си зло учинію.

Конст. Милость ніе никада зло. Гледаймо, шта ради благоточивый Богъ, коега смо образъ и подобіе. Онъ прійма грешника као и праведника.

Мар. Зашто Богу не може ништа зликоваць; а човекъ є дужанъ требити разбойнике, као што требимо землю одъ опасны зверова. Кои є тай царъ, кои узима подъ заштиту зликовце и люде неваляле.

Конст. То неће ни єданъ учинити.

Мар. У насъ постое закони, кое си одъ части самъ издао, постое судови народомъ устроєни, и овакавъ є судъ Преслава осудію. Шта си ты учинію? одапрео си се противъ закона, противъ суда, и изчупао Преслава исподъ праведне казни.

Конст. Не на силу кральице, него по светомъ ономъ праву, кое Богъ и люди са усхитомъ цару у руке предаю, по праву милости и штедроте. Кои є тай, кои ће милость опорочавати?

Мар. Нико, докле се милость безъ штете отечества употребљава; а како

примѣти, да то бѣва са уштрбомъ другога, или што є горе, са уштрбомъ свію, называ злоупотребленіємъ дане Божіе власти.

Конст. Я ако ту и грешимъ, грешимъ само противъ себе. Преславъ є ишо, да мене убіє, я самъ му опростію. Земля тѣме ништа негуби.

Мар. Као да си ты незнатанъ човекъ. О царе, зашто ти морамъ казати, да болестъ и на духъ ти силно дѣйствує, и да ниси онай Теша, комъ се народи некада дивише. Пођи редомъ пытати люде, є ли тако малена стваръ за землю, да царъ падне подъ рукама убице, пакъ ће се свакій ужаснути, и повикати: авай, што се учини одъ нашега цара.

Конст. Признаємъ любо, да су ми силе душевне ослабиле. Зато и слѣдуємъ понайвише твоєму совѣту.

Мар. Слѣдуєшь, само што онде, гди се стваръ и мене тиче, о своіой глави радишь. Како ћу правдати поступакъ ти, кадъ ме запытаю: зашто є Преславъ пуштень.

Конст. Преславъ има велику породицу, има знатне и многе пріятелѣ; нѣга готово сва земля познае, пакъ ће се радовати сви, кадъ чуо, да самъ му животъ опростио.

Мар. Е глед' како човека може доброта на криво мышлѣнѣ навести. Тій исти Преславови пріятелѣи или су люди поштени, родолюбцы прави, или нису. Може ли бити иначе царе!

Конст. Не може.

Мар. Садъ ако су ови люди неваляли, покварени, развратни, шта си добио ты, шта ли е добила земля, што си имъ по вољи учинио? Учини имъ данасъ едно, сутра ће захтевати друго, преко сутра треће, али ништа, што е добро и поштено. Шта више, они ће се крепити у невалялству, и говорити: царъ не казни кривце; или неће, или не сме; и едно и друго добро е за насъ. Йоштъ ћемо најпосле дочекати, да намъ се плаћа, што чинимо злости.

Конст. Кадъ се тако узме, твоје речи имаю смисла; али съ друге стране —

Мар. Съ друге стране рецимо, да су ти люди поштени, ревнителѣи народ-

не среће и благостаня. Као Преславовимъ пріятельима быће имъ мило, што му є животъ поклонѣнь; ал' ће као поштени люди морати помислити: царъ є учиніо противъ закона.

Конст. И зажмурити поради любви, кою имаю къ Преславу.

Мар. Не знамо, колико ће ій прећутати то. Заръ є свакій пріятель, кои се показує, да є пріятель? То бы ты у свету найвише имао пріятеля. Подигао си Преслава готово выше себе. Люди зебу у срдцу горе одъ нѣга, него одъ твоє силе. Ко му се неће улагивати? „Ама хула є“ тымъ више треба да тражимо пріятельства му, єръ є хула страшно опасанъ, кадъ є на великомъ степену. Ево одкудъ Преславу толико пріятеля'. Али нека се покаже прилика, да таква хула падне, свако ће повикати: Богу фала кадъ га се опростисмо, и окренути му плећа.

Конст. Већъ я видимъ, да безъ твога совета не треба ништа да учинимъ. За садъ нека прође и тако. Єданъ Преславъ као ни єданъ.

МАР. Тако ће и Преславъ рећи:
„Еданъ царъ као ни еданъ“ кадъ дође
време, да ти се освети.

КОНСТ. (погледи в укочено.) Да се осве-
ти? Я мыслимъ, онъ ће быти благода-
ранъ, што, самъ му опростио.

МАР. Благодарность є небесно бы-
лъ, зато и нероди на земљи. Я судимъ
овако: Преславъ неће лако заборавити,
што є подъ судомъ быо, у тавници ле-
жао, и толику срамоту искусио. Човекъ
честолюбивъ и народу познатъ теже за-
бравля обиде; а што бы онъ и забора-
вио, ту є жена, коя еднако плаче, ту є
родбина, коя се држи, да њой є та срамо-
та на челу ужигосана, ту су пріятели.
О и саму бы му децу требало истребити,
кадъ не бы была гріота; ерь ти и оно
дете на сиси неће опростити за ту сра-
моту отчину, и тражиће прилике, да ти
се освети.

КОНСТ. Изъ сваке твоє речи дома-
шамъ, колико самъ погрешіо, али што ћу.

МАР. О, царе и господару, ако си
погрешіо, ніє срамота погрешку по-
правити.

Конст. А како?

Мар. Пресуда надъ Преславомъ стои у целости.

Конст. (уплашень) А любо, я самъ му већъ опростию.

Мар. Погрешку учинио, е ли? кою треба да поправишь.

Конст. Не, не, царска речъ треба да буде света.

Мар. Оно е само свето, гди нема погрешке. Да царъ у пиянству што обећа. —

Конст. (неповольно) Я вальда нисамъ быо пиянь.

Мар. Пиянь, те како; ерь шта е друго пиянство, него кадъ е човеку обузеть разумъ. Погледай, шта си учинио, пакъ ћешъ видети, имамъ ли право.

Конст. (увати се за ногу жалостиво) Мало што болуемъ, него самъ постао и поруга на свету. О Боже, зашто се не смилуешъ, и не спремишь ме са света.

Мар. О, немой тако супруже мой; ты да умрешъ, мое сунце да помркне; ахъ, шта бы было одъ мене! Твой погребъ быће уедно и мой погребъ; я безъ тебе живити не могу.

Конст. Оди любо моя (увати ѿ за руку)
о, како ми ѿ сладка ова верность твоя,
сладка и пресладка!

Мар. (загря га) Тешо, сунце мое,
Тешо утѣхо и сладости моя! има ли срећ-
ніе жене на свету, него што самъ я съ
таквымъ супругомъ. Добаръ си ми као
добаръ данъ, само да ниси неприятель-
ма тако добаръ.

Конст. Осимъ погрешке са Пресла-
вомъ неће више ништа бити мимо твоє
вољѣ.

Мар. Ахъ, Преславъ; Преславъ, мое
тежке ране. Преславъ ће мени гробъ из-
рити.

Конст. Любо моя, ты си паметна
жена, измысли штогодъ, да се непорече,
што самъ за Преслава наредіо. Тако ти
Бога и нашегъ крстногъ имена, измысли
штогодъ; ты знашъ, како самъ увекъ на
речь свою држао.

Мар. Ахъ, кадъ бы было помоћи,
ко бы ти досађивао; али свако ѿ сред-
ство суєтно.

Конст. Да га пошлѣмъ кудъ изъ
землѣ.

Мар. То є йоштъ горе, єрь ѣе слободніє моѣи противъ тебе радити. Ено Тохари єдва чекаю, да ій ко предводи.

Конст. Дакле нема помоѣи.

Мар. Осимъ смрти, ништа друго не помаже.

Конст. (замысли се) Не могу; нека буде, што ѣе быти; али не могу.

Мар. Како супруже мой, тако си оладніо спроѣу себе.

Конст. Волимъ погинути самъ, него да то учинимъ.

Мар. А я и дете.

Конст. Богъ ѣе васъ сачувати.

Мар. (бризне у плачь) Куку мени шта се одъ мога Теше учини! сладко чедо моє Мияйло, шта ѣе быти одъ тебе, кадъ роѣеный отаць за тебе немари.

Конст. Стани молимъ те, желишь ли? ево нека буде и то; само ми немой плакати.

Мар. Сузе ове не теку за мене, него за моє и твоє дете.

Конст. Я видимъ , да самъ покоръ
на свету. Нит' ме ко чествує , нит' може
чествовати. (Поѹти мало) Тако ми є вальда
суђено. (Луца)

4.

Дворослужитель , пређашнѣи.

Конст. Писмо, кое самъ ти дао по-
ради Преслава да се уништи.

Дворосл. Заповестъ є високогъ ти
царства већъ извршена , и Преславъ є
већъ пуштенъ.

Конст. (поѹти) Нека се опеть ува-
ти и погуби.

Дворосл. О, светлый царе —

Конст. (плане) Оћешъ и ты? Напо-
лѣ, и одма да се заповестъ испуни.

Дворосл. (за себе) О жено, жено (од-
лази).

Конст. (клоне на миндерлукъ) Ево ти ис-
пуни желю. Ова жертва гореће ми, докъ
самъ живъ, на срдцу.

Мар. Безпримѣрна є благодь твоє-
га срдца.

Конст. Не, не; судбина ме е гвозденимъ зубма очепала, и дави не само здравлѣ, него и сваку тишину духа ми. Имашъ ли и ты какавъ зубъ Марія; та стисни, да прсне еданъ путъ ово срдце у прсима.

Мар. А зашто огорчавашъ то добро твоє срдце. Оћешъ да убієшъ и себе и насъ.

Конст. (исправи се) Нека прође и то. Трпіо самъ доста, трпи ћу и одсадъ. Тежки су облацы Марице, кои ми душу об-узимаю; али ћу иј сносити као човекъ.

5.

МИРОСЛАВЪ, ПРЕЂАШЊИ.

Конст. Ево намъ и Мирослава. — Кое ни добро носишъ Мирославе? велимъ „добро“, зашто зло и безъ тебе знамо.

Мир. Ты си боланъ светлый царе, пакъ си и зловолянъ. Но ніє башъ тако у земљи, као што ти се представля. Навластити да можешъ данасъ изићи на по-лъ, срдце бы ти играло.

Конст. А каква е то радость?

Мир. Народъ скаче, пева, еданъ другогъ грли, благосиля те, и незна, да ти благодари. Трипутъ су намышляли, да дођу къ теби, и полюбцыма разнесу ти болѣтицу у нози, коя те е одъ очію народа отргла, но опетъ ій задржа брига, да ти неучине тyme веѣма на жао.

Конст. А шта е причина овогъ необичногъ веселя?

Мир. Поступакъ ти са Преславомъ.

Мар. (напршти се) То е найманя стваръ.

Конст. Чудо ми е одъ народа.

Мар. Зашто да ти е чудо; кадъ народъ зна, да ты не чинишъ ништа мимо общтегъ добра.

Конст. Али Преславу тако радова ти се. —

Мар. Остави Преслава кодъ важни стварій. Колико пута весела деца трче и скачу по кући, кадъ родители посрћу подъ теретомъ брига. Заръ е кодъ насъ болъ? Тохари у земљи, а простота пева. Шта велишъ Мирославе.

Мир. Е л' истина, што се за Свевлада чуе?

Мар. Шта ?

Мир. Да се пустио у битку, но несрећно.

Конст. Ако є несрећно то веруємъ. Вѣсти немамъ никакве.

Мар. Я самъ више пута говорила, и опетъ кажемъ : Мирославъ треба да узме сву войску подъ своіомъ управомъ. Шта помаже Свевладъ на єдној, Прелимиръ на другој страни, пакъ нити зна єданъ, шта другій тамо ради, нити онај за овога.

Конст. Ахъ зашто я нисамъ на ногама.

Миросл. Ей! опетъ бы се повратило старо срећно време. Но волянъ буди саслушати єдну причу; колико є истинита, самъ незнамъ, премъ се яко гласа. У планини Иму међу пастырма кажу да живи єданъ чобанинъ именовъ Лаханъ, а родомъ, веле, Вла, коєга є право име Куркубиташъ, и кои є тако знао плѣнити пастыре и селяке изъ околине, да га сви држе за пророка. Овай кажу, да є и Татаре страшно потуко.

Конст. Богу хвала, садъ ћемо се на басне одати; шат' намъ оне помогну.

Миросл. Да има такавъ човекъ у планини, кога пастири особито уважаваю, то самъ одавна чуо, но да е Татаре напао, а јоштъ више, да ѿй е потуко, и самъ држимъ за басну.

Мар. Мени се чини, да су многи наши бунтовници у ту гору ускочили.

Мир. Тако се као извѣстно говори царице.

Мар. На тай начинъ ваша басна има свой собственный мысао као и свака басна.

Конст. Како Марице!

Мар. Зиръ ты недомашашъ? Сви незадовольници скупили се на едно место, те къ себи маме друге; съ Богоромъ избеже и големо число войника. Садъ јоштъ еданъ у пустињи, нѣинъ ямачно потайный другъ, кои е до тога довео люде, да га за пророка држе, пакъ готова побуна. Имъ е опасно гнѣздо, треба га очистити.

Конст. Како ты сваку стваръ съ криве руке узимашъ.

Мар. Ако е теби куплѣнѣ бунтовника повольна стварь, нека буде среѣно. Я опетъ кажемъ, треба отворити очи.

Конст. Ты бы вальда хтед' была, да окупимъ войску, и ударимъ на нѣи.

Мар. То е требало одавно, но кадъ нисмо, подоба е сада.

Конст. Шта бы ми реко светъ? я скупио войску, па неидемъ на Татаре, него на поданике, кои се съ нѣима бѣю.

Мар. А кадъ се съ нѣима сложе?

Конст. Мирославъ каже, да су иѣ потукли.

Мар. Айде, да то веруемо. Колико су иѣ потукли? Едну часть войске. Знамо да е свакиѣ склонѣнѣ на миръ, кадъ губи. А какавъ може бити миръ између наши бунтовника и Тохара, него противу насъ? Я кажемъ они ће се союзити.

6.

Дворослужитель, преѣашнѣи.

Дворосл. (преда едно писмо Константину пакъ одма изиђе на полѣ).

Конст. (прочита писмо) Дакле ніє ба-
сна, истина є цела; Татари су побѣђени.

Мар. (узме писмо и чита) Є ли моя речъ?
Бунтовници сви у гори. — Ово є олуя
страшна, треба се наоружати.

Конст. Я видимъ любо, да ты би-
стріє имашъ очи, него сви мы. Зато и
треба да слушамо твой совѣтъ. Изпри-
чай, како мыслишъ.

Мар. Непріятеля странскогъ, ако не-
побѣдимо данасъ, побѣдићемо сутра, онъ
нема станка у земљи, зашто є чувство
народа противу нѣга, и равна што є ду-
бля, то више огорчава. Сасвимъ є дру-
га стваръ съ домаћимъ непријателма: о-
ни имаю браћу, сроднике и познанике, ко-
ристи се везую єдна за другомъ као ка-
рике, одъ куда чврстъ ланаць постає.
Народъ є лако склопѣнъ веровати, да ће
му болѣ бити, ако буде промене, као што
се боланъ часъ на єдну часъ на другу
страну преврће. Зато треба све на стра-
ну да оставимо, и ову ватру угушимо.

Конст. Кадъ за добро налазите, не-
ка буде.

Мар. Мирославъ нека прійми упра-
ву надъ свомъ войскомъ, и нека донде

гони невере, докле ни єдногъ неостане у
земљи.

Мир. А я бы опеть реко, да се не-
удара одма на нѣи. Ко бы ударао? братъ
на брата, Бугаринъ на Бугарина.

Мар. И ты Мирославе, и ты? пре-
ђе бы се смрти надала, него овымъ реч-
ма одъ тебе.

Мир. Умрећемо сви, али као веранъ
поданикъ, као сынъ отечества морамъ да
говоримъ онако, као што ми паметъ ка-
же. Нека сутра одржимъ побѣду, нека
потучемъ 2—3000 людій, смемъ ли се ве-
селити? кога ћемо наћи међу мртвацы-
ма? онай брата, овай сына, сестрића, а
сви єднопленике.

Мар. А да ли и они тако размышля-
ваю Мирославе?

Мир. Као сынови отечества треба
да размышляваю.

Мар. Зато су и узели оружїе у ру-
ке, и ватру пале противъ законне вла-
сти. Мой Мирославе, нека данасъ уђу
они у градъ, колико бы людій погинуло,

колико бы кућа изгорело, и друга беззаконія, коя смо често виђали. Веруешъ ли ты то?

Мир. Веруемъ.

Мар. Ё ли дужность свакога: одклонити одъ землѣ ту несрећу.

Мир. Дужность е.

Мар. Имашъ ли довольно верности, да ты ову спасителну дужность на себе узмешъ.

Мир. Царице, не греши душе. Измолити могу, ал' издати не умемъ. Пакъ и опетъ велимъ: избери другога, я за то нисамъ.

Мар. Царъ оће тебе.

Мир. Кадъ царъ заповѣда, поданикъ мора.

Конст. Я те молимъ войводу Мирославе.

Мир. (узбуђенъ) Кадъ смо до тога дошли, да царъ моли своѣга слугу, то е край света. Оћу светлый скиптре, као веранъ поданикъ учинићу све, што ми е у дужности.

Конст. (у униію) О, заиста край света! Куга ме се очепала, и труе свакій

здравъ воздушакъ око мене. Водите ме, водите у башту, да ми помрчина сиђе.

МАР. Теби є зло светлый Супруже.

КОНСТ. Ніє, само изведите ме на полъ.

(Марія му дода штапъ, увати га съ єдне стране подъ пазуо, Мирославъ съ друге, и одлазе.)

7.

(Планина.)

ЕЛТИМИРЪ и БОГОРЪ (ступе).

БОГ. Зашто ћутишъ кнеже Елтимире.

ЕЛТ. Остави ме! Я остари, а овога чуда не видо.

БОГ. Какво садъ имашъ мнѣніє!

ЕЛТ. Тай ніє обичанъ човекъ. Са шакомъ просты людій упропастити толику войску, и ни єдногъ човека не изгубити — свакій войвода треба да му се поклони.

БОГ. Видишъ да є све истина, што се о нѣму притчаше.

ЕЛТ. Ты си быо на южной страни,

гди є чистина. Како не нагрнуше Татари онамо, него морадоше натрагъ.

Бог. Нама є непознатъ предѣлъ, но Лаханъ, чини ми се, да се одавна справляо за овай бой. Како дунавъ тече, на єдномъ месту има єданъ теснаць, одъ неколико аршина, куда є вода пролазила и плавила сву околину, кадъ є дунавъ великій. Лаханъ є, како се види, тай теснаць заградіо, и начиніо бедемъ, а може быти, да є ради попаше учинѣно. Еле онъ садъ прокопа тай теснаць, дунавъ є по случаю великій, и ето зашто мораше натрагъ Татари.

Елт. Чудо заиста! спреда вода, острагу теснаць заграђенъ, сами у долини, између два брега, съ кое каменъ као киша пада. Не Богоре, врло є мало хвале, кадъ кажемъ, да є Лаханъ великій човекъ; онъ є найвећій, найпаметніи у свой нашої земљи, нѣму поклонъ до землѣ.

Бог. Я мыслимъ: Татари не бы ни пролазили, да су се надали каковомъ нападу. Овако є лако было изненада ій сатрти.

Елт. Ніє онай мени войвода, кои уме жертвовати 10.000 людій, да 15.000 потуче, него онай, кои зна хитриномъ одржати побѣду. Овай предѣль постои одъ памтивека, па гди су наше толике войводе; зашто не измудроваше они тако штогодъ, него чекай докъ ти непадне ябука у уста.

8.

Нешко, цреѣашнѣи.

Нешко: Видисте ли чуда войводе?

Елт. До волѣ.

Нешко: Ал' како є Лаханъ заробіо Манцула.

Елт. То є, чини ми се Татарскій войвода.

Нешко: Єсте; и Ногинъ сродникъ.

Елт. Пакъ!

Нешко: Лаханъ га є морао познавати, и пазити на нѣга, ерѣ одкудъ да се нађе отрагу, башъ гди є теснаць заграђенъ быо, како усмотри Манцула, ѣипи на заграду, мане трипутъ мачемъ око гла-

ве, и скочи међу Татаре. У томъ е и каменъ престало летити. Текъ Лаханъ да притрчи Манцулу, ал' зауи грданъ еданъ каменъ съ висине; ал' се самъ опучію, или пастыръ ніе опазію нѣговъ знакъ. Сад' са свію страна заори се гласъ спасай се кралошо, ал' бы то доцканъ было, еръ е каменъ силнымъ скаканѣмъ прешао половину брега, и свакій е помыслио: садъ ће му смркнути. Кадъ ал' више нѣгове главе, како се зауктію быо, удари о еданъ шилякъ, скочи преко саме Лаханове главе чакъ на другій брегъ, пакъ се опетъ врати, и путь узме на лево. Лаханъ, кои ништа ніе на то пазію увати Манцула, и извуче га на полъ.

Елт. А Татари?

Нешко: Престравили се одъ силнога паданя каменя, пакъ свакій гледа себе.

Бог. Быће оно, што пастыри о нѣму приповѣдаю, да има кодъ себе часно дрвце.

Нешко: Бога ми, кои у таквой прилицы не изгуби главу, тога мора самъ Богъ чувати.

Елт. На сваку руку знаменитый човекъ.

Бог. Е, заслужує ли, да насъ предводи?

Елт. Да насъ предводи! и ту треба речій. Царъ да намъ буде, то заслужує.

Нешко: И я кажемъ.

Елт. Кадъ смо сбацыли Мичу, радили смо преко закона, то є истина, ал намъ є цео светъ дао за право.

Бог. Ево Лахана.

9.

ЛАХАНЪ, ПРЕДАШНЬИ.

Елт. (ступи предъ нѣга и дубоко му се поклони) Ты си витеже данасъ много учинію.

Лак. Више згода, него я кнеже Елтимире; ерь да ніє оваковогъ положая, шта бы мого съ моимъ неоружанымъ паistryма.

Елт. Заръ є само єданъ путь среѣа побѣду принела? али дѣло се мѣри по успѣху, а не по среѣи. Кодъ тебе пакъ учинію є найвише разумъ, и ово є што те великимъ чини у нашимъ очима.

Бог. Ты си отечеству неоценѣну ползу принео.

Лак. Съ овомъ маломъ побѣдомъ не веруемъ; но надамъ се другимъ средствама. У моимъ є рукама Манцуль, а тай є сыноваць Татарскогъ Хана Ноге. Онъ га неће оставити у робству, и я мыслимъ за одкупъ искати, да миръ са Бугарскомъ баръ на неко време учини.

Нешко: Намера є лепа.

Лак. Одъ зароблѣны Татара послаћу єднога управъ Ноги, и како се надамъ, ослободићемо се єданъ путь овы досадны гостию.

Елт. Юначе, мы смо сведоцы были не само твое отважности, него и бистрога ума, и чудесне проицателности. Мы те уважавамо, и немой мислити, да є ласканъ, кадъ ти у очи кажемъ, да си найвећій мужъ, кога смо досадъ видели. Был' ми хотео искрено одговорити на пытанъ єдно.

Лак. Да чуемъ кнеже.

Елт. Кажи намъ, тако ти Бога, ко си ты? Да пастыръ ниси, о томе и не сумнямо.

Лѧх. Я самъ твердо предузео быо бацѧти у заборавъ споменъ мое пороцице, и живити као простъ човекъ само у бугарскомъ поднебію. Али кадъ сте башгъ тако любопытни, и кадъ се време овако стекло, дигну ћу завѣсу тайне. Я самъ сынъ Іована Ясена. —

Елт. Ясеновъ сынъ! Мы осимъ Каломана и Михайла никаквогъ сына одъ Ясена не познаемо, а они су избрисани изъ числа живећи.

Лѧх. Тако є кнеже, и мое є житіє тайна свакоме. Кадъ є Борило после смрти Іонице на силу отео круну, и свакомъ убица постао, кои бы какво право имао, знате да є Ясенъ пребего у Русію, и ту донде седіо, докле ніє накупіо войску противу свога сыновца. У то време упознао се быо съ єдномъ боляркиньомъ сиромашногъ станя, но врлы качества душевны. Онъ се венча съ ньоме, и ту є у найвећемъ задовольству живіо. Кадъ после ступи на престолъ, и полза земальска нѣга принуди испросити за жену кћеръ краля Мацарскогъ, Ясенъ се оддвои одъ свое Ольге, али є не заборави.

Елт. Одъ Олге? Олга е была твоя мати.

Лак. Сви сте е познавали. Видили сте, да е изъ Русіе дошла у Трново, али нисте знали зашто, и све, што е Ясенъ о томе говоріо, была е обсена. Онъ и после другогъ брака живіо е съ матеромъ моіомъ у найнѣжніемъ саюзу.

Елт. Ал' е она имала мужа, севастократора Петра.

Лак. Обсена. То іой е было уякъ. — Вы знате, кадъ се светый Сава у Трнову десіо, да е зажеліо крстити едно дете за спомень. Ово е учиніо на молбу отца мога, кои га е онако лепо дочекао, и то дете было самъ я. Желя е Ясенова была, да ме тай светитель, као проглашенный чудотвораць крсти, и онъ ме помаже миромъ светымъ, кое е изъ Ерусалима донео.

Елт. Ніе те всуе миропомазао, ерѣ на теби почива свака благодать. Но зашто не остаде у земљи? зашто ниси чекао, да пріймишь круну одъ Бугарске, те не бы садъ только яда было.

Лак. Вама е непознато, колико царица подозреваше на Олгу, радъ любо-

ви Ясенове, и колику е освету раанила у срдцу своему. Царъ умре на пречаць, и она репата звезда ніе вѣстникъ была само нѣгове смрти, као што народъ тужаше, него е предвѣстила и наше паде-ніе. Севастократоръ погине, и мы избе-госмо у Тесалонихъ. Ту моя мати под-легне туги, и я останемъ сиротче. Садъ видите, зашто чобанскій штапъ носимъ.

Елт. На срамоту нашу, душе ми. Мужъ одъ тако славне породице, пото-макъ Ясеновъ, коєга споменъ остае, докъ е Бугара на свету, Ясеновъ сынъ кріе сѣйность свою међу простымъ пасты-рима.

Лак. Я нисамъ никада цену полагао, да удалѣна светлостъ породице моє про-спе зраке и на мене, и да чрезъ то по-станемъ светло тѣло.

Елт. То не, али чедо сунца више мора блистати, него омладица каквогъ мрачногъ предмета. Зашто сынъ Ясе-новъ да не седи на престолу Ясена?

Лак. Истину да речемъ: я самъ мы-слию ползовати се правомъ своимъ, како Константинъ умре.

Нешко. А не йоштъ за живота нѣгова ?

Лак. То не може да буде.

Елт. Зашто не може ?

Лак. Константина брани законость, и устанакъ нашъ причиню бы найвеће крвопролитіе.

Елт. Па нека причини; велике цѣли и не могу быти безъ велике жертве.

Лак. Тако каже свакій, кои изъ заклона гледи, како други страдаю. Ено Маріе у Трнову, зашто ни еданъ неће да се жертвуе, и забодѣ ѱой ножъ у срдце? Прилике има доволно при слави, на скупштини, и у цркви. Али е тежко отважити се, да погинешъ.

Нешко. Кадъ се ради за спасеніе народа, треба савъ народъ да участвуе.

Лак. Да узмешъ народъ на душу, морашъ быти или свезнаюћъ као Богъ, или безуманъ или неваляо и поквареногъ срдца. Я прво нисамъ, а друго нећу да будемъ.

Елт. Дакле да страдамо овако безъ помоћи.

Лак. Вы тражите помоћи одъ буне, знате ли шта є буна? Олуя, гди се свако ђубре диже у высъ, и каля найсветіє ствари. Ко ће прилике давати потради, да се диже и заповеда.

Елт. Предъ тобомъ ће се свакій поклонити.

Лак. Не рецы. Єдномъ жижкомъ запалићу ти кућу, али пламеномъ нећу владати я, него случай и ветрови. Светина є пуна страсти, пуна своєлюбія, и подъ наличіємъ общтега добра крію се найхуђе себичности. У буни ко се за учителя, за советника, за предводителя намеће, него кои є безобразанъ, лакомыслень или покварень и неваляю; а одъ оваковы шта се очекивати може, до несреће и пропасти.

Нешко. Кадъ се само представи народу тежня и намера.

Лак. Кажи му, да неће плаћати пореза, да ће добіяти со' за бадава, да неће давати никакве работе, пакъ ћешъ га пре склонити, него найсяйніимъ убѣдама разума. Я не умемъ обрицати, што се одржати не може, ни викати на оно, што ћу сутра самъ чинити.

Нешко (тресе главома) Рђаво ти се намерисмо. Кадъ се овомъ неће, ко сме другій.

Елт. Остави; има людій, кои нај-
 лепше уму говорити, а кадъ дође до дѣ-
 ла, они су хуђи одъ свакогъ другогъ. Ла-
 хану є миліє живити у мирной пустыњи,
 и право има. Хтед' бити великимъ чо-
 векомъ подоба є и излагати се много.

Лак. Да є овде само о мени стварь,
 лако бы; али се тиче народа и я нећу да
 га бацама у несрећу.

Елт. Кодъ тебе л' є несрећа осло-
 бодити народъ?

Лак. Како стое ствари, не знама
 шта є горе, трпит' ли безчинія Маріина,
 или мачемъ тражити помоћи.

Елт. (презрително) Лепо, лепо; тр-
 пићемо дакле, да не буде веће несреће.

Лак. Не люти се, већъ послушай.
 Поредъ свега, што се народъ у буни ква-
 ри (а грехъ є вашиоћій обезнравити на-
 родъ) треба йоште пазити, да не изгуби
 земля и ово мало слободе, што има и
 подпадне већимъ неволяма.

Елт. Већимъ неволяма?

Лак. Ніє было єданпутъ случая, да народъ, лакомыслено тражећи олакшице, постане другоме подчина и робъ. А кодъ васъ може то найлакше быти. Заръ ће немирный Палеологъ седити на миру? и не можемо ли се надати и другимъ гостима, као што є краль Србскій и краль Маџарскій, ако буна одяча.

Елт. А што имаю они у нашої земљи?

Лак. Много, єръ кадъ сусѣду гори кућа, знате, сви трче те гасе! нити кои царъ трпи, да се други сбацуо.

10.

ПАСТЫРЪ, ПРЕДАНЪИ.

Паст. Кралоушо, ово писмо донесе човекъ и оде. (преда му писмо па се удали)

Лак. (прочита писмо, па погледи бояре смешећи се) Знате ли, шта смо мы?

Елт. Како не бы знали: Последњи люди на свету.

Лах. Йоштъ нешто више: бунтовници. Царъ по совету Маріе шилъ войску на насъ.

Елт. Право има. На ватру све да насъ бацы, кадъ смо рђе.

Лах. (врти главомъ) Већъ то є много, треба се бранити.

Бог. Но хвала Богу, кадъ се єданъ путъ отважи.

Лах. Отважностъ ова може насъ скупо стати, али се нема куд'. Татари намъ могу овде найвише помоћи.

Елт. Татари?

Лах. Миръ ћу съ Ногомъ учинити, да повуче сву войску око наше границе, као да ће нападати, али у истини нека не удара.

Елт. Па шта смо тyme добили?

Лах. Константинъ неће смети са свомъ силомъ на насъ, него ће морати войску да раздели, и силе да разслаби.

Елт. О великій човече!

Лах. Брзайте, еръ намъ много дѣлати предстои.

Елт. Стани мало Лахане. Мы по-
лазимо на велико дѣло, и тебе избрасмо
за поглавара. Да ти положимо заклетву.

Лак. Заклели сте се и Мичи и Кон-
стантину. Руку на сердце, па ако вамъ
оно нѣ чисто, слагаѣте. (одлази)

Елт. Какавъ човекъ !

Бог. Слагаѣте, вели, ако се и за-
кунете. Нѣ ли то више, него све за-
клетве.

Елт. Само такавъ духъ може вла-
дати, као што валя. (одлазе)

ДѢЙСТВО ТРЕЋЕ.

1.

ЛАХАНЪ (ступн замышлѣнъ).

Неситости людска, ко є поштеѣенъ
одъ тебе ! Суето света, кадъ ѣещъ быти
безъ слабости. Поѣо противу неправде
безплодно и чисто, и одзывъ небесне до-
бродѣтели умилаваше мысли мое най-

лепшимъ восторгомъ. Нисамъ честито
 ни до прага стиго, па већъ ме не обаява
 више нѣзинъ светый, али мирный и про-
 стый храмъ, воображеніе успалюе се дру-
 гимъ жертвеникомъ, пунимъ блеска и ми-
 рисногъ дима, пріятногъ, ал' и загушљи-
 вогъ. Предъ жертвеникомъ овимъ лежи
 едно створенѣ, кое се зове невиность,
 нит' се у храмъ може, докъ се оно не-
 прегази. „Прегази“ вичу ми ласкательи,
 и съ ласкательима простота, желна про-
 мене и преврата. „Прегази“ кликѣ ми
 честолюбіе, кликѣ суета и мамљива къ
 слави желя, „а немой газити“ шапѣ ед-
 на правица, коя е у срдцу моме едва ма-
 ло местанце нашла. — Ты сиротче све-
 та, кое люди хвале, али и забацую, прав-
 до небеснице, зашто си подсмей ячемъ и
 силніемъ! Изъ угла гледишь боязливо
 у насъ, и текъ те онай истинито цени,
 кои самъ осећа тереть насилія. — О о-
 ди сиротицо света изъ тогъ скромногъ
 угла, и бди нада-многъ као ангелъ храни-
 тель, кадъ страсти навале надкрилити ми
 разумъ.

2.

Нешко (ступи, но видећи Лахана замышљена, стане, и гледа у нѣга).

Лак. Ты си се вратио Нешко.

Нешко: Вратио царе.

Лак. (за себе) „Царе!“ Ово име морате произнети змија, кадъ е прву жену преварила. — Не зови ме тако. Ты си се противъ цара подиго.

Нешко: Противъ неправде. Добаръ и достојанъ царъ свето е и благословено име.

Лак. А Теша?

Нешко: Није више за земљу.

Лак. Дакле?

Нешко: Да га сбацимо.

Лак. (гледа у земљу) Да га сбацимо!
И да га живота лишимо?

Нешко: Ако му е таква судба.

Лак. Чудна е зверка та судба. Заръ судба да управља, кадъ е разумъ буданъ.

Нешко: А шта му знамо. Отважили смо се, морамо напредъ.

Лак. Нема среднѣга пута ?

Нешко: Теша се везао Маріе, као здраво тѣло чира и смртоносећи краста. Кадъ се неможе гадъ да разтера, здраво се тѣло сече.

Лак. Кажи, кадъ є немоћно искуство, да нечистоту уклони безъ повреде здравице. О, колико лекара више учи не квара видајући, него да не видаю. (поћути, па онда приступи му ближе) Є ли све учинѣно, као што самъ наредіо ?

Нешко: Све царе.

Лак. (оштро) Ово име да изостане.

Нешко: (ужасне се) Опрости сине Јасеновъ.

Лак. (опетъ благо) Како є далъ посао ?

Нешко: Мирославъ є заиста доспео до места, гди си ты мыслио. Рана є међу тымъ превучена.

Лак. А Елтимиръ ?

Нешко: Збогъ излива воде мораде више обколявати, но стиго є, кудъ му є велѣно.

Лак. Тако є Мирославъ обколѣнъ.

Нешко: И я мыслимъ. Садъ са свию страна нанъ, пакъ му е войска потрвена.

Лак. Тамо су Бугари! — Имашъ ли юшъ штогодъ да изручишъ?

Нешко: Као што си предсказао, тако се и сбыло. И Константинъ пошо беше съ войскомъ на насъ. Но кадъ се Татари появише, половину пошлѣ у помоћ Свевладу, а съ другомъ половиномъ као да не зна куда ће: часъ пође на предъ, часъ се враћа натрагъ.

Лак. Садъ е време. — Како си живіо съ Мирославомъ?

Нешко: Я са свакимъ добро живимъ.

Лак. Одма се справи да идешъ къ нѣму. Представи му, како стои, и како е наша войска расположена. Кажи му да су и на нашој страни Бугари, као и на нѣговой. Што ће се крвь проливати, нека назначи место, гди бы се могли састати и договорити. Може быти да ће проћи безъ крви. Поздрави га одъ мене, да я уважавамъ нѣгово достоинство, и

не желимъ, да се у чему понизи. Но свакій войвода мора да заборава на себе, кадъ судба многи одъ нѣга зависи.

3.

БОГОРЪ, ПРЕЂАШЊИ.

Нешко: Имашъ ли ми јоштъ што-годъ наручивати?

Лак. Да брзо, што ти е велѣно, извршишъ.

Нешко: (за себе) Страшна човека, кадъ се разлјути. (одлази)

Лак. Шта ты доносишъ войвода Богоре?

Бог. Еданъ улакъ донесе ово писмо. (преда му)

Лак. (отвори и чита) Дакле самъ погодіо.

Бог. Шта Царевићу.

Лак. Царъ Грчкій заиста се указао съ войскомъ на нашој граници.

Бог. Има ли союза появъ му съ нашимъ движеніемъ?

Лак. Я тако мыслимъ. (замысли се)

Бог. (после кратке почивке) Ово може быти за насъ опасно.

Лак. (не пазећи на нѣга) Брзина є най-вѣій побѣдоносаць. Міяйло, после рата коплѣмъ у трнѣ.

Бог. Немамо ли се чега отудъ бо-яти.

Лак. Міяйла Палеолога не позна-емъ лично, но колико насъ нѣгова доса-дашня дѣла уче, онъ є лукавъ, али не рѣшителанъ, што є юче предузео, данасъ є покваріо; све пыта, мало слуша, много оѣе, више починѣ, а ништа не свршує. Одъ таковогъ човека немамо се много бояти. Онъ є уякъ Маріи, али чувства за сродство нема; ніє ли поредъ Маріє обећао быо Теши Месемврію и друге градове, пакъ ніє речъ одржао.

Бог. Одкуд' дакле да се садъ по-яви?

Лак. То є лако погодити. Грцы и-маю градове близу насъ. И најпростіи владатель зна, да треба границу чувати, како се метежъ у сусѣдной држави по-яви. Ово є главный поводъ Палеологу.

Но по нѣговой нарави онъ и друго што тражи. Веровно є, да га є Теша у помоћъ позвао. Онъ нѣму неможе быти пріятель, зашто народи нису између себе пріятельи. Тражиће пакъ одгуда користь, а како є одъ нарави непостоянъ и нерѣшителанъ, тумараће и овамо и онамо, докъ се и стварь не сврши.

Бог. Пакъ онда?

Лак. Тражи ће што друго; као обично непостояни люди; еръ све бы желели радити.

Бог. Краљюшо! не зову те бадава пастыри пророкомъ, нити є басна, да се са свецыма договарашъ, кадъ тако умешъ свашта предсказивати.

Лак. Искру божества уліо є твораць небесный свакоме чевеку. Она се зове умъ, по комъ се разликуємо одъ безсловесны животиня. Што више негує човекъ ову небесну искру, што се више око нѣ бави, и немари за плотска удовольства у толико више постає пророкъ, уподобљава се Богу, и одговара цѣли, кою є превѣчный твораць при созданию

наймилиегъ му суштества имао. Простота, коя тѣлу угаѣа, и запарложенъ има разумъ, диви се детету подобно, кадъ знаке чистого разума види, и пада у другу погрешку, у суевѣріе, као да такавъ човекъ има сношенія съ духовима невидимимъ.

Бог. Ако е пустиня прибавила теби овакову мудрость, то морамо оплакивати люде, што по градовима живе.

4.

Нешко, преѣащнѣи.

Нешко: Войвода! Мирослава застадо на путу. Онѣ е самъ быо къ теби пошо; и врло му бы по вољи, кадъ за мое посланство разабра.

Лак. Дакле неѣе быти лака борба. (после кратке почивке) Какве е нарави тай Мирославъ?

Бог. Више простъ, него мудричаръ. Кодъ нѣга е поглавитый законъ: извршити, што му се заповеда. Никадъ не распытуе, зашто е ово овако, или оно

онако. Онъ каже: подданика е опредѣленіе да се повинує, а старіега да заповеда. Зато га найрадїе и употребляваю, нарочито у боевима, ерѣ е тежакъ уступати.

Лак. Рѣави знацы; но рѣка е пропуштена, мора се напредѣ.

Бог. Еве га гди долази. Оћемо ли се уклонити?

Лак. Не, останите.

5.

МИРОСЛАВЪ, ПРЕЂАШЊИ.

Лак. Опрости войвода, што самъ те трудїо. Но моего позыва нїе цѣль, да те понизимъ.

Мир. Нека бы и пониженїе было, правый сынъ отечества не треба ни тога да се клони, кад' благо народа захтева.

Лак. Мой духъ осећа почитанїе према таковой любви къ отечеству.

Мир. У толико ми е милїе. Я поћо самъ разговорити се съ онымъ юна-

комъ, кои є неприятелъ наше потуко, зем-
 льи добра учинію, и кога я чрезъ то це-
 нити морамъ. Кадъ самъ одъ кнеза Неш-
 ка разабрао, да и ты желишь састанакъ
 са мномя, обрадовао самъ се, єръ имамъ
 тврду надежду, да ми неће быти разго-
 воръ на праздно.

Лак. Шта желишь ты?

Мир. Онай човекъ, кои є отече-
 ству добра учинію, мора и любити оте-
 ство свое. Догађа се, да нѣга страсть
 или злоудесь одведе одъ пута правице,
 али искра любви не може да се угуши
 у прсима нашима, нити онай, кои животъ
 дає, другомъ рукомъ убія.

Лак. Не домашамъ ти высоту речій.

Мир. Ты си родолюбъ, обрадовао
 си землю ненадномъ побѣдомъ; и кадъ
 смо мыслили мало одданути одъ терета
 неприятельска, и силе саєдинити; самъ
 устаде на свога цара, да порушишь и
 ово мало поредка у држави, и народу за-
 дашь нову ранну.

Лак. А на кога се ты подиже?

Мир. Царска заповестъ гласи: про-
 тивъ бунтовника.

Лак. Лепо име. — Бунтовнике оче-
кує смртъ; ніє ли тако?

Мир. Ако се на милость не преда-
ду, грозна смртъ, као што законъ вели.
Зато войводе промыслите; шта сте дуж-
ни цару, шта отечеству, па полагайте
оружіє; а Теша є добаръ, опростяће ви.

Лак. Да положимо оружіє! рђавъ
ли си войвода, ако незнашъ, да си мо-
йомъ войскомъ обколѣнъ.

Мир. Мени є то добро познато; но
я у име цара говоримъ, и твоя є дуж-
ность, да послушашъ.

Лак. Па онда?

Мир. Ићићемо цару, да ти испро-
симо милость.

Лак. Добро судишъ: найпре да се
дамо везати, па онда да просимо мило-
сти, є ли тако?

Мир. Ты знашъ, да є Коластантинъ
великодаранъ, лако ће опростити.

Лак. А є ли опростио овомъ? є л' о-
простио овомъ? овомъ? (редомъ полазує свое
войводе)

Мир. Ако ніє, онъ зна, зашто ніє.

Лак. Па и мени ако не опрости, о-
цетъ ће знати?

Мир. Мы ћемо молити, а остало є
у нѣговой власти. Ты добро знашь, што
вели свето писмо: Бога бойте ся, царя
чтите; па ако рекне да погинешъ, ду-
жанъ си.

Лак. И да нисамъ кривъ?

Мир. Како си за бунтовника огла-
шенъ, већъ заслужиешъ казнь.

Лак. Стани робска душо, већъ не
могу далѣ. Ты ли имашъ образа мени у
очи рећи, да си на бунтовнике пошо?
Ты, кои знашь све, како є было. Шта
є советовала Марія, кадъ ви стиже гласъ,
да самъ Татаре потуко? Говори, у твоємъ
є присутству было. Ніє ли одма повикала,
да се войска на насъ диже. Зашто, кро-
што? у чему нађе кривицу побуне?

Мир. (сбунѣнъ) Она, ако є и рекла,
може быти, да бы царъ пореко. Али вы
ухитристе съ войскомъ, и поѣoste на-
предъ.

Лах. Да шта, да смо се дали обколити, као ты? Худе душе, нећете съ Лаханомъ чинити оно, што сте съ другимъ войводама чинили ни кривима, ни дужнима; куцнуо є часъ, да се коварство утре, да престане тиранство и свирѣпость; да се не колю невини люди безъ припыта, и по ћуди Маріє. Оружіє положи, или ће бити триста јада одъ васъ.

Мир. Войвода, ты ме непознаєшь; ево пытай ове. Царъ є мени поверіо войску. Погинути могу, али издати не уметь.

Лах. Волянъ си погинути и ты, и свакій, кои радость налази извршителъ бити злоковарны заповестій Маріини. Али као честитъ войвода немашъ право гонити друге на очевидну погибель, кои су ти подчинѣни.

Мир. Войникъ є зато, да гине.

Лах. Лепо те є Марія научила. Войникъ є да гине, съ разлогомъ безъ разлога ли, то скотска душа не разбира. Шта мари она, ко ће погинути, кадъ є нъойзи животъ човека тако скупъ, као мачи.

Стыди се Мирославе, да си такавъ войвода постао, каквогъ ни Татари немаю.

Мир. Юначе, Богъ ти даде бистаръ разумъ, те умешъ извѣяти ствари, како ти се люби. Законый царъ посла ме, да у нѣгово име заповестъ извршимъ. Кой га годъ познае, мора признати, да онъ нѣ набрзъ другима зла чинити; много више сва га земля уважаваше као праведна и добра цара. Садъ да я изневеримъ свога господара, и предамъ га войски ти на кланѣ — та треба одма да ме поплюнешъ.

Лак. Рѣавъ ти е о мени судъ, ако мыслишъ, да самъ пошо противу цара. Наша е цѣль обрана, кою е Богъ, као што знашъ, и мравку дозволю. На кадъ е намера наша увѣнчана лепомъ срећомъ, треба оной, коя е у земљи сваке несреће изворъ, да се сломлю злопарна крыла. Марія изъ землѣ. Ако Теша потребуе совѣта, као што га у несрећной болести и треба, нека се изаберу изъ народа люди зрели и поштенѣмъ познати. Како то буде, положићу мачъ кодъ ногу моего цара, као што се верноме поданику достои.

Мир. То ћешъ добро учинити.

Лак. Садъ е редъ на тебе.

Мир. Да положимъ оружіе? Само то неће бити.

Лак. Твоя е пропастъ известна.

Мир. Како Богъ да.

Лак. И ты остаешъ тврдо, да люде жертвуешъ.

Мир. Я остаемъ при своіой дужности.

Лак. Добро дакле; я мое учини, и садъ перемъ руке. Нека проклетство на тебе падне. Иди и справляй се. До по саата започеће се битка. Но веру ти задаемъ, сви нека изгину, ты еданъ нећешъ погинути. Живъ ми морашъ доћи у руке, и я ћу те водити по грозноме боишту, гди се іоште крвь твоє браће пуши, водићу те, да видишъ слѣдства твоє неразборите волѣ. Чућешъ јукъ и стениањ несрећны ранѣника, и я ћу имъ изъ гласа викати: „Овай е, кои васъ очевидной пропасти изложи, кое ни Татари нечине са својомъ браћомъ. Я самъ га доста молю и советовао, ал' ме не хтеде послушати.“ Чућешъ нѣинъ одго-

воръ на то , и тай ти може звонити на самртной постельи. (Обрене се) Садъ иди.

Мир. Стани войвода ; я нисамъ кр-волокъ. Оѣнешъ ли ты за цело послати човека цару , и нѣму покорити се.

Лак. Моя ти тврда вера. Како се скупштина сазове , и Марія изъ совета изключи, положићемо оружіе.

Мир. Не мыслишъ ме преварити?

Лак. Тако мени Богъ срећу дао.

Мир. Ево , я ти се предаемъ.

Лак. Уверићешъ се , комъ си се предао. Я бы преће волю трипутъ погинути, него да речъ свою погазимъ. Оди да те уверимъ (Увати га за руку и одлазе).

Бог. Овай іоштъ неће хтед' быти царъ.

Нешко : Тако се и мени чини.

Бог. Па шта смо бадава устаяли.

Нешко : Остави га , то є чудесный человекъ ; већъ айде, да видимо шта ће.

Бог. Право кажешъ, да є чудесный человекъ (Оду.)

6.

(Шаторъ Константиновъ).

Константинь самъ, лежи на едномъ носилама).

Сви ми завиде, и радо бы се меняли са мнома, а ни еданъ неће мою ногу; хтели бы круну, а неће главу; траже украсе, а неће и бригу. Ей судбино, пакостна зверко, кадъ наймилие грлишь, онда за срдце уедашь. — „Теша оће да се меня съ ногама.“ Неће нико! „Теша покланя све свое неволъ — и дае у приде боль и едъ“ Нико неће. О лудый свете, та тебе треба варати. „Теша предае круну“ — ха, ха, ха! како трче! Будале, заръ ће на вашой глави круна бити лакша?

7.

Прелимиръ, преѣашињи.

Конст. Прелимире, еси ли имао кадгодъ какво псето у кући?

Прел. (сачуѣень.) Светлый царе!

Конст. Ты се чудишь, одкуд' ми у овай паръ псето паде на паметъ; о за

многе бы люде была срећа, кад' бы се у пса претворили. — Ёси ли га имао Прелимире?

Прел. Ёсамъ светла круно.

Конст. Онъ ти беше покоранъ, ел', никадъ те ниє уєо.

Прел. Ниє.

Конст. Видишь, псето, па познає свога господара, а мои поданицы противъ мене воюю.

Прел. Ахъ!

Конст. Ты уздышешъ? юнакъ па уздише. Богъ и душа найпосле ћемо заповедити войски, да лелече. Ако є то неприлично, ниє прилично ни да поданицы на мене устаю.

Прел. Я ти не носимъ веселу вѣсть.

Конст. Радость є одъ три године ялова, чудо бы и было, да се башъ у овай часъ породи.

Прел. Мирославъ се са свомъ войскомъ предао.

Конст. Мирославъ — предао — Прелимире, то є лажъ.

Прел. Камо срећа, да є лажъ.

Конст. Ако се Мирославъ предао, то ъу я одма предати душу сатани. Мирославъ не може да изда.

Прел. Издао нїе, али є несрећа хтела, те се у єданъ теснацъ увукао, и ту, обколѣнъ са свїю страна, кажу' да се морао предати.

Конст. А нїе се умео просећи? (почивка) ты, кои се са мнома тако играшъ, да ли се смеешъ?

Прел. Као што казую, бунтовници употребише хитрость.

Конст. Мирославъ, старый, искусный войвода, и єданъ купусаръ да га скучи! Куркубиташъ влашкїй юргетаръ забунїо сву землю, поплашио войводе. — Да се и мы предамо, шта велишъ Прелимире? Кад' є до тога дошло, да се предамо. (Оће да стане на ноге). За луду! не може се! (седне) О да ми є само єданъ путь тврдо стати на ноге.

8.

Єданъ пастыръ, преѣашњи.

Паст. Светла круно, я самъ послать одъ войводе Лахана.

Конст. Од' цара Лахана. (повлоня се)
Онъ е сынъ Ясеновъ — юргетаръ или говедаръ? не знамъ кои сынъ, старіи или млађій? — Шта заповеда твой царъ Куркубиташъ?

Паст. Онъ не заповеда ништа, него се кланя високомъ ти царству. Нѣгова ніе желя проливати крвь свое браће.

Конст. Него мою?

Паст. Онъ жели, да се сва несрећа умири, и ове услове прави: Нека се царица Марія, која е доста неволъ причинила, као женска глава уклони, да не може беззаконія чинити у име твоє, нека се скупштина сазове, и нек' ти се даду советницы честити люди, докле не оздравишъ; пакъ ће одма онъ и сва дружина нѣгова положити оружје.

Конст. И ты л' си изъ те дружине?

Паст. Ђсамъ.

Конст. Знашъ ли, која е казнь за онога, кои се на свогъ цара диже? (Прелмиру) Да се погуби.

Прел. Светла круно, посланикъ —

Конст. Бунтовникъ нема заштиту закона; гди се увати, ту треба да погине. Води га, и одма войска некъ се диже.

Паст. Светла круно, мене е лако погубити, али помысли, да после мене голема войска стои.

Конст. Я ћу овако сакатъ да предводимъ войску противъ тога юргетара.— Одлазте, и люди некъ се дижу.

(Завѣса пада.)

ДѢЙСТВО ЧЕТВРТО.

1.

Константинь (на носилама лежи, мало далѣ) Богоръ, Нешко и неки пастыри.

Нешко: (тайно Богору) Башъ ми га е жао.

Бог. (тако исто) Еда ли е мала стваръ изгубити битку, и пасти у руке онима, кое е увредіо.

Нешко: Већъ онъ не, него Марія.

Бог. У нѣгово име.

Нешко: Башъ самъ любопытанъ,
шта ће Лаханъ чинити.

Конст. (увати се за ногу) Ты да ћу-
тишъ, кадъ има старієга одъ тебе. Ніе
ли тако господо сѣйна? кадъ царъ и срд-
це тужи, онда юргетаръ и нога тако из-
гледа, као мрави, кои се у утроби лава
легу. (дигне главу) Тко є овде? стубцы
отечества! благо си земљи кодъ тако я-
ки подупирача.

Нешко: Светлый царе! —

Конст. Ћути, да ти єзыкъ не чую
мысли, те ће одма повикати „лажешъ.“
Царъ треба да има подданика, тако вер-
ны, као што сте ми вы лагали, кадъ сте
были у двору. Гди ви є царъ, да му по-
ложимъ заклетву, онако, као вы мени? У
свой земљи я самъ єданъ, кои нит' самъ
царъ, ни подданикъ. Є л' тако поштени
боляри? — Гле ћуте, а кадъ самъ сні-
вао да самъ царъ, толико ми ласкаше и
крекеташе, те садъ и за уши морате да
ми тражите носила. (Нешку) Мени се чи-
ни, ты си найвише говоріо.

Нешко: Я нисамъ светлый царь.

Конст. Ниси? та одъ тебе самъ чуо ову лепу притчу, да се зато даемъ вуѣи на носилама, ерь земля нїе моя, па смед' нисамъ по ньой да газимъ.

Нешко: Мени то нїе ни у памети было.

Конст. Зашто ти память беше, како да ме издашь. О, я вамъ све верова, све, што ми годъ говористе, само не хтедо чути, што мышлясте. Мысли су невинне! Кажу деца и злонавѣтници, у мыслима праве люди себе богатима, царевима. Тако самъ и я мыслию.

Бог. Ты си сажалѣня достоянъ светлый царь.

Конст. И есамъ сажаленя достоянъ, што не имадо дара провирити у мысли ваше. Не зна нико гласъ од' оне песме: конаць дѣло краси.

Нешко: Не знамо светлый царь.

Конст. Гле! а то е лако: Обколите цара войскомъ, обманите му войводе, потуцйте му войнике, сбаците га съ пре-

стола на носила, а сами се попните онамо, пакъ ѣте знати.

Нешко: (Богору) Какву неправду чини Лахану.

Конст. Знате ли, шта значи Лаханъ на грчкомъ ѣзыку?

Нешко: Не знамо грчки светлый царе.

Конст. Штета! видите: лахана значи грчки купусъ; и зато е вашъ царъ купусаръ. Али стани, лахана значи свако зелъ, што се ѣде. Тако може вашъ царъ быти и зельовъ, зелярь, репаръ, или куркубиташъ, юргетаръ, као што га нѣгова браћа, Власи, зову. О срећны поданика, у време нужде могу свога цара и поести.

Нешко: Ево Лахана.

2.

Лаханъ, Елтимиръ, и преѣшнѣи.

Конст. Капе доле, и сви за skutъ кабаницу. Тако ли се царъ дочекуе?

Лак. Светлый царе. —

Конст. Нуто беде садъ ; уши су ми ослабиле , па незнамъ , ил' я теби реко „светлый царе,“ или ты мени. Елтимире, ты боль чувшь , кажидерь , Бога ти , кое одъ насъ двоице царъ , ко ли купусаръ.

Елт. Не пристои се избавителя отечества —

Лак. (погледи га) Остави. Светлый царе, ты се варашъ , ако мыслишь , да смо мы неприятельи закона и поредка.

Конст. Нуто ! садъ се самъ варамъ. До яко су ме сви варали, па ништа, а еданъ путь у момъ веку обу самъ себе да преваримъ , пакъ ми закраћую. Пустите ме честита господо , да се мало варамъ, веруйте ми неће ни вама зло быти. Я ћу н. пр. мыслити , да самъ јоште царъ законый , вы да сте овде око мене не као клетвопреступници и люди злонавѣтни, већъ као верни поданицы, кои любе свога владателя.

Елт. И за ову верность очекую лепу награду , да имъ се побію жене и деца, да имъ се одузме државина , а и са-

ми да спремъ есу изгубити животъ , како се самовольству прохте.

Конст. Е садъ вредите штогодъ. Судіе су скупльне ; ту су тужители , ту е бѣдный Константінъ.

Лак. Светлый царе.

Конст. Заповедай светлый купусару! оћешъ ли , да ти положимъ главу кодъ ногу ? то не могу ; али гледай , кои су око тебе , свакій ће ми ту любовь учинити. Или е у твоіой држави обичай , да царъ уедно и губителя дужность одправля ? Ништа , као човекъ потребить имаћешъ баръ двоструку плаћу.

Елт. Я самъ ти казао , да е нѣму поремећена паметъ.

Бог. Заиста.

Конст. Заръ ти е чудно кодъ такovy чудовишта ?

Лак. Слушайте войводе , слушай и ты светлый царе. Никадъ я нећу допустити , да се злочинствомъ злочинство потре. Ты си на жалость земль оболео , и не знашь , каква се беззаконія у твоє име чинише. Сви смо уверени , да твоє добро

срдце то не жели, зато нека се залече ранне земљи. Ты си царъ, и мы сви твои поданицы; али она, коя є преко мора пренела своє тврдо срдце у нашъ мирный предѣль, треба да се уклони. Удали є царе, узми за советнике мужке главе, пакъ миръ свима.

Конст. Аминъ. Свукосте ме съ престола на носила, пакъ иштете да и царицу поредъ себе саранимъ. Гди ће да стане съ дететомъ? Молимъ ти се купусару кралю, опрости ми, видишь, како є узко место, као престолъ, кои не може насъ двойцу да поднесе.

Лак. Онъ є болестанъ.

Конст. О я самъ болестанъ, и душа ми болує. Отворите ми утробу; не, не отварайте, єрь ћете наћи у нъой васъ саме, съ пожевима у руцы, гди ме раздирете.

Лак. Однесите га у колибу, и тамо да се негує. Али прекора никаквогъ.

(приступе да га носе).

Конст. Станите, я нисамъ за ношенъ. Доста ме носите на души. (понесу га и сви одлазе).

Лак. Право ли самъ реко! Са злочинствомъ скопчана е тврдо невиностъ, и колико е на едной страни добра, толико на другой грѣха. О слабости човечія, кадъ ћешъ быти безъ погрешке (одлази).

3.

(Соба у царскомъ дворѹ).

МАРІА СТУПИ, ЗА НЬОМЪ СТАНА.

СТАНА: Али шта е царице?

МАР. Све пропаде. Милорадъ издао, многе друге войводе одступиле, Константинъ проиграо битку, и самъ у робство пао.

СТ. О несреће!

МАР. Несрећа велика. Остао намъ е само овај градъ, ахъ, па и у њму много има непријатеља.

СТ. Кодъ бунтовника су понайвише они, кои су исподъ мача утекли, или су протерани.

МАР. Тако кажу.

Ст. Ако продру у градъ.

Мар. Онда нек' ми буде Богъ у помоћи.

Ст. Не бы ли добро было, да избегнемо.

Мар. Куда, кадъ е пуна Бугарска непријателя.

Ст. О несреће, о несреће! Сирома царъ, онако болестанъ.

Мар. Сирома царъ? ахъ, зашто ніе одавно преминуо, кадъ ніе быо за владанъ.

(на полю се чуе вика: Живіо царъ, живіо Лаханъ).

Мар. Шта е то?

Ст. (коя е въ прозору отрчала) О царице, пуна улица людій.

Мар. (приступи къ прозору) Садъ е зло; побунили се грађани.

Ст. Ако нагрну у дворъ?

Мар. О судбино, судбино, како си непостояна!

Ст. Ево ій, улазе; царице, долазе.
(побегне)

МАР. И ты ме оставлящъ. (у забуни пође на една, па онда на друга врата, но на истой чув се гласъ: да живи Лаханъ).

4.

МНОГИ ГРАЂАНИ (ступе) МАРИЯ.

ПРВЫЙ ГРАЂАНИНЪ. А, ево госпође царице.

ДРУГИЙ ГРАЂ. Мы се кланямо высокому ти царству.

ПРВЫЙ ГРАЂ. А гди ти е кляка? Нѣга уредише.

ТРЕБИЙ ГРАЂ. Шкода, усану изворъ, па садъ нема више крви.

ПРВЫЙ ГРАЂ. Е, нема да! да видимо, каква е крвь изъ царскога гркляна. Ямачно е лепша, него у насъ.

ДРУГИЙ ГРАЂ. Црвенія на свакій начинъ, еръ се гоила крвлю невинны людій.

МАР. Добри грађани.

ДРУГИЙ ГРАЂ. Ћути. То е и было зло, што смо добри. (замауе мачемъ) Оћу ли овако?

МАР. (влекне) Не, ако Бога знашъ.

ПРВЫЙ ГРАФ. Тврдо, сурово срдце! та отоичъ тако предъ тобомъ клечаше єданъ невинъ човекъ, на опрости л' му? Какво ти беше срдце, кадъ се предъ тобомъ привіаю, Бога прециняю, и молю, да му се на децу смилуєшь. Шта се превіашь скотска душо? Кадъ ти смръть беше пріятна, дочекай є и сама.

МАР. Милости!

ПРВЫЙ ГРАФ. Човекъ мора да се стрози на савъ светъ. Ова прождрльива зверка целогъ свогъ живота ніє знала шта є милость, и садъ є одъ єданъ путъ научи. — Милости, скотино, милости тражишь; одъ кога? коима беше крвоція и рисъ. Нема ти милости (замане).

ТРЕТИЙ ГРАФ. (увати га за руку) Стани! Оѣещъ ли у єданъ часъ да свршишь съ ньоме. То она не заслужує. Капъ по капъ нека срче горчину, докле іой се душа не осуши, пакъ онда є пошльи ѓаволу, одкуда є дошла.

ПРВЫЙ ГРАФ. Право кажешъ. Смръть ніє казнь, него муке, коє треба да поднесе. Шта ћемо съ ньоме?

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. (отури га) Бежи боланъ,
не видишь ли, да є овде царица. (подигне
Марию са землѣ, но у томъ іой раздере альину) О-
прости високо ты царство; но знашь, ка-
ко вели свето писмо: раздѣлиша ризи моя
себе. — А гле скоро ће доћи царъ, а
царица безъ порфире. Нема л' ту какве
поняве, или ћилима? Рѣави поданицы!
право є имала, што васъ є клала.

ПРВЫЙ ГРАБЪ. Опрости протовистару,
одма ће бити (отиде и донесе єдну издрту асуру)
Ова порфира башъ садъ стиже одъ пре-
ко мора.

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. (разшири є) Врло лепа,
удесна а и лака. (заогрне є, пакъ асуру съ пре-
да узицомъ веже) Садъ ће се и царъ у ню
залюбити.

Сви: Живила царица!

ДРУГИЙ ГРАБЪ. Іоштъ іой венаць тре-
баше.

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. Вальда ће бити ту гди-
годъ бела лука.

Сви: (пльскаю) Право, право!

ДРУГИЙ ГРАБЪ. Е, кадъ не седи на пре-
столу.

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. Оће ли згоданъ быти магарацъ ?

ДРУГИЙ ГРАБЪ. Магарацъ є маленъ, него камила.

МНОГИ ГЛАСОВИ: Магарацъ, магарацъ.

ПРВЫЙ ГРАБЪ. Доста браћо, долази намъ новыи царъ.

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. Сви предъ нѣга, и молите га, да дође, да посети свою царицу. (остали посуктаю на полѣ)

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. (Марин) Залуду! нити има магарца, ни камиле. Али царица мора да седи на престолу. (узме одну велику столицу, и посади в) Небой се ништа кадъ те види царъ овако убраћену, таки ће те полюбити. (чую се гласови „живіо царъ“) Видишь, башъ садъ разпытуе за тебе.

5.

ЛАХАНЪ, ВОЙВОДЕ, ГРАБНИ, ПРЕБАНЬНИ.

ТРЕБИЙ ГРАБЪ. Ево светлыи царе наше преузвышене царице.

Лак. На што овакова шала са женскомъ особомъ.

Еданъ графъ. Да зна, како ће люде мучити.

Лак. Добро, али овако поступаюћи сами себе срамотимо. Нека іой се скину те накараде. (скину іой асуру)

Мар. Высокій юначе, ніе бадава твоє име пронешено.

Елт. Штета, што ти недопаде у руке.

Нешко: Тек' бы онда царъ познао, шта є злоба женска.

Лак. (кон в еднако у ню гледао, за себе) Какво лепо лице, и каква гадна душа!

Елт. Светлый царе! ова є причинила сву несрећу у земљи; садъ є време, да достойну прійми казнь.

Лак. Каква казнь да є постигне.

Сви: Смрть.

Лак. Безъ суда?

Елт. Мы смо іой судіє.

Лак. Мимо закона неће кодъ насъ ништа быти. Она є одъ царске крви. Во-

дите є у оближню собу, и некъ се стража постави, докле савъ народъ на скупштини не изрекне: шта съ ньоме да буде (Марію одведу, чув се мумланѣ међу присуствующихима).

Лак. Бугари! вама є познато, да я нисамъ силомъ тежіо за достоинствомъ царскимъ, нит' є друга моя желя была, до остати правый, слободанъ грађанинъ у срећной земљи Бугарской. Но Константинъ Теша умре, и войска ме нуди, да се царства пріймимъ. Царевати ніе никаква срећа; зато ако се каете, ил' ако ніе свима по вољи, нека се слободно изразе, и я ћу се опеть вратити у мою срећну пустиню, изъ кое самъ дошо.

Нешко: Не, сыне Ясеновъ, ты насъ беде избави. Кома бы и по наслѣдству, и по заслуги и разуму праведніе могла припасти круна, него теби. Прійми дакле, што ти сва земля съ благословомъ дає, и носи є на дику и утѣху нашу.

Сви: Живіо царъ Лаканъ, срећанъ быо и надмоћанъ.

Лак. Ко узтреба заштите, нека се мени обрати; кои правице тражи про-

тивъ насилія , противъ злочинства , кодъ мене ће є наћи. Али кои законе преступи , заповести мое пренебрегне , миръ и поредакъ наруши , болъ нек' се сели изъ землѣ. Ако ви се люби ово , а вы замноомъ у цркву.

Сви : Живіо царъ Лаханъ ! (одлазе сви, осимъ Богора и Елтимира)

Бог. Шта си заћутао кнеже ?

Елт. Не валя, мути човекъ.

Бог. Е, шта ћешъ му !

Елт. Толико страдасмо и злопатисмо, па садъ — оной, коя є томе узрокъ, ништа ; него чекай саборъ. Чудо , како іой ніє предао царство.

Бог. Наипосле ће и то бити.

Елт. Бога ми , да се то догоди — єданъ путъ се живи.

Бог. Онъ нѣно лукавство не познає, па нек' іой мало попусти, остаде у земљи.

Елт. Аа , треба повести озбилъну речъ. Ил' она, ил' мы.

Бог. Тако и я велимъ.

Елт. Да смо одма и съ Константи-
номъ почели, као што є требе, не бы ни
дошла стварь дотле. Него свакій себи,
а она надъ свима. Айде самномъ (одлазе.)

6.

(друга соба у двору)

ЛАХАНЪ. (ступив.)

Бью самъ у цркви, и паметъ ми ніе
была у цркви; положію самъ заклетву,
говорію самъ, слушаю самъ, па одъ све-
га ништа не знамъ. Ёсамъ ли се мого
надати, да ће ме то снаћи у Трнову?
Марія, онако описана Марія да ми па-
метъ занесе! Я є любимъ, добро! и она
ће пріймити любовь одъ новаго цара; а-
ли шта ће после быти? Коя є была о-
мразомъ свогъ читавогъ века, неће ни
подъ моимъ крылма икона постати. На-
родъ ће се отуђити, или ће ми непреста-
но быти посла, да незадовольство ути-
шавамъ. Не, любовь є пріятна стварь,
она ме усхићує, она ме диже, потряса
жилице живота, све има, само іой едно
недостає „што не види.“ Ахъ, а како су

цару нуждне очи! (ода пакъ онда стане) Два ми пута предстоє, и на єданъ морамъ: или предати се чувству любострастномъ, али вратити се у пустыню, и живити просто; или задржати круну, но жертвовати Марию. (нагло) Марию жертвовати! страшна и ужасна речъ за идућакъ живота моего, Марию жертвовати и саранити сваку радость и задовольство! (стане) У 40-ой години требало бы да є човекъ ладнокрвни; іоштъ кадъ чує светъ: Лаханъ є попустіо страсти, кою мало и велико называ краткимъ лудиломъ. Лаханъ се залюбіо, и како се залюбіо! (дуго ћути) Кои є немоћанъ себе побѣдити, нека се не срдди, кадъ му се други ругаю. Све є суєта и дымъ: али друга суєта баръ дуже трає, живи у спомену, и постає забавна притча за дально потомство; а любовь уживашъ самъ, пакъ кадъ си є окусіо, постає ти равнодушна, и брже іой цветъ одпада, него што є порастао. (поћути пакъ онда отвори врата, и викне) Царица Марія нека се овамо доведе. — Кадъ разумъ увекъ нада - мноми владаше, нека влада и у овай паръ.

7.

МАРІЯ (у црно обучена) ПРЕЂАШЊИ.

ЛАХ. (бори се у себи, но после крѣпкимъ гласомъ). Царице, болестъ и слабостъ Константінова беше причиномъ, те є са света преминуо.

МАР. Ахъ, съ њимъ потавни небо надежда мойй.

ЛАХ. Народъ се на тебе изпизміо.

МАР. Народъ, народъ, ова зверь безъ милости, кадъ му се повлади! Тако поступати са мноми, и по закону царицомъ и по крви. (брише очи одъ суза)

ЛАХ. (за себе) Зашто сузе имаю тако страшну силу!

МАР. Тежко свакоме, кога Богъ осуди, да народомъ влада. Слепцы, неће да разсмотре положенъ цара, њгове дужности, њгове основе; него све по страсти, по себичности. Ако му иде у рачунъ, добро є; ако л' не иде, не валя, макаръ да є чисто као ясноћа сунца.

ЛАХ. Но и царъ треба да помисли, да поданицы нису орудіе њуди њгове.

Мар. Было є строгости подь Тешомъ, то не одричемъ; али како ти є народъ описивао нѣгова дѣла, морао є быти горій, него дивльій Татаринь, а я као тигрица. Нека се безпристрастно разложе наши поступцы, пакъ ће се видити, да є све по общтой потреби чинѣно; и одь стотине прилика, една ако се нађе погрешка. А гди є тай ангель на свету, кои сме прословити: я самъ безъ погрешке.

Лак. Ты истину говоришь царице.

Мар. Я не познаемъ ни єднога, кои бы се съ тобомъ сравнио или у храбрости, или у разуму, или у великодушію. Сви те обожаваю, и мысле, да съ неба добыше човека, као што и єсть. Види-ћешъ, докле ће ово уваженіе траяти. Твоя мудрость быће имъ нешто смешно и презренія достойно, доброту твою сматра ће за слабость и боязливость, а найманю строгость за свирѣпіє. По местима, гди честить человекъ стыди се погу да метне, твоя ће се дѣла решетати, и балегомъ каляти.

Лак. Кадъ є калъ около насъ, ніє ни могућно, да сасвимъ останемо чисти.

МАР. О, я уважавамъ юнака', кои поредь храбрости и храму великодушія олтаре подиже; (увати га за руку) любимъ ову руку, коя ме е сачувала одъ наглости светине, напредь сожалуемъ доброту твою.

ЛАХ. (стресе се) Царице, време е да ти сообщтимъ, зашто самъ те звао: ты морашь одлазити.

МАР. (пусти му руку, нѣжно) Куда?

ЛАХ. Изъ земль наполь.

МАР. Я самъ овде одъ 15 година; другогъ отечества осимъ Бугарске немамъ. У земљи овой леже многи остатцы, кои ме за судьбину Бугара тврдо привезую. О пусти ме великодушный мужу, да у незнатномъ краю едномъ, али само у Бугарской живимъ съ единчетомъ моимъ; радо ъу обраћати очи изъ тавнога угла мога на ону благодатну звезду, коя изъ Трнова све краеве обасява.

ЛАХ. Народъ е савъ противъ тебе; простота е, као што сама кажешь, необуздана, и зато ъе боль быти, да се уклонишь.

МАР. Кога Лаханъ подъ закрылъ узме, (опеть га увати за руку) кога ова рука брани, тому не могу сви злотвори ништа. Немой великодушный витеже, већий више свію слабостій простоте! прійми подъ крыло твоє слабу, остављну жену, коя никога нема, до Бога и тебе. (бризне у плачь) Не дай ме, да исподъ оваковогъ штита пропаднемъ. (наслони му чело на руку)

ЛАХ. (у забуни) Царице, я те почитуемъ — я те — ты сама не знашь; но обстоятелства су тежка, морамо кадкадъ и безъ вољъ наше да имъ уступамо.

МАР. (одпусти се одъ нѣга) Я знамъ, ты имашъ право, што се мене чувашъ. Жена лукава, као што самъ ти описана, са сыномъ крунисанымъ мора да се види опасна човеку, кои жели мирно владати. Но као што те у свему преварише, тако и овде држишь сенку за истину. Немой веровати, да и найманя моя мысао иде на то, да ти какву незгону причини. Да самъ то мыслила, Богъ зна, бы л' се овако разговарали. Ты познаєшь Палеолога; осимъ сродства са мною има онъ и другога узрока, зашто бы ми помоћи послао

(извади писмо едно, пакъ му пружи) но я самъ све понуде одбацыла, и ништа далъ не желимъ, него у миру живити.

Лак. (кои е писмо прочитао, гледи е) Же-но! ты си то учинила!

Мар. Заръ е теби то за чудо? величини Лахановой мора свако да се поклони. Могла бы владати я; мого бы доћи и другій ко; али ова земля, кою я любимъ, и коя е тако неблагодарна, не бы имала пара, као што е Лаханъ, и Лаханъ не бы имао прилике да е усрећи.

Лак. Не, ты ниси она, за кою су те издавали; ты заслужуешъ, да власть делишъ са свакимъ царемъ. Ево ти моя рука, буди ми супруга, па уживай и у напредакъ свако отличіе.

Мар. Свака мора да се за најсрећнию држи, којою Лаханъ свою руку дае. Па опетъ морамъ ти са жалосћу одговорити, да ме е судбина изключила среће съ тобомъ се поносити.

Лак. Зашто царице!

Мар. Изъ почитанія къ теби претрпила самъ была єдну ранну, коя е на срд-

цу моме. Али садъ, кадъ се чувствама отворише врата, не могу да прећутимъ: Теша е было истина болестанъ, но я имадо съ њиме свако задовольство. Онъ е пошо съ войскомъ на тебе, было е уваћенъ —

Лак. Но ?

Мар. Не могу далъ, еръ самъ ти благодарна.

Лак. Мыслишь ли ты, да самъ га я спремю са света!

Мар. Не знамъ, али то ме задржава, да у новый бракъ ступимъ.

Лак. Жено, учи се познавати Лахана. Пре бы волю лишити се живота, него учинити, да ме совесть обличава. — Константинъ е ударю съ войскомъ на мене, и я самъ га на бойномъ полю побѣдио. Кое одъ болести, кое одъ жалости, што е битку изгубю, паде у унииѣ и разслабу духа. Не да самъ га живота лишю, него самъ му справляю лекове, кое ме е научило искусство мое. Но все быше сви трудови и неге, и онъ издану на преима моима, испраћенъ сузомъ сажалења, као што заслужуе свака несрећа.

МАР. Боже, тебе хвалимъ, што нису окаляне руке онога човека, кога я тако почитуемъ.

ЛАХ. (увати в за руку) Садъ Марія, и съ те ти в стране сумня успокоена; склони се, буди моя, и дели са мноми ово големо царство, као и до садъ.

МАР. Видимъ, да се не може избећи, што в совету судбине заключено; зато нека буде по нѣной наредби.

ЛАХ. Ты ми допуњавашъ срећу. Оди, да народъ разуме, што смо уговорили, и да у цркви заклетву верности положимо. (одлазе)

8.

(улица)

Нешко и Елтимиръ (ступе)

Елт. Па шта оће тай Татаринъ.

Нешко: Послатъ в, каже, одъ свога Хана, да Лахану честита царевину; и да се о миру договоре.

Елт. Како є прійміо Лаханъ понуду ову ?

Нешко : Юштъ се не зна ; ерь га садъ истомъ Богоръ къ нѣму одведе.

Елт. Гле шта народъ тамо трчи.

9.

Вѣстникъ, за нѣимъ многи люди.

Вѣстн. Чуй народе , шта є воля цара : Онъ ступа у бракъ съ царицомъ Маріомъ. Сви добро да знате , и честь да іой дате. (одлази далѣ)

Многи гласови : Живила Марія.

Еданъ граѣанинъ : Улови и нѣга.

Другій граѣ. Та уме.

Третьй граѣ. Болѣ є умети , него имати.

Првый граѣ. Текъ мы доживисмо , да наша стара царица постане млада невеста.

Третьй граѣ. Кадъ є могла имати сына , старіегъ , него што є сама , зашто се садъ не бы помладила ?

ПРВЫЙ ГРАФ. Е, Светиславъ беше тако безобразногъ возраста, да є свою матеръ увекъ у лажь утеривао. Зато га и спреми са света (сви се смею)

ДРУГИЙ ГРАФ. Єсть, зато! Али ружно беше и одъ Светислава. Царица каже: ово є мой сынъ, а нѣгове седе косе вичу: лаже. Ко ће то трпिति.

ПРВЫЙ ГРАФ. Айдете, да поздравимо нашу младу невесту.

ТРЕТИЙ ГРАФ. Да іой Богъ да скоро новогъ мужа.

Сви: Живила! (одлазе)

Нешко: Чусмо ли добро?

Елт. Богъ и моя душа полудіо човекъ.

Нешко: Шта садъ мыслишь кнеже!

Елт. Отоичь ми рече да ће є отерати, а садъ ово чудо. Ако му є до шале, нека є тера у шуми, гди є до сада быо; али у нашой земљи Бога ми неће.

Нешко: Вальда є требало и насъ запытати, кадъ є башъ науміо.

Елт. Крвницу да гледамъ очима, коя ми е децу убила, и жену упропастила — пре ѱу си очи ископати.

Нешко: Найвећа е несрећа, што е Лаханъ тврдъ на речи.

Елт. Шта ми е до тога? у неволѣ сложиѱу се и съ Татарима.

Нешко: Данасъ га е склонила, да е узме за жену, а сутра да іой царску власть преда.

Елт. Не, што реко у ватри, садъ ладнокрвно оѱу, да се тога латимо. Съ Татарима союзъ, па край.

Нешко: Али како, кадъ миръ траже.

Елт. Траже изъ неволѣ, а не што имъ е мило. Њинъ е посланикъ овде, айде да се разговоримо. Чимъ разабере, да земля не држи съ царемъ, видићешъ, како ће ветаръ дувати.

Нешко: Много мећемо на коцку.

Елт. Да погинемъ, па немаримъ; само ми неће крвница господарити.

Нешко: Не бы л' добро было, да се съ Лаханомъ іоштъ еданъ путъ разговоримо.

Елт. Ко оће да се разговара, нека иде; я єданъ небу. Кадъ є нѣму претежнїя Марїя, него мы сви, онъ се зна. Айде (одвуче га).

ДѢЙСТВО ПЕТО.

(соба у царевомъ дворѣ).

1.

Лаханъ, седи и пише, Марїя ступи.

Мар. (приближи се Лахану, и метне му нѣжно руку на раме) Лахане, петый є већъ сатъ, како на єдномъ месту седишь.

Лак. (погледи в смѣшеѣи се) Заръ бы волила, да време проводимъ у лову и у дангубицы?

Мар. Нека я нїе то; али є трудъ великій, кои подносишь за землю, неће ти благодарити.

Лак. Кои тражи благодарности испунююћи дужности свое, тай боль и да не прїйма дужности на себе.

Мар. У дужность спада и на себе пазити, а ты ћешъ найпосле и здравлѣ изштетити. Ко йоштъ спава само по четири саата, начинъ бира найпростіи живота, мори духъ и тѣло огромнима дѣлима, и укида себи свако удовольство.

Лак. Већій степенъ више и пожертвованя изискуе. Земля є запуштена, кое одъ силны ратова, кое одъ колебаня внутреньи; землѣдѣлство и радиность слаба, изображеніе никакво; судови редки, пакъ и ови занемарени; закони заборавлѣни, замршени, и времену нашему несходни. Све то треба поправити, подићи, одушеворити, а то се безъ труда не може. Осимъ тога и ова намъ є беда на глави, велимъ Татари, кои треба да живе у Азиі. Докле приведемъ сусѣдне владателѣ, да се начини военый союзъ, треба много напрезаня, йоштъ више речій; ерѣ є свакій човекъ себичанъ, а себичность є єностранна, и радо жмури при обштой користи. Но доста за садъ. (устане) Ты си добыла писмо изъ Цариграда? шта ти пишу.

Мар. Ништа готово. Царѣ є дао свою кћерь за Мичиногъ сына.

Лак. За Мичиногъ сына?!

Мар. Я се чудимъ Палеологу. Човека узети за зета, кои е протератъ, и никаквогъ изгледа нема!

Лак. Гди ти е то писмо?

Мар. (донесе) Ево га.

Лак. (прочита га, па онда спусти съ нѣмъ руку, и поѣути) Марія, ово е важна новина.

Мар. Мени се види смешна.

Лак. Палеологъ е хотео помоћ да ти Теши; то нѣ мого, еръ га претече моя брзина. Хотео е Трново у свое руке привести, ты си га смела. Садъ предузе друго: опрїательіо се съ Мичомъ, у надежди, да ће овай имати доста приврженика у земљи. Я ти кажемъ: нѣгова е желя довести свога зета овамо за цара.

Мар. Твоя предосторожность далеко иде.

Лак. Желіо бы, да ме превари! — Али, како е Палеологъ до сада поступао, не може ни у овай паръ другояче.

Мар. Ако памети има, напредъ може знати, на какву се лађу навози.

Лак. (ода по соби) Ова стваръ нїе могуће да є на єданъ путъ прснула као съ неба. И кадъ лица наши великаша погледимъ — овай Елтимиръ, овай Прелимиръ (стане пакъ се замысли) Не, квасацъ подриваня овде є у земљи.

Мар. Пакъ да се у тамницу баце.

Лак. Безъ ясны доказа? то бы жалостно было.

Мар. Али кадъ обшта полза захтева.

Лак. Обшта полза захтева, да будемъ царъ, као што се достои: буданъ, трезвенъ, обозрителанъ; да сплетке ватамъ коварны зловольника, али ни неправде никомъ не чинимъ.

Мар. Я самъ подъ Тешомъ извикана была као рђавый советникъ, зато ти нећу ништа говорити. Но веруй ми Лакхане, попуштанъ нїе наибольїй лекъ за срећу. Земля є велика, и толико зачкoльица имаю неваляли люди, да їй є тежко поватати.

Лак. Та у томъ се и состои вештина, да се гнѣзда сакривена изнађу. Обичне ствари уме свакиъ.

Мар. Узми само ово: Посланикъ одъ Татара дође да ти честита. Шта имадоше великаши, да толико съ њиме шурую? Пакъ најпосле нѣ ти се ни явио, кадъ е пошо. Не показуе ли ово, да су њини разговори опасни бити морали?

Лак. И то, и многе друге ствари, кое њ чине подозрителнима.

Мар. Па опетъ оклеванъ са строжимъ мерама.

Лак. Оклевамъ чинити, што се не слаже съ правицомъ. Шта ћу имъ казати, кадъ њ будемъ затворао.

Мар. Царъ нѣ дужанъ никоме давати рачуна за своя дѣла.

Лак. Тежко свакомъ цару, кои уврти себи у главу, да може владати по ћуди.

Мар. И тежко оной земљи, кадъ царъ оће да влада по вољи свакога.

Лак. Наша дѣла мораю бити явна, као што намъ е и достоинство явно. Уз-

ми 4 — 5 просты, ал' зрелы и поштены людій, представи имъ стварь чисто, као што є, пакъ ћешъ видити, да ће они тако исто знати, є л' пресуда добра, као и царь. А шта бы знао рећи, да Петра, Павла, Елтимира у тавницу бацымъ.

Мар. Кады полза отечества захтева.

Лак. Опеть полза отечества! Ову речъ употреблява свакій, кои слабость разума не уме другоаче да покріє. Полза отечества захтева, да є свакій безбѣданъ, одъ найвећегъ па до найманѣга.

Мар. Али полза отечества захтева и предупредити све злости, коє се могу у земљи родити. То бы наопако было, да єданъ пође съ кресивомъ у руцы, да кога упали, или са стреломъ, да кога убіє; али ты га оставляшъ на миру, докле не учини; да се не каже: нападоше човека пре времена.

2.

Дворослужитель, преѣшнѣи.

Двор. Войвода Богоръ —

Лак. Нек' чека. (Дворослужител одлази)

Мар. Ето, овога бы првогъ окупила. Строгошћу, испытыванѣмъ морао бы и друге оддати.

Лак. Али ако нема шта оддати?

Мар. Онда се иззове на полъ, пакъ му се каже: Видишь Богоре, ты си толико затворенъ быо и страдао, еръ се подозревало, да рѣаве умышляе имашъ. Садъ се можешъ радовати, да си прилику добио осведочити твою верность цару. Буди и у напредакъ такавъ, пакъ те милость царска неће мимоићи. Притомъ му се да какво сеоце, пакъ е све забораваљно.

Лак. (смешн се) Добро си се ты у томе извештила.

Мар. А да шта ћешъ. Промысли само, ако за какве умышляе зна.

Лак. То може врло лако быти. Човекъ у свакой чорби мироѣія мора да се свуда и нађе; но нити е онъ опасанъ, нити онай трбушатый Нешко, кои све онако мысли, као што другій говори.

Мар. Башъ и зато бы овога кушала. Ты знашь, случай доноси кадкадъ више, него наймудріи разлози.

Лак. (прекрсти руке и ућути; на еданъ'путъ
рекне Маріи) Седи и узми перо у руку.
(Марія учини) Пиши. (опеть се замысли, пакъ
онда приступи, шапуће њой на уво, кое она пише)
Садъ ме остави самога.

Мар. Я мыслимъ —

Лак. (оштріе) Остави ме. (она одлази)

Лак. (самъ, прекрсти руке) Зашто ми
се тако зло слуги! (поћути, пакъ онда отвори
врата) Богоръ нека уће. (ступи къ прозору и
наслони се).

3.

Богоръ, Лаканъ.

Бог. Светла круно, я самъ извршио
све, што ми є велѣно.

Лак. Свуда видимъ ревность и уси-
ляванъ: испунити налоге мое; но сви да-
леко за тобомъ стоє у верности Богоре.

Бог. Ништа више не чинимъ, него
што ми дужность вели.

Лак. И други знаю шта є дужность;
али кадъ є нечисто срдце! — Но сбыля,
зашто се гдикой боляри нешто туће одъ
мене.

Бог. (промени се у лицу) Мени ніє познато светлый круноносче.

Лак. Тако се нешто туђе, и као на страну реву, да нисаиь Лахань, морао бы постати Теша. Но ово мимогредь. Мое ніє истраживати, шта ко, осимь дужности, за себе чини. И то бы жалостно было, кадъ бы царь захтевао, да поданицы сва своя чувства нѣму исклучително посвећую. — Я се надамь, да су ми сви верни.

Бог. Кой є видію, шта си до сада чинію, и коме су позната твоя свойства, и твое правдолюбіє, тай те мора одь срдца почитовати, и то є найвећій залогъ верности.

Лак. Ніє се появила никаква тегоба у народу?

Бог. Нисамь ништа чуо.

Лак. Я свашта не могу да знамь; зато є нужно, да ме опоминю, кои су око мене.

Бог. Сви живе у пуномь задовольству.

Лак. Томе се радуемь. (прійђе лагано къ асталу, узме ону артійцу, што є написала Марія,

пакъ се опетъ лагано врати; ячимъ гласомъ) А шта ово значи? (пружи му писамце)

Бог. (прочита, па савъ пребледи)

Лак. (гледн га, за себе) Дакле Марія е погодила. (ясно) Мыслишь ли Богоре, да се може што одъ мене укрити?

(У другой соби Марія ужасно повикне, и Лакханъ неповольно къ нъой отрчи)

Бог. (гледа у писмо) „Царе, пази. У земљи се кува буна. Први великаши ню предводе.“ Онъ све зна и како е иначе благъ, тако е неумолимъ спроћу криваца. Мени спасенія нема.

Лак. (враћаюћи се изъ себе, Марин) Будалаштина! остани ту, садъ ми ние до суевѣрія; (Богору оштро) казуй.

Бог. (клевне) Погуби ме, я самъ то заслужио.

Лак. Животъ ти е поклонѣнъ, ако све искажешъ.

Бог. О, кудъ ме могаше завести лукавство мойй пріятеля, да на заклетву заборавимъ. Ёсте царе! договори се чине противу тебе, и замке се плету съ найвећомъ ревношћу. Я се нисамъ йоштъ

међу нѣи помешао , али ми є нѣинъ преступакъ познатъ , и то є моя кривица. Пустѣ ме да имъ се придружимъ , и за два дана донєћу ти све , што умышляваю.

Лак. Има ли много овы несрећника?

Бог. До два дана донєћу ти све пописане.

Лак. Богоре, ты ћешъ мене да преваришъ.

Бог. Довешћу ти у закладъ сына. Ако до два дана не потврдимъ , што самъ казао, уби ми сына, друго ти немамъ.

Лак. Гди се купе ?

Бог. Разабраћу имъ место састанка, па иѣ све можешъ поватати.

Лак. Несрећна природо човечія ! да никадъ ниси задовольна. Шта иѣ на то подиже ?

Бог. Колико самъ чуо, царица.

Лак. Садъ се баръ не меша у државна дѣла; садъ нѣє нико озлоблѣнъ, гонѣнъ, злоставлѣнъ. Или вамъ є мало што ви чинимъ, него оћете и у домашня чувства моя да имате уплива. (ватрено) Али ће

имъ пресести. Ты оставшъ овде, докъ ти сынъ недође. Добро памти, што си ми обећао, и шта васъ чека, ако ме преваришъ. — Ил' ћу быти царъ, као што треба, или нека влада ко оће (одлази).

Бог. Страшанъ човекъ, страшанъ гласъ! колико правду люби, толико никомъ неопрашта! — Моя дружина — о, я самъ Юда искаріотскій! да себе спасемъ, све упропасти. Юнаке певаю у песмама, што су се жертвовали за друге, а я? — како ће се о мени певати? (біє се по челу) зашто се поверисте оваковомъ скоту, кой ни за шта не зна, до свогъ худогъ живота. — Како самъ говоріо! како друге ободравао! наводіо! и садъ ій самъ упропашћуемъ. (гледи крозь прозоръ) Ено Прелимира, гди безбрижно иде, радує се у памети, како су срећно уплетене замке, а не зна, да ће можда іошъ данасъ висити. Не, крозь прозоръ треба да скочимъ, треба да паднемъ предъ нѣгове ноге, и кадъ ме стане полумртва любити, — (жалостиво гледи крозь прозоръ) О, браћо моя, браћо моя! — али заръ се неможе обрнути та стваръ — (поћути, па онда радостно) Добро є! (да знакъ рукою на полъ, потомъ брзо напише едно пи-

самце, и бацы га крозь прозоръ, пакъ гледа) Ди-
же га, хвала теби Боже. Садъ или едно,
или друго.

4.

ЛАХАНЪ И ПРЕБАШНЬЙ.

Лак. Почемъ ти сынъ дође, врати-
ћешъ се кући, и гледай да се точно из-
вестишъ. За садъ ћешъ се задржавати
у двору.

Бог. Светла круно, ако ти се люби,
можешъ се самъ известити.

Лак. На примеръ?

Бог. Данасъ имаю скупштину.

Лак. Како ты оточъ то не знаде?

Бог. Садъ башъ прође овуда Пре-
лимиръ, и кадъ ме виде увати се шакомъ
за лакать. То е у нѣи знакъ, да е тай
данъ скупштина. Потомъ удари штапомъ
трипутъ о землю, а то е: у три сата.

Лак. Данасъ е петакъ?

Бог. Петакъ светла круно.

Лак. Несрећанъ данъ.

Бог. А шта ћешъ имъ, кадъ іѣ зло-
срећа наведе на то.

Лак. (гледа га) Па како ты мыслишь,
да ће се најболъ похватати.

Бог. Я велимъ, да онуда негди са-
кріешъ войску, и кадъ данъ знакъ, да іѣ
четницы обколе.

Лак. Хмъ! (отвори врата) Марія!

5.

МАРІЯ, ПРЕБЪШНЫЙ.

Мар. Ево ме светлый супруже.

Лак. Знашь ли ты, да є противъ
мене буна?

Мар. Нуто мога предсказанія!

Лак. Данась ћу ићи, да іѣ поватамъ.

Мар. О, само данась немой.

Лак. Зато, што є пуко асталъ? Гр-
киня и іоштъ царска кћи, пакъ на такве
будалаштине држи!

Мар. Овакове су будалаштине пред-
вѣстиле и Тешину смръть. Не иди Лаха-
не, само данась не иди. Послушай и ме-

не єданъ путь. Ахъ, нисамъ се бадава онако препала. Отложи до сутра.

Лак. Шта ты велишь Богоре.

Бог. Я мыслимъ светла круно: што ће быти єсенасъ, нека буде вечерасъ. Другій путь ял' ій моћи скупити ял' не моћи, а данасъ се прилика сама указує.

Мар. Богоре!

Бог. Опрости светла царице, не мора быти као што я велимъ; него кадъ ме царъ пита —

Лак. Ты мыслишь као правый поданикъ, и добро чинишь Богоре; но кадъ се царицы не люби, оставићемо за другій путь.

Бог. Како ты наредишь светлый царе. Али я опеть велимъ —

Лак. Не, не, царица є преча. Єсли задовольна Марице?

Мар. Не знашь, како ти благодаримъ.

Лак. (смешаєи се) Нит' є твой асталъ, нити твоя слутня, што ме задржа. Ко бы се овима дао поводити? него ова и-

грачка трпи отлаганя. А, Богоре? играчка, ал' ће некога скупо стати.

6.

МИРОСЛАВЪ, ПРЕЂАШЊИ.

ЛАХ. Шта ты доносишь Мирославе.

МИР. Светлый царе, не башъ повольне вѣсти. Татари пређоше границу и съ великомъ силомъ иду Трнову. Предъ њима бежи мало и велико.

ЛАХ. Татари дижу рать безъ обяве! (Богору) Далекое се упустило дружество твое. (Мирославу) Одма иди у Видинь. (Богору) Онъ не може быти изъ друства вашегъ?

БОГ. Нїе светла круно.

ЛАХ. (Мирославу) Бржай велимъ у Видинь. Децу и жене на полъ изъ града раане унеси за доста. Войску собирай са свїю страна, али да ми се ниси у битку упустио. Иди, и свака моя речъ нек' ти буде у памети.

МИР. Све ће быти, као што си заповедіо. (одлази)

Лак. (Богору) Данасъ є скупщина
зловольника; є ли?

Бог. Єсте светла круно. И како ми
се чини, главна скупщина.

Лак. Данасъ ћемо къ нѣма.

Мар. (уплашена) Опетъ?

Лак. Више нема игре.

Мар. О, немой!

Лак. (не пазећи на ню, Богору) Я оћу
да видимъ те родолюбце, кои ме силомъ
натераше, да ѿй избавимъ. Шта имъ є
садъ; заболе ли кога глава, одъ кадъ самъ
у Трнову? Оћу да се разговарамъ съ
нѣма у нѣовомъ гнѣзду, разумешъ ли?

Мар. Остави до сутра.

Лак. Ты бы вальда хтедъ была види-
ти ме измећъ две ватре. Но домашашъ ли,
да су ови родолюбчићи учинили тайный
союзъ съ Татарима, и нимало имъ нѣ
жао упропастити отечество, ако могу на-
ситити гадне желъ свое. Ядни люди, и
они смедъ єсу говорити о правди. Кадъ,
тадъ, пропащѣ ова земля, али я нећу
да за мога века то буде. Айде Богоре.

Мар. (увати га за руку) Ако Бога знашъ.

Лак. Марія! —

Мар. Прати онамо кога другога.

Лак. Другій ће мени овакву стварь извршивати!

Мар. А ты барь немой данасъ.

Лак. (лютито) Я башь данасъ оћу
(Марія га пусти, онъ съ Богоромъ одлази).

Мар. Теша є погинуо, и я самъ се избавила, али могу ли се спасти, ако Лакханъ падне? Та и онда и сада буна се саплела само мене ради. О зашто не идо путемъ благочестивымъ; путемъ, на комъ у подне у поноћи, на чистини или у шуми спокойно лећи можешъ, да те глава не заболи. Путь невиности, путь є безбѣдности, путь благодете, путь мира и спокойства. — Зашто ми се башь садъ являшъ, у овай часъ, кадъ ми душа стогубимъ мечтама опасность увеличава, садъ ми се являшъ строгій Светиславе, и вы толике душе садъ ми излазите предъ очи. Одъ толико други дана, одъ толико ноћи, садъ, кадъ ме стра съ єдне стране подузима, и вы ми се указуєте, и съ вама се указує ангель смрти съ пламенымъ у руцы мачемъ освете. Бѣдна, ни

Богу не смемъ да се обраћамъ. Другій невинъ човекъ, кадъ га неправда окупи, и невольомъ му грози, предае се Богу, и блажи се утѣхомъ, да ће у нѣговомъ лону уживати блаженство; а грѣшникъ ни те нема благодати, већъ у бесномъ отчајнію стои између две крайности, и очекуе: овде мачъ разярены людій, тамо мачъ правде и строгости Божіе. — Судъ Божій, судъ страха и трепета, и гласъ вышнѣга „идите прокляти“ и оганъ пакленный, кои се никадъ не гаси, и муке ужасне, коє су безъ конца — (склопи руке) Милость Боже, милость! та я самъ створенъ слабо, дао си ми више жучи, а мањ памети; више ватре, мало разсужденія; више наглости ни мало разлога. Милость! (нагло изиђе изъ себе)

6.

(Шума, на среди се види попространъ улазакъ у едну пештеру, која е мрачна, и у којој се неки люди могу примѣтити. Кодъ ушћа пештере съ поля стои Елтимиръ и Нешко).

Нешко: Я никако не могу да се осветимъ. Тако брзо да се скупимо; Зашто? крозъ што?

Елт. Ако ћешъ управо, и мени є загонетка.

Нешко: Татари су йоште далеко; а ты знашъ договоръ нашъ, да нећемо безъ нѣи ништа.

Елт. То є тако!

7.

Єданъ простаць (ступи).

Елт. Тко беше то?

Прост. Пустынякъ.

Елт. Шта тражишъ!

Прост. Црвену ябуку.

Елт. Улази. (Простаць уђе у пештеру)

Нешко: Па садъ шта ћемо овде, тко насъ є сазвао?

Елт. Знамъ ли? Прелимирь ми є поручіо: пошто самъ живъ да се скупи-мо. Каже да є добыо кнѣигу одъ Богора.

Нешко: Богора самъ видіо кодъ Лахана.

Елт. Кодъ цара?

8.

ОПЕТЬ НЕКИ ДОЛАЗЕ.

Елт. Ко сте?

Еданъ: Пустиньицы.

Елт. Шта тражите?

Истый: Нешто црвено, округло.

Елт. Слободно.

(бунтовницы уђу у пештеру).

Елт. Па велишь кодъ цара га виде?

Нешко: Кодъ цара.

Елт. Хмъ! то ми е мало чудно! Изъ царева двора поручуе Премимиру, да држимо скупштину на вратъ на носъ. Ево насъ готово свию, а нѣга нема.

Нешко: Нема ни Прелимира.

9.

ОПЕТЬ БУНТОВНИЦЫ.

Елт. Ко сте?

Еданъ: Соколове очи.

Елт. Шта тражите?

Бунт. Одъ хале главу.

Елт. Айдете у нутра, садъ ћемо.

(бунтовници уђу).

Нешко: Ако буде ово нека замка?

Елт. Што е незнамъ, ал' да ти право кажемъ, не допада ми се.

Нешко: Скоткасмо се у пештеру. Неколико само людй, па се сви морамо предати, или изгинути.

Елт. Право кажешъ; подоба е поставити стражу (уђе у пештеру)

10.

Богоръ ступи са стране, управъ нузъ врата пештере, за њимъ Лаханъ прерушенъ, коме о рамену выси рогъ.

Нешко: Шта е Богоре?

Бог. Добро е. (увати га за руку, и одведе у пештеру, за њима Лаханъ уђе)

Елт. (Съ некима бунтовницама ступи изъ пештере) Ты ћешъ стаяти предъ пештеромъ, ты ћешъ пазити кодъ црвена крс-

та, а ты кодъ мокре стене. Бодри будите. (бунтовницы одлазе)

Елт. (врати се у пештеру) Богоре, да започнемо. (сви бунтовници устану, и преврсте се, па онда опетъ поседаю)

Елт. Зашто се овде сакуписмо?

Бунт. Да избавимо отечество.

Елт. Одъ кога?

Бунт. Одъ злотвора.

Елт. Кои су ти?

Бунт. Лаханъ и Марія.

Елт. Ёсте браћо, Марія є отровъ у овой земљи, и кои годъ съ нъоме држи, тай є злотворъ отечества, па макаръ да є трипутъ већій него Лаханъ. Я немамъ йоштъ много живити, али и ово мало снаге оћу да жертвуемъ заклетви, кою самъ положио предъ Богомъ и вама. Ніє далеко данъ, да се моя osveta насити. Тохари су близу, и Лаханъ ће проклинати часъ, кадъ нехтеде послушати гласъ поштены советника, него се везао жентурине, на срамоту свога разума, а наше убиство. Садъ ћете чути, зашто смо се

скупили; єрѣ наше скупштине треба да буду рѣдкѣ. Лаханѣ є мударѣ, Лаханѣ є неутрудимѣ, Лаханѣ уме сѣ очію прокопати, што ти є на срдцу. Зато и опетѣ советуємѣ, кои сте наши: рѣдко се са-стайте, о послу намѣ не разговарайте се ни предѣ кимѣ, тайну укопайте у землю, єрѣ у Лахана нема ви милости.

12.

ПРЕЛИМИРѢ (уѣе нагло) **ПРЕБЪАШНЪИ.**

Прел. Є ли ту Богорѣ, є ли ту царѣ?

Елт. Шта ты беседишѣ.

Прел. За Бога пропалисмо. Тамо перяницы многи.

Елт. Какви перяницы.

Прел. Гди беше Богорѣ, гди беше царѣ?

Лак. (стане предѣ вратима пештере). Ево цара (сви се упрепасте).

Елт. Тако ли є Богоре?

Лак. Полагайте оружіє. (многи бунтовницы стану полагати).

Елт. Фала ти Богоре, да Богъ да съ тобомъ другій тако исто учинію.

Бог. (приступи Лахану, одсече му рогъ, хити га у край пештере, пакъ увати цара за леву руку) Овамо бабе!

Прел. Садъ или никадъ браћо (потрчи, и сви изтргну мачеве)

(Међу тымъ е Лаханъ снажно отурио Богора одъ себе, мачъ извадіо, и почне се вешто бранити).

Лак. Вы неблагодарни сынови, тако ли се царъ почитуе.

Елт. Држете се люди; садъ или никадъ (пође на Лахана, но одъ овога ранѣнъ клоне):

Лак. Малоумни, оружіе положите, и пріймите милость.

Многи бунт. Милость!

Еданъ бунт. Съ нѣиме не можемо.

Другій: У нѣга е частно дрвце.

Опетъ многи: Милость царе.

Прел. Злосрећници, шта лудуєте.

Сви да изгинемо, ал' милости нема никоме.

Елт. Сложно, сложно. (опетъ се боре; стражаръ, кои е на врати быо, увати съ леѣа Лахана за рамена, и упре му колено у вкрста. Кадъ Лахану рука клоне, Елтимиръ га прободє) Ево га, мртавъ е.

(Сви се ужасну).

Бог. Мртавъ! Елтимире, тако нисмо уговорили.

Елт. Беше речъ, да га издамо Татарима; али према глави и отца по глави.

Бог. То є много, тако ми Бога то є много.

Елт. И самомъ ми є жао. Али ко ће да ти се умери у той ватри. Мене ранни, тебе ранни; опетъ они се престравише, па полагају оружје. Наипосле бы насъ и свладао быо.

Прел. Великій човекъ.

Нешко: Неће га мати више родити.

Бог. И я га узедо на душу! само да васъ спасемъ. Несрећанъ беше онай часъ за нѣга и за све насъ.

Нешко: Тако є! да баръ пріймисмо милость, кадъ намъ є давао; него убисмо највећегъ човека, па Богъ зна, ко ће за нѣимъ доћи: какавъ Мича, какавъ Борило —

Елт. (кои се быо наслонио на копљъ, и замыслио) Заиста великій човекъ, каковога векови єдва раћаю. Равно мударъ у ра-

ту и у миру ; у суду и на дому ; бистаръ и проницателанъ , разборитъ , любитель среће и напредка землѣ , само є єдну слабостъ показао , што се дао одъ жене обчинити.

Бог. И ако ћемо право , коимъ ни найманъ уштрба нїє землѣ нанео.

Сви : То нїє.

Бог. Знате ли , што ми рече , кадъ разабра , да смо незадовольни : шта мысли то твоє друштво ? мало ли є , што хамъ жертвовао све труде моє , него бы блели , да ми се мешаю и у кућу ? да ми предписую , шта ћу єсти , и кога ћу люсити.

Нешко : Право є и говорїо.

 13.

МАРІА СЪ НЕКИМЪ ВОЙНИЦЫМА УТРЧИ,
ПРЕЃАШНЪИ.

МАР. Овамо юнацы цару у помоћъ.
(бунтовницыма) Гди є царъ , гди є Лаханъ ?

ЕЛТ. (ладноврвно) Ево га.

МЛР. (препадне се) Мртавъ? Юнацы вашъ царъ мртавъ, и вы сте се следили? крвь проливена вопіе за осветомъ. (войницы дигну оружіе)

Елт. Станте робови, чію заповестъ слушате, оне ли, коя вамъ є браћу и отчеве клала, землю у црно завила, и злостъ раани у адовымъ прсима своима? Гледайте овде мртваца. То беше найврліи, найумніи, найвећій царъ на свету. Па знате ли, како пропаде? чрезъ ове несрећоносне жене, коя є и доброме Теши судбину отровала. (войницы оборили главе, и гледаю у Лахана) Идите, браћо, и целивайте оно свето тѣло, кое се оживити не може; плачите съ нама заєдно за изгублѣнымъ отцемъ отечества; и ако є до свете, нека постигне ону, коя є причиномъ свеколике несреће.

Бог. Тако є. Браћо, мы се између себе колѣмо, и найбільи люди пропадаю и гину, а она живи, коя є изворъ свега зла.

МЛР. (войницыма) Юнацы, вы нећете оставити вашу закону царицу, и супругу великога Лахана?

Прел. (увати є за мараму, кою има на врату) Лукава душо, доста є твога. Справлай се, єрь ти нема више живота.

Сви: Смрть, смрть пакленомъ демону.

Прел. Каква смрть да є постигне; єрь мачъ нъоме крвавита гріота є.

Бог. Право кажешъ да є гріота. Сумпоромъ нека се обложи, и нек' є димъ однесе ѣаволу, пріятелю нѣномъ.

Нешко: Та є найдостойнїя казнь за ню. (осталима) Шта мыслите браћо.

Сви: Праведно є.

Мар. Добри граћани и велможе, послушайте ме: одкадъ є Лаханъ на престоль —

Прел. (продрма є марамомъ) Нећешъ никога више обманъивати. Умукни и справлай се; єрь су ти часи изброяни.

Мар. (склопи руке) Само єдну речъ народу.

Бог. Ни словца. Браћо неслушайте, єрь є зверка опасна. Кадъ є онаквогъ човека (показує на Лахана) могла преварити, тко сме рећи: я се не боимъ.

Прел. Тако є.

Сви: Напредъ, напредъ, на губи-
ште. —

Мар. (влекне) Народе, Бугари!

Прел. (увати є и повуче) Богъ те мо-
же помиловати, у насъ ти нема милости.

Елт. Постоите. Ёданъ путь преу-
хитрисмо и узесмо Лахана на душу, да
се опетъ не разкаємо. Марія є крива,
комъ манъ, комъ више, но мени, чини ми
с' найвише; али она има чедо у утроби,
и ово нїє криво никоме. Кой є тай међу
нама, кои ће за кривицу нѣну узети и не-
вино дете на душу.

Ёданъ бунтов. Заръ и ты Елтимире?

Елт. Оћенъ ли ты да будешъ тай?
оди, распори ѱой утробу, и я ћу гледа-
ти, гледаћемо сви, да видимо, каква ће
ти душа бити, кадъ детенце мртво на ма-
чу ти се укаже. (дубока тишина)

Прел. (кой є пустою Марію) Право вели
Елтимиръ. Дете крозь ню убїати, браћо,
гріота є одъ Бога.

Бог. Да што ћемо радити съ ньоме?

Елт. Ено е Палеологъ тражи, кои намъ непрестано ради о глави. Болъ му се не можемо осветити, него да е нѣму пошлѣмо.

Бог. (после кратке тишине) Добро ће бити. Ил' е было на свету, ил' не было; само кадъ ніе у нашої земљи.

Елт. Ёси ли задовольна царице?

Мар. Великодушни Бугари.

Елт. Тако се мы умемо осветити за учинѣне обиде. Иди у дворъ и спремай се. Што е твоє, нико ти неће дирнути. (Марія пође къ тѣлу Лахановомъ, но Елтирѣ стане испредъ нѣ) Куда?

Мар. Да целуемъ мужа.

Елт. Тако далеко не простире се великодушіе наше. Полюбаць одъ тебе оскверніо бы останке нѣгове.

Мар. Мога мужа да последній путь не полюбимъ?

Елт. Камо срећа, да те никада познао ніе. Одлази, и дай правди то едно удовлетвореніе.

МАР. (покріє лице руками, и са стражомъ одлази).

ЕЛТ. (гледи у тѣло Лаханово) Великій мужу, тако дѣйствую на насъ блажени останцы твога живота. Све хоѣмо, и све можемо, само тебе повратити нисмо кадри. Прости ми баръ ты, доста ће ме потомство проклиняти. Сви садъ видимо, шта изгубисмо, али доцканъ. (клекне и целуе га).

Бунтовници. (жалостиво) Заиста доцканъ.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

БЕОГРАДЪ

НЕКАДЪ И САДЪ.

ВЕСЕЛО ПОЗОРІЕ У ДВА ДЪЙСТВА.

Л И Ц А.

Н е ш а , трговаць у Београду.

Л ю б а , нѣгова кћи.

С т а н і я , Нешина мати.

В е л и м и р ъ , нѣговъ сынъ.

М и л а н ъ , чиновникъ.

П і я д а .

В у ч к о , ћирица.

ДѢЙСТВО ПРВО.

(Лепо намештена соба, о зиду выси еданъ сатъ, едно портре, и различне фигуре изъ древне митологіе. У краю стон фортепіано, а у прочелю канапе, више нѣга велико огледало, а предъ нѣмъ асталъ и наоколо столице).

1.

Вучко (ступи).

Я! „Вучко трчи тамо; Вучко пери судове; Вучко дай єдну ватру; Вучко печи єдну кафу; Вучко носи ово писмо; зови шнайдера; иди у дућанъ“ — све Вучко; а да се одмори нема Вучко. (узме газдинъ чибукъ, и пуни лулу) Право има Илія, што є постао пандуръ, баръ пуши раатъ, а не „Вучко, Вучко!“ да нема мира. (међу тымъ в запаліо лулу, повуко два дима, па онда остави, узме еданъ њилимъ, простре и извали се пушећи) охъ, охъ, охъ, права бошча! Добро ти живе господа, како дође месецъ узме своє паре, па миръ. Я, да самъ ишо

у чколу, како су ме звали, ето Вучко го-
сосподинъ ; а Ћирица, рђава посла. (изва-
ди едну књигу изъ недара) Валя да се учи.
(почне читати)

Люба (долази) ПРЕЂАШЊИЙ.

Люба : (не видећи Вучка, скине шеширъ, и
петне га на асталь) Но, башъ ми у невреме
долази. Нити могу ићи у визите, нит' се
съ Миланомъ разговарати. И мой баба
ниѣ имао другогъ посла, него да ѣ доводи.

Вучко : (коп еднако чита) Я!

Люба : (окрене се) А шта ты ту ра-
дишъ?

Вучко : Читамъ.

Люба : Шта си узео тай чибукъ?

Вучко : Па чибукъ ѣ нашъ.

Люба : Ниѣ ли те псовао и юче за
то. Па йоштъ простро Ћилимъ на средъ
собе.

Вучко : Я чистимъ.

Люба : Ты знашъ, да я нетримъ
то по соби.

Вучко: А што, кадъ е лепше, него оно швабско (показуе на канапе).

Люба: То се тебе не тиче ништа; него устай, те носи одатле.

Вучко: Я! устай. Све устай; а кадъ ће бити „седи.“

Люба: Ты да ниси ћирица. Диж'се кадъ ти кажемъ. Ето бабе; па да преватишъ альине майкине.

Вучко: Оће да дође?

Люба: А да но! него одлази.

Вучко: (пусти еданъ якъ дымъ, потомъ устане, остави чибукъ у край, па дигне ћилимъ и одлази).

Люба: Преправи белу кафу за майку; зашто каже да е гладна. — Право има кона, што држи служкиню. Баръ може кою моду одъ нѣ научити, а ћирице тако су безобразни, да не можешъ съ њима ни проговорити. — У, врага, ето е већъ.

Неша, Станія, преѣшња.

Неша: Ево майка! овде я седимъ.

Станія: (приђе къ портрету, па се прекр-

сти) Помози Боже, дай свако добро и срећу.

Люба: Хи, хи, хи!

Ст. А што се ты смеешь, што се я молимъ Богу.

Люба: Каква є икона —

Ст. А што?

Люба: То є портре Велимировъ.

Ст. Нисамъ ѿоштъ видила светца Велимира.

Люба: Хи, хи, хи!

Ст. Ама што се смеешь?

Неша: Мани є майка. То є Велимиръ нашъ сынъ. Онъ се дао измолвати.

Ст. (гледи у портре) Лепъ дечко. — А где вамъ є икона.

Люба: Иконе немамо.

Неша: Тамо у другой соби.

Ст. Како се све измени овде у Београду, одкадъ нисамъ была.

Неша: Има 28 година?

Ст. Прошло о Ћурђеву дне.

Неша: Е шта ћешъ.

Ст. Иза варошъ - капиѣ беше неко
ѣубре, и гроблѣ. А садъ —

Неша: Садъ су najlepше куѣе. Та-
ко се светъ меня. Него майка, мени ва-
ля иѣи у дуѣанъ. Остани ты съ Любомъ.

Ст. Иди, иди, да се не гради штета.

(Неша одлази)

Ст. А где су мое аљине?

Люба: Однеѣе ѣирица у собу, не
брини се майка.

Ст. (гледн по собн) О вала Богу, ка-
ко ѣ намештено. — А где су простирке?

Люба: Садъ се простирке не меѣу.

Ст. Па како съ чарапама?

Люба: Садъ се више у чарапама
не иде.

Ст. (врти главомъ) Ко бы ти найпре
смео уѣи съ папучама. (седне на канапе, па
ѣивн) Куку шта ѣ ово?

Люба: Шта майка?

Ст. Што ме нешто изъ миндерлука
ударн.

Люба: (смей се) То є канапе на Федерима.

Ст. Па што біє?

Люба: Не біє ништа, него се слегне, да се болъ седи. Ето овако. (седне) Да видишъ, како є добро. Оди само.

Ст. (седне) Као у рупи. (кадъ Люба устане, она се опетъ тргне) А ратосъ ти таквогъ седеня. (устане) Я не могу ту.

Люба: А ты седи на столицу. (отвори врата и виче) Вучко, донеси кафу за майку.

Ст. (коя є седила) Па како да седимъ?

Люба: Па тако.

Ст. Да ми высе ноге.

Люба: Лепше є тако, него да се човекъ сгрчи.

Ст. (тресе главомъ) Не допада ми се ништа овай адетъ. Простирке лепо, па седишъ, како ти є њефъ.

4.

Вучко (доноси кафу и метне на асталъ)

Люба: (сипаюћи кафу, Вучку) Ёси л' унео ствари?

Вучко : Ёсамъ.

Люба : Ево майка.

Ст. (гледн) Што е ово ?

Люба : Кафа.

Ст. Како кафа ? жута.

Люба : Съ млекомъ.

Ст. Ко пиє кафу съ млекомъ. Млеко се пиє само.

Вучко : И я кажемъ. Ама Господа —

Люба : (баби) Узми само, да видишь, како е добро.

Ст. (окуси, па се намршти) Не могу ти кърко.

Люба : Зашто, то е добро. Ево са земичкомъ. Умачи само.

Ст. Кафа се не єде, него се пиє.

Люба : (смеє се) Пробай само.

Ст. Не могу ти кърко. Него дай ми кафу, ако оћешъ.

Люба. А ты донеси Вучко црну кафу.

Вучко : Ёс' и та неваля.

Люба: Како да не валя?

Вучко: Скувашъ, па стой, стой, стой, докъ се не слегне. — Е, како ћешъ да гу піешъ?

Люба. А ты скувай по турски.

Вучко: Ете майка! што є добро, то є турски, а што не валя то є по немачки. (узме кафу съ астала и одлази)

Ст. Бађава. Чуданъ адетъ настаде. (сатъ почне ударати, на кое се Станія уплаши) Што беше то?

Люба: Сатъ майка.

Ст. На сатъ у соби. (сатъ почне свирати; Станія мало послуша, пакъ се преврсти) Какавъ є то сатъ?

Люба: То є музика.

Ст. Што є то музика?

Люба: Заръ незнашъ? свирка.

Ст. Па свирка су зурле.

Люба: Хи, хи, хи! ко ће зурле да слуша. Чекай мало (отиде фортепиану, и почне свирати)

Ст. (уплашено) Ю мене кърко, ю мене кърко.

Люба: Шта є майка?

Ст. Ты да будешь цыганка?

Люба: Зашто цыганка?

Ст. Куку мене и до Бога мога. Нещина кѣи цыганка.

Люба: Ама што ти є майка?

Ст. Ко свира до цыгани?

Люба: Та то є садь мода; коя девойка не свира, нїє нобль.

Ст. Шта ти ту говоришь кърко?

Люба: Тако є. Иди у прве куће, свуда ћешь наћи или фортепiano, или гитарь.

Ст. Ама како то, говоришь?

Люба: Па тако.

Ст. Я те ништа неразумемь.

Люба: Шта ћу ти, кадъ ниси живила овде.

Ст. Како се зову те твоє зурле?

Люба: Кажемъ ти фортепіано.

Ст. (врти главомъ) Хмъ, хмъ! Па де свирай мало.

(Люба почне Алегро изъ едне опере)

Ст. Па то ты свирашь?

Люба: А да шта ћенъ?

Ст. То ништа не валя. Камъ ти Айдукъ Велько, камъ ти друге песме?

Люба: Е, то е сасвимъ просто.

Ст. Него то твоє цылулу, цылулу. Зло кърко; край света. Кадъ си ты видла за могъ времена те накараде у соби? (гледа свуда) Гле, гле! шта ће то голиша-во девойче на дувару?

Люба: То е Венусъ.

Ст. Шта е то Венусъ?

Люба: Богиня любви.

Ст. Богиня! а што е богиня?

Люба: Богъ е мужко, а богиня е женско.

Ст. Што? што? Богъ и жена? то ни Турци не држе. Ей Нешо, Нешо, ку-

ку майцы, што самъ дочекала. Люди имаю у кући свеце и матеръ Божію, а какавъ є ово покоръ, комъ се они моле.

Люба: Заръ ты мислишь майка, да мы то држимо за икону.

Ст. Да што си є обесила?

Люба: Ето тако, да є лепо у соби.

Ст. И то лепо?

Люба: Заръ невидишь, како є лепа?

Ст. Видишь кърко, то є срамотно. Коя девойка показує голе прси? а она є готово сва гола. Срамота до Бога, него скіни, па бацы у ватру.

Люба: За то смо дали три талира майка.

Ст. А колико си дала у цркви?

Люба: Па ты знашь, да девойке не даю ништа.

Ст. У цркви не даю, а за срамотне иконе могу да даю, ел'?

5.

Вучко (доноси кафу), ПРЕЂАШИЊЪ.

Вучко: Ево кафа, ама за ћефъ. Охъ, охъ! благо ономъ, ко ће да гу пиє.

Люба : Однеси майки.

Ст. (окрефе се) Кѣрко, я бы ти села.

Люба : Па ты седишьъ.

Ст. Више самъ ти се уморила, него да самъ ишла васданъ. Него дай ми да седимъ люцки. (узме еданъ ястукъ изъ кривета)

Люба : Шта ћешъ то майка ?

Ст. Да седнемъ , уморна самъ ти.

Люба : Ама немой майка по Богу. То е срамота.

Ст. (намести ястукъ па седне) Ћути кѣрко ћути , кадъ нѣ срамота оно девойче, нѣ ни ово.

Вучко : И я кажемъ майка.

Люба : Ты подай кафу па на полъ.

Вучко. Ёс' я, сврши гу, што имаць, пакъ на полъ. А ко ће да служи ? (да Станн кафу, она пив) Ё л' добро майка ?

Ст. Добро е.

Вучко : Ама самъ гу пеко за еданъ ћефъ.

Ст. (врати му шолу) Фала сынко.

Вучко: Са здравлѣ. (одлази)

Люба: (смешн се) Па шта ћемо майка съ фигурама?

Ст. Што є то?

Люба: Те на дувару.

Ст. Да скинешъ кърко. Срамота є то; може ко странъ доћи.

Люба: То се за странне и меће.

Ст. Предъ страныма є, прости ме, срамота и безобразно говорити, некмо ли радити. Видишъ и твое аљине не валяду ништа. Какавъ ти є то фистанъ на-рогушенъ.

Люба: То нїє фистанъ, него райф-рокъ. Видишъ како є округо, и не може да се угужва.

Ст. Како се прави то страшило?

Люба: Начини се наоколо као обручъ тврдо, да се неможе угнути.

Ст. Па кадъ оћешъ да се попнешъ на кола, или да седнешъ?

Люба: Онда морамъ рукама да удурисавамъ.

Ст. Видишъ, како є покваренъ светъ. Коя бы паметна жена то натоварила? Па зашто тако широкъ фистанъ?

Люба: Него као твой да се сапи-
нѣмъ у нѣму.

Ст. Мой ніє безобразанъ. Не валя,
не валя. Фале люди, „тако є у Београдъ,
тако є у Београдъ“ Я видимъ, да є зло.

Люба: Е майка меня се светъ.

Ст. Я! светъ треба да се меня на
болъ, а не на горе. Каква ти беше оно
кошница на глави.

Люба; Шеширъ.

Ст. Я се препадо, кадъ те виде.

Люба: А што? заръ ніє лепо? (метне
шеширъ на главу) Гле майка.

Ст. Да плашишъ чворце сасъ те
репове. Камъ ти красанъ фесъ, него то
немачки.

Люба: А фесъ є опетъ турски.

Ст. Ако ће, баремъ є лепъ.

Люба: Єсть, да квари косу.

Ст. Има фала Богу косе доста. Па како си се очешляла, зашто ниси косу навранила.

Люба: Садъ се коса више не врани.

Ст. Коса не може быти лепа, кадъ се не врани.

Люба: Може майка. Гле како е моя лепа.

Ст. Броѣаста. — Я видимъ кѣрко, што е у васъ. Што е добро, то се не чини; што е зло, то се прійма. Што ће ви оно по соби? (показуе кревете)

Люба: Ту се спава.

Ст. Не можешъ да спавашъ на земљи?

Люба. Да ме еду буве.

Ст. А кадъ тамо одозго паднешъ.

Люба. А, то не може.

Ст. Кѣрко, я видимъ, да не могу овде дуго. Где ћу я да ти се научимъ на овај адетъ, да ти седимъ високо, да ти едемъ високо, да ти спавамъ високо.

Люба: Мало, мало, докъ се навикнешъ майка.

Ст. Не могу кърко. Я самъ ти
већъ стара. Живите вы, а я ћу како ми
Богъ да.

6.

Миланъ (съ наочарима) преѣшнѣи.

Мил. Слуга самъ понизанъ.

Люба: Службеница.

Мил. Како сте?

Люба: Благодаримъ на питаню. Ка-
ко сте вы?

Мил. Благодаримъ. Мало самъ се
задоцню данасъ.

Люба: Ништа, данасъ и тако неће-
мо моћи учити. (показуе Станю) Моя баба.

Мил. (поклони се) Драго ми є.

Люба: Майка, ово є мой инструкторъ.

Ст. А шта є онъ?

Люба. Чиновникъ овде, быо є заед-
но съ Велимиромъ у Паризу.

Ст. Да га Богъ живи, види се до-
баръ дечко, шкода, што є слепъ.

Люба: Како слепъ?

Ст. Та ете, мора тако младъ да носи наочари. (Миланъ) Па како сте?

Мил. Фала Богу, како сте вы?

Ст. Фала Богу, како сте вы?

Мил. Фала Богу (почивка).

Ст. И йоштъ како сте?

Мил. Фала Богу.

Люба: Ону фигуру йоштъ нисамъ научила.

Мил. Мало е тежка, то е истина; али е врло лепа.

Люба. Да видите само (почне по соби правити фигуру изъ кадрила).

Мил. Па добро е. Само докъ се мало ослободите.

Люба: (подскакуе) Ёдва чекамъ балъ. Него знате ли шта? После подне да се скупимо: я, Мара и Лепосава, па дођите и вы съ друштвомъ, да пробамо.

Мил. Изъ драге волъ.

Люба: За данасъ нека остане писанъ.

Мил. Како е ваша воля; и тако е скупштина у читалишту.

Люба: Па немойте мене ради да пропустите.

Мил. Дакле после подне гледаћу да се скупимо.

Люба: Драго ће ми бити.

Мил. Я се препоручуемъ.

Люба: Службеница.

Мил. Съ Богомъ майка.

Ст. Съ Богомъ пошо.

(Миланъ одлази)

Ст. Бога ти Любо, што є теби?

Люба: Шта майка?

Ст. Што скачешъ по соби предъ туђимъ човекомъ?

Люба: Па то є игра.

Ст. Каква игра? напала си предъ туђимъ човекомъ па трчишъ, канъ да си полудела. Што ће рећи човекъ? то є моя кърко безобразно. Не валя ти по-сао ништа. Йоштъ га ваташъ за руку. Є л' намъ штогодъ родъ?

Люба: Ніє.

Ст. Па коя девойка вата страногъ момка за руку.

Люба: У игри.

Ст. Макарь и у игри. Свака честита девојка, и свако поштено момче опаше се марамомъ.

Люба: Но, то бы лепо было, кадъ бы у валцеру опасивали се марамомъ.

Ст. Па онда, знашь, девојка кадъ игра, валя да се стыди, да гледа у землю; а не да вата момке за руку.

Люба: Знашь шта є майка! да те водимъ єданъ путъ на балъ.

Ст. Што є то „на балъ.“

Люба: Тако; скупе се и мужки и женски, пакъ играю по целу ноћъ.

Ст. И девојке иду ноћу? То неваля кћерко.

Люба: Е, неиду саме, него съ матеромъ, или съ родомъ.

Ст. Я велимъ, болъ бы было, да и оне остану кодъ куће, па да лепо спаваю.

Люба: Али само да видишь майка, допашће ти се.

Ст. А што имамъ да видимъ? Ако су све таке, то є край света.

Люба: Е, друге іоштъ више раде, особито оне кое су биле у Панчеву, у Земуну, у Пешти или у Бечу на воспитанію. Да се чудишъ майка, како су слободне.

Ст. Кудъ ће веће слободе, него кадъ девојка увати момка за руку, и сасъ шњимъ се витла по кући.

Люба: А кадъ га рукомъ увати исподъ пазува, и шњимъ иде у шетню?

Ст. Што, што?

Люба: То є, кадъ нећешъ да те водимъ на балъ, да све видишъ.

Ст. Што да идемъ? што да видимъ? безобразлукъ? — Штоно приповедаше стари, да є една варошъ пропала у земљу за безобразлукъ; и Београдъ ће пропасти.

Люба: (смев се) Што девојке воде мужкарце подъ руку?

Ст. Ёсть, зато. Богъ се мора разсрдити на тай светъ.

Люба: А кадъ се момакъ и девојка загрли?

Ст. Грле се, кои су неваляли. Зато таква девојка не сме ни на светъ да изиђе, да е неплюю.

Люба: А овде светъ гледи, да не плюе, него ѱоштъ фали.

Ст. Прођи се шегачине кърко. Ведла си мене стару, па терашъ спрдню. То е срамота.

Люба: Не шалимъ се майка, Бога ми, него се тако игра валцеръ. Ето овако (дигне в, па ѱой покаже).

Ст. И то едно мужко и едно женско?

Люба: Ёсте.

Ст. А што веле майке и отчеви?

Люба: Кажемъ ти, ништа; него су ѱоштъ невесели, ако имъ неће нико да узме къръ да игра.

Ст. (седне опетъ) Ей Београде, Београде, у што те фалише. Ниси више Београдъ, него црноградъ.

Люба: Па да видишъ, кадъ стане музика, и сви се увате подъ руку.

Ст. Не говори више, кумимъ те Богомъ живимъ. Немой да ти умремъ одъ чуда.

Люба: Ала си проста майка.

Ст. Садъ я проста, што мрзимъ безобразлукъ; а ты ниси, што ваташь момка за руку. Зашто да га ваташь за руку; шта е онъ тебе?

Люба: (смеша се) Онъ е мой швалеръ.

Ст. Шта е то?

Люба: Любовникъ.

Ст. (разрогачи очи) Што рече црна кърко?

Люба: На кажемъ ти, любовникъ.

Ст. Коя поштена девойка има любовника. Куку Нешо, да одъ Бога найдешъ.

Люба: Ѓути майка, то ние ништа зло; то е мода.

Ст. Каква е то безобразница мода, што квари светъ. Ама е ли Неша слепъ, види ли онъ све?

Люба: Та кажемъ ти, то є обичай. Оди да видишь, како се тамо двоє по Калимейдену шетаю.

Ст. (устане па гледи) Куку, за мое време идяше мужъ напредъ, а жена за нѣимъ полако.

Люба: Оно нису мужъ и жена, него єдно є момакъ, а друго девојка.

Ст. Па девојка води га подъ руку! гле како є безобразна, како размеће рукама, како му говори. Јоштъ є онъ бољій; иде кротко, а она се развилила.

Люба: Па она и треба да є слободнїя; зашто є женско.

Ст. (обазре се, па в мѣри) То велишь; а оно є зло, кадъ девојка сагне главу и кадъ дође мужко, а она га полюби у руку.

Люба: Садъ мужки любе у руку девојке и жене.

Ст. Истину ли говоришь?

Люба: Бога ми майка.

Ст. Ей Београде, како ли поцрни.
(запева) Куку Стано, кукавица, куку Ста-

но несрећница, што си Стано дочекала; те да покоръ стано гледашъ (међу тимъ њ опетъ села).

Люба: Немой майка немой. Ту нисамъ ни я крива, ни ты; него садъ њ тако ушло у обичай.

Ст. Та то њ моя кърко. Како дойде Неша, таки да ми тражи кола, нећу да умремъ у овомъ вилаету. (чув се тутанъ одъ каруца) Што се то тресе кућа?

Люба: Каруце майка пролазе.

Ст. Што њ то каруце?

Люба: Кола лепа одъ коже.

Ст. Па што тако трче.

Люба. Тако се иде на каруцама.

Ст. Да ти се истресе душа.

Люба: Е, ту се ни мало не труцка, него се возашъ као у колевки.

Ст. Я знамъ лепо два вочића, па седнешъ како ти њ воля.

Люба: Е, садъ се више нико на воловима не вози, то бы и срамота было.

Ст. Све е у васъ срамота. — Не-
го кѣрко осуше ми се уста одъ муке.
Дай ми неко сладко.

Люба: Чекай майка, да ти дамъ не-
што, што ниси никада ела. — Вучко!

7.

Вучко, ПРЕЋАШИЊ.

Вучко: Ево Вучко.

Люба: Да донесешъ геѢроренесъ.

Вучко: Хмъ!

Люба: Шта е „хмъ.“

Вучко: Да се троше паре.

Люба: То твоя брига ніе. Иди кадъ
ти кажемъ.

Вучко: Лепо, лепо. (одлази)

Ст. Добро се момче види.

Люба: Добро врага. Не могу да на-
ђемъ какву девојку, пакъ бы га отера-
ла. Нема ко ни да ме очешля.

Ст. Ама кѣрко башъ ти ружно стои
та коса. Зашто се не очешляшъ люцки?

ЛЮБА : (гледн се на огледалу) Кудъ ће
лешше него овако ?

Ст. Ама зашто є не туришь на єд-
ну страну?

ЛЮБА : Нека майка , кадъ све носе
овако, могу и я.

8.

Піяда у шеширу, кадъ говори, све мая гла-
вомъ, афектира у изговору, и Ж изговара као деблѣ З;
Ш као подмукло С, Ч. као Ц. и т. д. ПРЕЋАШНЪ.

Піяда : Добро јутро Любо. Цула
самъ да си досла. Є ли ово майка? дра-
го ми є. Како вамъ се допада у Бео-
граду ?

Ст. Како коме, а мене Богъ ме
рђаво.

ЛЮБА : Седи Піяда.

Піяда : (скине шеширъ, метне га на креветъ,
потомъ седне на канапе и продужи Станин) Зна-
те докъ се цовекъ не навикне. Я кадъ
самъ првый путъ досла у Београдъ, та-
ко ми се ућиніо рузанъ, немогу вамъ из-
казати, а садъ ми є сасвимъ обицанъ по-

стао, и цини ми се было бы ми зао, кадъ бы опеть одавде отисла.

Ст. Мене Београдъ ніе ружанъ, него адетъ у нѣга, адетъ.

Пяда: Имате право, треба іоштъ много да се поправи. То свакій странъ примѣти, кадъ додзе на балъ. Али це быти. Свакій данъ є болъ и болъ.

Люба: Моіой майки не допада се ни ова мода, него оѣе по старомъ.

Пяда: Е молимъ васъ, свака мода долази изъ Париза и изъ Беца, а ту є найвеце воспитаніе. Кодъ насъ свакій снайдеръ дрзи новине са зурнаlima, и кадъ оцу да правимъ альину, имамъ ста бирати.

Ст. А одакле си ты кѣрко?

Пяда: Я самъ се родила у Панцеву. Моя тетка никако ми ніе дала мира, него да додземъ овамо.

Ст. Лешо девойче, шкода, што ти є покваренъ єзыкъ.

Пяда: Како покваренъ?

Ст. Тако; говоришь оцу, нецу, ѣо-векъ.

Піяда: Тако самъ се науцыла изъ малена, знате, была самъ врло размазена. После кадъ самъ порасла, сви ми казу, да ми лепо стои.

Ст. Како може лепо да стои, што є ружно.

Люба: Проѣи се майка Бога ти, ты мыслишь свакога можешъ да карашъ као мене.

Піяда: Е, засто; ніє зло, кадъ старіи мало и псую.

Люба: Шта ћешъ после подне Піяда?

Піяда: Зато самъ и досла, да идемо у Топцыдеръ. Быче лепо друство.

Люба: А я самъ опеть поручила, да се скупимо, и да пробамо франсе. Врагъ да га зна, што ми ова игра тако тежко иде. Оћешъ ли и ты доѣи?

Піяда: Видицу ако неодемо у Топцыдеръ. Ко це быти одъ муски?

Бюба: Быће нашъ Велимиръ, господинъ Миланъ, и млоги одъ писарскогъ реда.

Піяда: Е доцьцу, кадъ є тако лепо друство. Особито ми є мило, како Велимиръ уме да прави куръ.

Люба: Е море, Паризъ! ніє шала.

9.

Вучко, ПРЕЂАШНЬ.

Вучко: Еве фрорнесъ.

Люба: (узме служавникъ) Донеси єданъ и за фрайлу Піяду.

Піяда: Немой Любо, благодаримъ.

Люба: Зашто?

Піяда: Не могу Бога ми, отцу да идемъ.

Люба: Та іюштъ є рано.

Піяда: Цекаће ме тетка.

Вучко: Па? да донесмъ, да недонесмъ.

Піяда: Немой Вучко, немой.

Люба: Па остави, кадъ неће.

Вучко: Сасъ здравлѣ. (одлази)

Люба: Ево майка. Него чувай да се не опечешъ (намигує на Піяду)

Ст. (узме кашикомъ, дува, но кадъ метне у уста њипи и увати се рукомъ)

Люба: Шта є майка. — Шта ти є?

Ст. Ей црна кърко, што ме уби.

Люба: Али шта є?

Ст. Опеко се.

Люба: (смее се) Та то нїє врело майка, него є одъ леда.

Ст. А ратосъ ти Београда и кадъ дойдо овамо.

Люба: Небой се майка, то є врло добро. Узми само.

Ст. Нека єде ко оће, а њу да идемъ, кадъ ме тако мучишъ.

Пяда: То є најлепсе сто.

Ст. Кадъ є најлепше, ты єди.

Люба: Ей майка али си проста.

Ст. Нека, волимъ овако проста, него да печемъ єзыкъ.

Люба: Оћешъ ли сладко?

Ст. Прођи ме се, неђу ништа. Како самъ се уплашила.

Люба: Ама што се плашишъ?

Ст. Што се плашимъ, што не валя. Ей куку, да самъ кодъ куће.

Пяда: Некайте само докъ се научите, пакъ чете видити, како че вамъ се допасти.

Люба: Моя майка штогодъ ніе видила, каже да не валя.

Пяда: Е, то бы мы зло просли са зурналима. Да видисъ Любо, какавъ е сесиръ добила Драга изъ Беца, дивота! али сто е цветъ, видицесъ; свакомъ се мора допасти.

Люба: Я самъ молила мога бабу, да ми наручи еданъ, пакъ каже, добаръ е и онай старый. Чисто ме е срамота већъ, да у нѣму идемъ.

Пяда: Па твой ніе рузанъ.

Люба: Већъ скоро е изишо изъ моде.

Пяда: Подай га масанмоди, тако самъ и я съ моимъ уцинила; па ми е лепо оправила, е ли?

Люба: Врло лепо.

Пяда: (устане) Дакле после подне за цело.

Люба: А кудъ иташь.

Піяда: Та скоро ќе подне; да ме не ђекаю кодъ куце. (меће шеширъ на главу)

Люба: Башъ ти е лепо оправила.

Піяда: Сто ради ова масанмода, то е ђудо. Была е сестъ година у Бецу. Овай цветъ мало ми се не допада; али не могу больій да надземъ. Садъ съ Богомъ (полюби се съ Любомъ).

Люба: Съ Богомъ.

Піяда: (Станіи) Службеница понизна. (Станія не одговара ништа, и Піяда лагано Люби) Твоя се майка несто срдѣ на мене.

Люба: Е, што се има срдѣти. — Майка, каже ти Піяда съ Богомъ.

Ст. Съ Богомъ кѣрко, я Богъ ме не чуемъ добро.

Люба: (Піяди) Видишъ, да се не срдѣди? (одлазе)

Ст. (сама крсти се) Буди Богъ съ нама, у Београду ніе чисто. Какавъ е ово покоръ? О Господе Боже благій. (опетъ се крсти)

Люба: (враќаюћи се) Шта е майка, што се крстишъ.

Ст. Кажи ми кърко, тако ти Бога, какво е то девойче?

Люба: Ту е до насъ у комшилуку. Седи кодъ тетке, коя е овде удата.

Ст. Па како се съ нъоме мешашъ, кадъ ніе читава?

Люба: Како небы была читава.

Ст. Ама што чини све главомъ (подражава іой) кадъ говори.

Люба: Тако е то майка у садашнѣмъ свету.

Ст. Па онда како говори! Богъ съ нама, тако ни Турцы не говоре.

Люба: Е майка, то ніе за бадава. Она оће да е невина нѣжна; видишъ како е мала и ситна, пакъ іой такавъ и разговоръ. И я самъ почела тако говорити, али ме е баба изпсовао зато.

Ст. Да те е біо, а не само псово. Како бы се ты здрава читава градила луда? По Богу, имашъ ли паметъ? Ей Београде, оћешъ да поцрнишъ, какве се цгадіе улегоше у тебе. (опетъ удара сатъ) Кoliko то изби?

Люба : Дванаестъ майка.

Ст. Како дванаестъ. Заръ до акшама да има дванаестъ сатій?

Люба : Е, садъ се више не брои по турски.

Ст. Да како?

Люба : По немачки.

Ст. По немачки. Немацъ ће Београду да дойде главе. Како може да не буде о акшаму 12 саатій.

Люба : Кодъ насъ є 12 саатій, кадъ є подне и поноћъ.

Ст. Куку, поноћъ ће и бити, кадъ се тако чини. Я ти кажемъ кърко, обрнуо се светъ наопако. Садъ време дойде што певаше люди за землю Инђию : кадно земля испуца одъ суше, у ню живи попадаше люди, и Богъ пусти тежку болезаню, те помори и старо и младо.

Люба : Иди майка, Бога ти. Садъ ће светъ да пропадне, што ты ниси видла овай обичай. Као оно є болъ было, кадъ девојка вири крозъ капицикъ, кадъ пролазе момцы.

Ст. Вири я како, а неће да стреля
човека у очи ка нека змија.

10.

Велимиръ, съ брадомъ и у униформи
ПРЕЋАШИЊЪ.

Люба: Ево и Велимира. — Гле, до-
ђе майка.

Вел. (начини поклонъ са стране) Драго
ми є. (скине саблю) На Бога ти ово (да Лю-
би, после отиде къ асталу, седне и почне чело и ко-
су трти). Ахъ Боже мой, Боже мой.

Ст. (Люби) Па ко беше то момче?

Люба: Кажемъ ти, нашъ Велимиръ.

Ст. Заръ нешто не може? (устане)
Велямире майки, што ти є?

Вел. Нїе ми ништа.

Люба: Тако онъ има наравъ.

Ст. Ама я видо отоичъ, где се онъ
искриви. Мал' не паде.

Люба: Кадъ є то было?

Ст. Кадъ ми оно проговори.

Вел. (смешеѣн се трее чело) Я я!

Люба: Е, то се онъ теби поклоніо.

Ст. Какавъ є то поклонъ на єро?
Ко се кланя раменима?

Вел. (Люби) Є л' послао Миланъ новине?

Люба: Нешто є донео момакъ, да видимъ є ли то. (да му съ ормана журнале де деба)

Вел. То є. (подбочи се и почне читати)

Ст. (дуго га гледи, па онда Люби) Айде кодъ Неша.

Люба: Садъ ће онъ доћи.

Ст. Јокъ, јокъ, айде да ми тражи кола, да идемъ.

Люба: А што майка?

Ст. (жалостиво) Да идемъ, да идемъ.

Люба: Шта ти се опетъ недопада.

Ст. Допада ми се, него да идемъ, докъ ме не отераше.

Люба: Ко ће тебе терати?

Ст. Я дойдо, да веднемъ Нешу и нѣгову децу; па што найдо. Нѣговъ сынъ

ме ни у руку неполюби; па неће са мнома ни да говори.

Вел. (смеша се) Е майко, не срдимъ се я ништа. Таква е моя наравъ, опрости.

Ст. Ама што пусти ту браду, кумимъ те Богомъ, ниси чивутинъ. Де си ты видео човека съ брадомъ?

Вел. (извали се на столицу) Тако носе Французи.

Ст. Французи, и Французи дойдоше Београду на вратъ. Куку, ко ће га јошъ покварити?

Вел. А кои е народъ просвѣщеніи одъ францускогъ?

Люба: Зашто неприповедашъ што майки, како се живи у Паризу. Дела вере ти (узме му Новине изъ руке и метне на асталъ) приповедай што.

Вел. Шта ћу да јој приповедамъ?

Люба: Дела, дела. Видишъ да се срди, оће да иде кући. Седи майка, да чуешъ, како е лево.

Ст. (седа) Што да чуемъ, кадъ унукъ неће бабу ни у руку да полюби.

Вел. У Паризу се родъ не люби у руку.

Ст. Ете! Не л' я реко, да є земля Инѣія? не поштує млађій старієга.

Люба: Ал' зато свакій човекъ люби другу женску у руку; є ли?

Вел. То се разумева.

Ст. И младу.

Вел. Макаръ да є и єдна девојка.

Ст. Куку! а кадъ се трєви, те є онъ старіи?

Вел. Седъ човекъ држи за честь женску одъ 15 година у руку полюбити.

Ст. (трєсе главомъ) Край света.

Люба: Кадъ вечерате у Паризу Велимире?

Вел. Ты знашъ у 11 саатій.

Люба: Видишъ майка, то є 5 саатій после акшама.

Ст. Куку, а кадъ спавате?

Вел. Велика Господа и до подне.

Ст. До подне? и вы не видите кадъ се сунце роди?

Вел. И кадъ бы хтели гледати, опеть се невиди одъ високи кућа.

Люба: Одъ колико боева има кућа?

Вел. Тъ! има одъ 6, 7 а и одъ дванаестъ.

Ст. Ко лудъ гради такове пустоляче?

Вел. У єдной таквой кући има више людій, него у нашемъ гдикоемъ селу.

Ст. Така є велика родбина?

Вел. Ніє, него се дає подъ кирію.

Ст. И туђи люди скупе се у єдну гомилу.

Вел. Зашто не. Гди самъ я седію, было є людій, кое нисамъ ни познавао.

Ст. Па ко ти чисти собу, кадъ немащъ свога?

Люба: Девойка.

Ст. (Люби) Што ты знашъ, кадъ неси тамо была.

Вел. Девойка, девойка.

Ст. Кукү, девойка улази момку у собу.

Вел. Зашто не, за плаћу.

Ст. Право велимъ я, край света. Ёдете ка не човецы, спавате ка не човецы, живите ка не човецы; йоштъ да умрете ка не човецы.

Люба: Тамо се мртвацы заклапаю; є ли Велимире?

Вел. Наравно.

Ст. Куку греоте одъ Бога, ко ће мртваца заклоплъногъ да носи?

Вел. Тамо се мртвацы на колима носе.

Ст. (упрепастн се). Истину ли говоришь.

Вел. За цело.

Ст. Па тамо су люди погани.

Вел. Зашто?

Ст. Ко ће вући мртваца ка стрвину заклоплъногъ и на колима.

Вел. То є лепъ обичай.

Ст. Што лепъ обичай? Куку да бежимъ одавде, докъ и мене несаранише ка нелюде.

Вел. Видишь майко, тамо є гроблѣ далеко, па не бы люди ни могли носити.

А што се мртвацы заклапаю, добро є и зато, што млоги задышу, пакъ зашто бы се други одъ нѣга тровали.

Ст. А како ће да га прелію сасъ зетиномъ и сасъ земљомъ?

Вел. То може и кодъ куће быти.

Ст. А да се целива?

Вел. Опетъ кодъ куће.

Ст. А што се у цркви поє послѣднѣ целиванѣ?

Вел. Тамо се мртвацы не носе у цркву.

Ст. Тако и Турцы чине, и вы нисте больи. Куку Стано, ако умремъ у погано место.

Люба: Небой се майка, овде ніе тако.

Ст. И овде, и овде; ако ніе было, быће. Црни Срби, кадъ све попріймаше, пріймиће и то. Кои крштень човекъ носи браду?

Вел. Шта є теби брада на путу?

Ст. Што да ніе на путу? имаде ли твой отаць браду! имаде ли твой дедъ

браду? кои носи браду? некрштень човекъ, Чивути и Турцы; и куку майцы, садъ дочека, да мое дете видимъ.

Вел. (опеть трес чело дышуѣи) Я! я! (узме новине)

Люба: Та де приповедай йоштъ штогодъ майки.

Вел. Доста самъ приповедао.

Люба: Али опеть, какви су театри, какви балови?

Ст. Нећу, нећу, да ми приповеда за поганіе.

Люба: (смешн се) Тамо люди еду жабе, е ли Велимире?

Ст. Што? жабе? (плюе) Ухъ, нећу моћи ништа ручати.

Вел. Зашто се небы еле жабе.

Ст. (лупа се у прси) Ей куку! проклетъ быо, кои посла децу у црный Паризъ, те да опогане светъ.

Люба: А какво е коньско месо Велимире?

Вел. Има едну киселину, али е иначе пріятно.

Ст. (сгрози се) Уу! добро. те ме ниси полюбіо у руку. А нећу те полюбити сынко, да си ми по сто пута унуче.

Вел. Свиня є поганія одъ коня.

Ст. Свиня ніє погана, зашто се єде; а конь, ко ће коня єсти, кадъ є поганъ.

Вел. Остави майко, ове ствари нису за тебе. (опеть почне читати)

Ст. Я стара, па да незнамъ што є погано, што ніє. Куку мене, што я видо, што ли ћу видети.

II.

Неша, преѣзничій.

Ст. Ей Нешо, проклетъ не было майцы, што учини одъ мене.

Неша: Што є майка?

Ст. Што ты мене доведе у Београдъ, што ме уби?

Неша: Ама што є?

Ст. Дойдо у родъ, да видимъ децу, шта найдо? Девойку сасъ кошницу на

глави, како вата момче за руку; и унуче съ брадомъ и погано.

Неша: Е, што ћешъ, такавъ е садъ светъ.

Ст. Ама, што не биешъ, што се не-карашъ.

Неша: Где ћу я да карамъ цео светъ.

Ст. Идемъ сама Господару, да му кажемъ, што се чини, и нека гледа што ће.

Неша: Чуешъ Велимире? оће майка да вамъ прави уредбе.

Ст. Какій е то сјасетъ. Напустише люди законъ, напустише образъ; оставише альине, одпадише се одъ Бога, посташе Турцы и некрштени. Гледашъ момче, пустио браду, неће да поштуе стариѣга, што ти говори, то ти говори да се подсмева. Гледашъ девојче, скаче ка бесно, неће да боядише косу, не може ни еданъ момакъ да прође мирно одъ ню. Не игра србску игру, него се грли сасъ момцы, вата се за руку, беседи више она, него онъ; иде сасъ шњимъ сама; преврће окама, скита се ноћу съ майкомъ іой, и свакій безобразлукъ. Обрнуше светъ наопако по

Богу да си ми сынъ , и нико да прокара,
да попрети.

Неша: Право каже майка. Ова младежъ узе ма. Што є видило у Паризу, што у Бечу, хаа у Београдъ. Ама свакій ти оће да є паметній. Пиши, пиши, нити знашъ, зашто, ни крозшто.

Вел. Да како може другчіє быти?

Неша: Айде, айде трошите баръ швабама артию. Найпре кадъ имадо кога да тужимъ, идемъ капетану, или ако ми се недопада, Господару, па край. Како ти пресуди, тако ти є. А садъ брате, тужба, парница, апеллація рекурація, теранція, адвокати, пишешъ, пишешъ, а нема пара.

5.

Люба, преѣашній.

Люба: Єло є усудо.

Неша: Айде майка, да ручамо.

Ст. Фала сынко, благодаримъ,

Неша: Айде; како не бы ручала?

Ст. Не могу ти ништа.

Неша: Е, ніє него іошть штогодъ.

Оди седи съ нама.

Ст. Донеси ми овде нешто, да едемъ.

Неша: Како бы то было по Богу майка. Нисамъ те видіо толико година, па да не ручамо заедно.

Ст. Не могу ти одъ оне браде.

Неша: Ама што ты гледашъ браду.

Ст. Како погледамъ, таки се гадимъ.

Неша: Видишъ Велимире, право майка и говори. Зашто є не скидашъ?

Вел. Я не знамъ, шта вамъ є моя брада на путу, кудъ ће комотніє, него овако.

Неша: Ама кадъ люди не трпе.

Вел. То є едно крайнѣ предрасужденіє. Много коєшта люди нису трпили, и неће трпити, пакъ ће се опетъ зато увести.

Ст. (Неша) Чуєшъ? Оће да ти доведе іоштъ коєшто у кућу; да певашъ: ху! ху!

Неша: Беда одъ деце.

Ст. Ама што я сгреши Богу те то дочека.

Неша: Е што ћешъ. Айде да се не лади єло.

Ст. Не, тамо у буцакъ да едемъ, да се не гадимъ одъ свою децу.

Неша: Већъ за данасъ мани га, а сутра, вере ми, неће е имати. (увати е за руку)

Станія. Ей куку, ей куку. (одлаз е)

ДѢЙСТВО ДРУГО.

1.

Велимиръ и Миланъ (седе, и сваки за себе чита новине) Люба (ступи)

Люба: Оћемо ли данасъ пробирати франсе?

Вел. Јокъ! я самъ већъ поручіо, да не долазе.

Люба: А што?

Вел. Имамъ важна посла.

Люба: Ала Боже! ты увекъ морашъ да кварашъ друштво.

Вел. Болъ учи, и тако си пре подне пропустила.

Люба: Я већъ добро знамъ и читати и писати, елте Г. Милане?

Мил. Мора се признати, да фрайла Люба има еданъ особитый жени.

Вел. Йошть ће постати Жоржъ Сандъ.

Мил. Пакъ за насъ є една срамота, што даме не пишу кнѣиге. Оне имаю єдну чувствителность, єдну нѣжность, и особиту фантазію, кою мужки никако не могу показати.

Люба: Оне вальда пишу кнѣиге само за женске.

Мил. Напротивъ. Списателька наслађує се найвећимъ броемъ читателя одъ сваке врсте.

Люба: Па айдете, да и я што пишемъ.

Мил. Вашъ жени обећава заиста најплодниє продукте.

Люба: Али треба да ми и вы мало помогнете.

Мил. То се разумева. Изъ почетка быћемо вамъ на руцы и я и Велимиръ. А, Велимире?

Вел. (трєв чело) Єдна ми се мысао мутти по глави, морамъ да є на артию ставимъ.

Мил. Я се обично у вече таквымъ предметима занимамъ.

Бел. Оставайте вы, па се разговарайте; я идемъ у мою канцеларию (одлази).

Мил. Господична Любо, я се радуемъ, да ме е прилика поставила у едно положенѣ съ вама на само быти. Премъ да се данасъ овой срећи нисамъ надао.

Люба: Моя майка на срећу спава. Зато се можемо по вољи разговарати.

Мил. Господична Любо, вама е позната моя наклоность, кою къ вама осећамъ. Да е ова наклоность съ ваше стране приѣмљива, имао самъ доста прилике примѣтити. Зато држимъ за нужно, да се обяснимо. Я самъ послао еднога приѣтеля, да васъ одъ вашега г. отца за мене проси. Но нужно ми е едно уверенѣ и съ ваше стране: оћете ли за мене поћи.

Люба: Я ћу себе за срећну држати, ако ваша будемъ.

Мил. Могу ли се тврдо ослонити на вашу речъ?

Люба: Вы сте могли лако примѣтити, колико васъ я радо имамъ, какве сте

ми вы альине густирали, такве самъ пра-
вила; што се вама допада, то самъ носи-
ла; на балу кадъ вы нисте были, нисамъ
ни играла. У театеръ како дођемъ, пр-
во гледимъ, всте ли вы ту, пакъ ако васъ
нема, я и не пазимъ шта се говори.

Мил. Я самъ све ове знаке доволь-
но примѣтлю, и зато имамъ едно уверенѣ,
да ћу срећно съ вама живити. Но шта
ће бити, ако се вашъ отаць не скло-
ни на то?

Люба: Колико самъ я видила, онъ
васъ радо има, еръ васъ више фали не-
го Велимира. Али ако видимъ, да онъ о-
креће, сама ћу съ нѣиме говорити.

Мил. Онъ е мало одъ старога света.

Люба. Кадъ ми допушта, да се но-
симъ по моди, вальда ће ми и то допу-
стити (чув се, како баба кашлѣ.) Но, ево ми
майке. Да насъ незатече овако. (узме књи-
гу, и седне кодъ астала, Миланъ такођеръ.)

2.

СТАНІЯ, ПРЕЪАШНЬІЙ.

Ст. (за себе) Куку, сама съ момкомъ.
(узнаи ястукъ изъ кривета).

Люба : Ама немой то, майка, ено ка-
напе, па седи люцки.

Ст. Ху!

Люба : Срамота є вући ястукъ изъ
кревета предъ странымъ.

Ст. То є срамота, а друго ніє? (седне
и стенѣ)

Люба : Шта ти є майка.

Ст. А, куку!

Люба : Ты нешто неможещъ.

Ст. (опетъ стенѣ)

Люба : (устане) Оћешъ ли у другу
собу, па да легнешъ?

Ст. Нећу, нећу!

Люба : Ты си се одъ пута разбо-
лела.

Ст. Одъ єдъ, одъ чудо.

Люба : Айде да ти наместимъ. па да
легнешъ.

Ст. Мани се кѣрко, да си ми по Бо-
гу сестра.

Люба : Али кадъ ти є зло.

Ст. Ніє, ніє.

Люба : (дође опетъ кодъ астала Милану)
Дакле оћемо ли опетъ читати?

Мил. Како є ваша воля.

Люба: (лагано) Данасъ љу вамъ написати єдно любовно писмо.

Мил. (опеть тако) Я љу га на момъ срдцу држати.

Люба: Зна ли Велимиръ, да ме просите?

Мил. Нисамъ му љоштъ сообщтио, докле не видимъ, како ће отаць мою поруку пріймити.

Люба: Ако што примѣтимъ, явићу вамъ у писму.

Мил. Я се томе надамъ.

Ст. Ей црна Любо.

Люба: Мојой майки нїе право, што се тайно разговарамо.

Мил. Я мыслимъ, да идемъ. Може се догодити, да вамъ отаць одкудъ дође, пакъ љу се мало застыдити.

Люба. Како є ваша воля.

Мил. (ясно) Дакле научили сте доста.

Ст. (за себе) Научила, тешко нъози.

Мил. (устає) Садъ љу да идемъ.

Люба: Што не седите љоштъ?

Мил. Та доста самъ седіо. Я се препоручуемъ.

Люба. Службеница.

Мил. Слуга самъ, майко. (Станія не одговара, Миланъ одлази)

Ст. Охъ, Боже, што ме доведе на овај покоръ.

Люба: Али шта ти є майка?

Ст. Што ми є? девојка седи сама съ момче у соби.

Люба: Па шта є то зло?

Ст. Што є зло? добро є, да се светъ смеє.

Люба: Онъ ме учи.

Ст. Учи те безобразлукъ, да изгубишь стыдъ. Садъ си га наймила за слугу.

Люба: Какавъ слуга.

Ст. Што криєшь, те не говоришь. Не л' самъ рече, кадъ пође: я самъ вашъ слуга. О лепъ слуга, да се разговара сасъ довејку на уво, да не чує майка.

Люба: Е, майка, то ніє слуга, него тако є обичай постао. Садъ се више не

каже: „помози Богъ, и съ Богомъ“ него слуга самъ покоранъ и службеница.

Ст. Одпадници, не ѱете ни Бога да молите. Тако ѱе ви и помоѱи, да пропаднете, и да изгорете. — Кърко; я не могу више овде. Што да видимъ, да се не едимъ. Ене, како самъ ручала.

Люба: Сама си крива майка, што ниси ела.

Ст. Како ѱу да емъ; дала си ми неку чорбу, нит' е сладка ни кисела; препесте ме горе, дадoste ми неке виле да се убодемъ. Ако узмемъ сасъ прсти, ты викашь не валя; а Велимиръ, куку майцы, не еде ка човекъ, него сасъ леву руку.

Люба: Е, па таква е садъ мода.

Ст. Убио ти громъ ту несрекну моду. Да те мода учи да жмуришь на едно око, да не идешъ сасъ ногама, и да не едешъ съ десну руку.

Люба: Видишь, нама ние то тежко.

Ст. Зашто васъ е чума све занела, те не видите, што е люцки, што не валя. Девойка сама съ момкомъ! куку май-

цы, да чую люди у момъ вилаету, да те
цлюю.

Люба: Зато долазе люди изъ твогъ
вилаета овамо, а мы тамо неидемо.

Ст. И не треба да дойдете. Што
ћете тамо, да труете светъ, да донесете
безобразлукъ.

Люба: Ё л' истина майка, да су те
отимали; кадъ си была девојка.

Ст. (мучи се да се не смее) Што ё бы-
ло, то ё и прошло.

Люба: Ама кажи ми, како се отима.

Ст. Тако сасъ безобразлукъ, ка вы
што чините.

Люба: Да л' се договори најпре де-
војка съ момкомъ, кадъ оће да ё отме.

Ст. Прођи се, то се заборавило.

Люба: Ето видишь; отмице су се
заборавиле, еръ нису више у обичаю. Та-
ко ће се заборавити, и што мы садъ чи-
нимо.

Ст. Што вы чините, не може да за-
борави Богъ, ако ће люди и да забора-
ве. Кумимъ те Богомъ, девојка шуруе

сасъ момкомъ , а майка гледа. Што си шуровала?

Люба: Да ти кажемъ майка , кадъ си башъ навалила. Пытао ме є, оћу ли поћи за нѣга.

Ст. Што, што?

Люба: То ти є.

Ст. Па што си му рекла?

Люба: Я самъ одговорила да оћу.

Ст. Куку кѣрко, како си могла одъ срамоте.

Люба: Заръ є срамота удавати се.

Ст. Ама то неиде тако.

Люба: Да како?

Ст. Майка треба да обегенише де-войку.

Люба: А кадъ нема майку?

Ст. Родбина.

Люба: А момакъ?

Ст. Онъ є казао майки , или роду, коя му се допада.

Люба: Па онда?

Ст. Пріятельи се погађаю , докле не угоде.

Люба: А девойка?

Ст. Она се стыди, ка што е за ню. Кадъ е питаю, оће ли да пође, она каже, како нбойни старии уреде.

Люба: Канда ће они съ нбимъ живити.

Ст. Е моя кърко, старии су паметнии, па знаду, шта е за девойку; а она е млада, луда.

Люба; Али ако се родбини момакъ допадне, а нбойзи не?

Ст. Девойка добро и не види момка, него кадъ е просе, она сагне главу, ка девойка, а не гледа у мужко, да га поеде.

Люба: Е моя майка, то су временна луда.

Ст. Да Богъ ме, што е стыдљиво, то е лудо, него што е безобразно, то е кодъ васъ лепо. Айде, нека проси девойка момка.

Люба: И то може бити.

Ст. Што, што?

Люба: Да како. Найпре е жена дворила мужа, и несме да седне, кадъ онъ руча; а садъ жена седи у горнѣ чело.

Ст. И жена господарь у кући?

Люба: Да како.

Ст. Тешко и той кући, где жена заповеда, а мужь ніє ништа.

Люба: Мужь є у кући мужь, а жена є госпођа.

Ст. Ћути да те не чую люди, те да те не туже.

Люба: Зашто?

Ст. Ты знашь, ко є госпођа.

Люба: Е, то є време прошло. Садь є свака госпођа, па макарь была и мумциница.

Ст. (тресе главоь) Пусть светь, покварень светь. Мора Богь да вась кара.

Люба: Зато што жена ніє робкиня.

Ст. И робкиня познає свога господара; а вы немате ни Бога ни старієга.

Люба: Кадь жена оће на баль, мужь лепо мора, башь да му се и неће.

Ст. Па жена суди у кући?

Люба: Лепо.

Ст. Да ви Богь да срећу кърко; али не веруємь.

Вучко, преѣашиѣ.

Вучко: (Люби) Еве цедуля за театоръ.

Люба: Остави тамо.

Вучко: Ама што ће да се игра?

Люба: Заръ бы ты ишо?

Вучко: (тресе главомъ) Я!

Люба: Светиславъ и Милева.

Вучко: То се играло већъ.

Люба: Садъ по другій путъ.

Вучко: Йокъ? ту не идемъ. Ете ако ће майка.

Ст. А што е то сынко?

Вучко: Театоръ.

Ст. Што е то театоръ?

Вучко: Играду, како е кћи кнеза Лазара пошла за турска цара. Ту самъ већъ быо. Е, кадъ погину онай стараць, башъ сумъ се смеао.

Ст. Како бы се смеао, кадъ другій гине.

Вучко. Зашто е лепо. Е, майка да идешъ да видишь: лепо.

Ст. Ако е све тако лепо, ка што самъ видеда.

Вучко: Ама ово е башъ фино. Идемъ да перемъ судове, пакъ некъ иде опетъ два гроша; баръ се проводимъ фанъ. (одлази)

Люба: Видишъ майка, ћирица, па се и нѣму допада театеръ.

Ст. Ама кое е то чудо?

Люба: Начине лепо собе, сокакъ, тавницу, и што годъ оћешъ; па онда тако раде, кан' да су живи. Да видишъ како се ту прави куръ.

Ст. Што е то?

Люба: Кадъ се момакъ у девойку залюби; па іой казуе, како е милуе, и она нѣму одговара.

Ст. Па то слушаю люди?

Люба: Кадкадъ има по 600, и было бы и више, да е соба већа.

Ст. И капетанъ неће да забрани?

Люба: Ко бы забранио, кадъ е то школа, гди се люди уче. Она земля, коя нема театра, држи се да е последня земля.

Ст. Леле майко, како се изквари светъ. Она є земля несрећна, где се не учи, како треба момакъ да милує девојку, и девојка момка. Ама то се стиде чинити у кући предъ майкомъ, предъ старіима, а ови раде то предъ толикимъ людама. Кои су веће будале, или они што вамъ плаћаю за свою бруку, или вы, што идете, те гледате?

Люба: Е, мы нѣима плаћамо, а не они нама.

Ст. Млого ли плаћате?

Люба: Свакій путь по два цванцыка.

Ст. Просићешъ моя кѣрко, просићешъ, кадъ за такве будалаштине трошишъ паре.

Люба: Али има и други стварій.

Ст. Валя да се девојка любви сасъ момкомъ.

Люба: Е, то обично бѣва.

Ст. Истину ли говоришъ?

Люба: Бога ми истину.

Ст. Па вы гледите?

Люба: Гледамо, да што ћемо.

Ст. Ухъ, што нисамъ тамо, да є
плюнемъ, и ню, и тога безобразника.

Люба: Па айде довече.

Ст. Да ме Богъ сачува.

Люба: Да видишь кадъ онъ почне
(подражава актеру) „Милево сунце живота
мога, Милево анђелу мой, любишь ли ме?“

Ст. Та є девойка анђео? Ђаво, ђа-
во, што нема образъ.

Люба: А она нѣму: „Сладкій мой
Светиславе, можешъ ли сумняти, да те
милуемъ; ты си мой животъ, моя утѣха,
моя среѣна и задовольство.“

Ст. Пи! безобразница, да тако го-
вори.

Люба: Пакъ да чуешъ, кадъ пева.

Ст. Знамъ, све срамотно.

Люба: Чекай да видишь, како є ле-
по (одлази на клавиръ и пева)

Сладка туго срдца мога

О презѣлна любви.

Ст. Текъ ваша проклета любавъ.

Люба:

Спѣши спѣши милой моіой

Могъ существа богиньи.

Ст. И тай се усрећи , кадъ узе бо-
гиняву.

ЛЮБА :

При разсвѣткѣ руйне зоре
Кадъ као ангель почива.

Представи њой лице мое
Обаянѣмъ нѣжногъ сна.

Ст. Не вичи Бога ти кѣрко , да пла-
шишь комшиѣ.

ЛЮБА :

Представи ахъ милой мойой,
Како за нѣомъ тугуемъ,
Све , што о нѣой одной бѣданъ
Данъ и ноѣу чувствуемъ.

Ст. Уха ! како е то лепо.

ЛЮБА :

Ахъ учини , да с' на мене
У сну мила сажали,

Ст. Кадъ бы была луда.

ЛЮБА :

Да ме съ топлымъ любве чувствомъ
У мечтаню загри.

И кадъ красне очи нѣне
Стыдна зора отвори,

Ахъ учини, да се санакъ
У истину претвори. *)

Є л' да є лепо майка ?

Ст. Тако у нашъ вилаєть певаю
куряцы, кадъ дойду месосѣе.

Люба : Теби све ніє право.

Ст. А кам' ти Дамянова люба , кам'
ти айдукъ Велько, кам' ти : заспа Ранко
подъ ябланомъ.

Люба : Па и те су о любви.

Ст. Єс' я, ама нису безобразне. Па
и гласъ є лепъ ; „ніє : уа, уа!“ ка ваше.

Люба : Нама су опетъ ваше ружне.

Ст. Што ? ружне ? што є твоя май-
ка певала , то є ружно ? Ей , леле Стано.

Люба : Кажи ми майка, зашто сте и
вы певале любовне песме.

Ст. Ты то незнашь ништа. Песма
се пева, текъ да се пева.

---

*) Ова песма налази се печатана у туђој едној
књиги, но зато є опетъ одъ сочинителя овогъ
позорія.

Люба: Па тако и мы чинимо.

Ст. Я, вы: „уха! уха! оди момче,
да те загрлимъ, оѣу да умремъ за тебе.“

Люба:

Старъ ми е заспо на крылу,
Мени га веле будити,
А я га волимъ любити,
Него л' га млада будити.

Ст. Видишь, како говори сама, да
е нико не чуе.

Люба: А зашто говори кадъ нѣ
лепо.

Ст. Не валя да е безобразна, да е
плюе светъ; а сама можешъ да се тре-
бишь одъ буве, ко ти брани.

Люба:

Ал' беседи Анѣлія:

Божій быо младъ делія,
И піе се текелія,
И люби се Анѣлія.

Ст. Болъ узми неку кнъигу, те читай.

Люба: Да ме опеть карашъ.

Ст. За добро се не кара.

ЛЮБА : (узме кнѣгу) Садъ читамъ рове.

Ст. Лепо, лепо.

ЛЮБА : Оћешъ и ты да слушашъ.

Ст. Оћу. Болъ то, него како се милуе.

ЛЮБА : (чита) Глава 11-та. Слѣдуюћи дани были су дани непресъчне любви.

Ст. Што, и у кнѣги любовь?

ЛЮБА : О, да видишъ, како се залюбила Софана.

Ст. Куку мене, зато ты оћешъ кнѣгу да научишъ.

ЛЮБА : Да што си ты мыслила.

Ст. Што самъ мыслила? кнѣга е да се молишъ Богу, да будешъ добра, вяляна, честита, а не да учишъ, како да се любишъ.

ЛЮБА : Али да чуешъ само, како е лепо.

Ст. Нећу да чуемъ безобразлукъ. Куку Станія, што не умре пре, да се не опоганишъ.

Неша, преѣашнѣ.

Ст. Фала ти сынко, башѣ ти Фала, што ме доведе у Београдѣ.

Неша: Што є опетѣ майка?

Ст. Ама не знашѣ, ко є горе, мужко ли женско ли. Што говори, што ради, што пева, што чита, само безобразлукѣ.

Неша: Любо, изиђи мало на полѣ.
(изиђе)

Ст. Мало самѣ спавала. Што да видимѣ, кадѣ дойдемѣ у собу? Седи онай странѣ момакѣ, па се разговара сасѣ ню.

Неша: Знашѣ шта є майка. Тай истый момакѣ послао ми є човека, и проси Любу.

Ст. Казала ми є. Зато су се и договарали.

Неша: Я мыслимѣ да є дамѣ. Момакѣ є добарѣ, има лепу службу, што ћу више. Него да є пыташѣ, оће ли да пође, пакѣ да є дамо.

Ст. Што ћу да е питањъ. Ако е не дашъ, сама ће отићи. Не видишъ ли, да е светъ покваренъ.

Неша: Немой тако майка. Ако су мало слободни, опетъ нису покварени.

Ст. Ама зашто да се не удае ка девојка; да има образъ, и да се стыди.

Неша: Садъ е тако, па бађава. Него е зови, па јој кажи, да дамо людма одговоръ. (одлази)

Ст. Ей Нешо, покварише и тебе.

6.

Люба, Станія.

Люба: Шта е майка?

Ст. Ништа.

Люба: Баба вели да ме вичешъ.

Ст. Викамъ те. Тай те твой слуга проси.

Люба: Па шта каже баба?

Ст. Оће да те да, да не шуруешъ са шњимъ.

Люба: (весела) Ю! Идемъ одна да явимъ Піяди.

Ст. Како бы девойка изпрошена ишла по сокаку?

Люба: Па то є ништа.

Ст. Куку, ништа? девойку изпрошену да гледа светъ. Имашъ ли ты память кѣрко?

Люба: То є изишло изъ обичая.

Ст. И то є изишло изъ обичая, и све ће изићи. Леле си га мене. Девойка се стыди одъ родъ, кадъ є изпрошена, а вы оћете да васъ гледа светъ. Идите викай, „Я самъ изпрошена.“

Люба: Теби све ніє право.

Ст. Ама како ће да ми буде право по Богу што не валя.

7.

Піяда, преѣашињь.

Люба: Ево Піяде, башъ добро.

Піяда: Я самъ на рецы.

Люба: Данасъ нећемо играти.

Піяда: Засто?

Люба : Велимиру ніє ђефъ.

Піяда : Зао ми є. Могла бы отичи у Топѣидеръ.

Люба : НеѢеншь се каяти, што си дошла. Скини виклеръ, пакъ Ѣу ти казати. (Піяда скыве, па га метне на креветъ)

Ст. (Піяди) А што си ты кѢрко замочила руке у кречъ ?

Піяда : У какавъ кречъ ?

Ст. Ете ти руке све боядисане.

Піяда : То су рукавитце.

Ст. Па што Ѣе ти то на руку?

Піяда : Другояце не може да се иде.

Ст. Е, видисъ, другояце не може, него да боядишешъ руке.

Люба : Тути майка Бога ти; што дирашь девойку, кадъ ти ніє ништа крива. Немой се срдити Піяда, моя є майка одъ старогъ света.

Піяда : Е засто бы се срдила. Майка ніє видила никадъ рукавице, па іой цудо. Ёлте майко ?

Ст. Ама кажи ми кѢрко зашто то носишь ?

Піяда: Срамота є ицы по сокаку и у визиту безъ рукавица.

Ст. Кадъ є йоштъ было срамота и-ћи, ка што є Богъ реко.

Піяда: Па засто неидемо боси?

Ст. То є друго, зима є, и човекъ може да се и убоде. А руке намъ дао, да радимо.

Піяда: Е, слускинѣ нека раде.

Ст. А вы да не радите?

Піяда: За господе срамота є да раде.

Ст. Лепо, лепо. Кадъ може оно друго быти, нека буде и ово. Само незнамъ, ко ће да васъ раани.

Піяда: (смеши се) Музъ нека се стара.

Ст. Кадъ є лудъ, нека се стара, а вы да прекрстите руке.

Піяда: Е, имамо и мы доста посла: да слинуємо, да стикуємо, да хеклуємо.

Ст. Тако, тако; само лакрдіє и безобразлукъ, а немойте посла.

Піяда: Па то є посао.

Ст. Какавъ посо? што е то?

Пяда: Каземъ вамъ: слинговати, не-
цовати, стрикати, хекловати.

Ст. Све вамъ е наопако, па и по-
сла. А камъ вамъ да везете, да плетете,
да нижете.

Пяда: Па то е Бога ти майка.

Ст. Како е то, кадъ не говорите.

Пяда: Мы говоримо немацки, по
моди.

Ст. Ей убио вамъ Богъ ту несрек-
ну моду, да бежите одъ свой родъ. Ама
добро и чините: болъ се понемчите, кадъ
и тако нисте Срби.

Люба: (Пяда) Мани майку Бога ти.
— Знашъ, шта самъ ти хтела казати?

Пяда: Ста?

Люба: Удаемъ се.

Пяда: Е, врага. За кога?

Люба: За Милана.

Пяда: Њеститамъ. Басъ е лепа пар-
тија.

Люба: Е л' да е лепъ?

Пяда: Као улисанъ; благо теби.
Одсадъ чу цешче да ти долазимъ.

Люба : И треба ; имамъ много кое-шта до посвршюемъ.

Пяда : Кадъ поцесъ на венѣанѣ, да те оцеслямъ.

Люба : Да Богъ ме. Само да буде лепъ цветъ.

Пяда : Нацыницу ти титускопѣ.

Люба : Како є то ?

Пяда : Нецесъ оплести курюкъ, него це свуда наоколо высити гргуляво.

Люба : То ће башъ лепо стояти.

Пяда : Знасъ , цветъ нече дати , да коса падне на страну : него це є дрзати.

Люба : Само ако буде лепъ привезъ.

Пяда : Ко це ти быти кумъ ?

Люба : Я не знамъ.

Пяда : Оцесъ ли на каруце , или песке ?

Люба : Како имъ буде воля.

Пяда : Само немой музику.

Люба : А, вальда ћу зурле ; да се плаши светъ.

Пяда: Па немой да спустишь главу кадь идесь, него слободно, нобль.

Люба: Зашто бы сагиняла главу, нисамь ништа украла.

Пяда: Кодь насъ младу невесту не води деверь изъ цркви, него младозеня.

Люба: И овде су неки почели.

Пяда: Како мыслишь ты?

Люба: Да видимъ, шта ће рећи Миланъ.

Ст. А о шта вы ту говорите де-войке?

Пяда: Говоримо, како це да буде свадба?

Ст. Зарь неће, како є Богъ уредіо?

Люба: (смее се) А како є Богъ уредіо?

Ст. Да девојки метну кодъ куће привезъ на главу.

Люба: Па да є воде као слепицу.

Ст. Ако є воде, не води є туђинъ, него деверь.

Люба: И да се свакоме покланя до землѣ.

Ст. Ка млада невеста.

Люба: И да цыгани напредъ иду.

Ст. Зато е свадба.

Люба: То неће бити кодъ мене.

Ст. Айде, айде. Пошокчите се. Йоште оставите законъ и постъ, па ће васъ видети майка?

Люба: А ко ће садъ постити?

Ст. Што, што?

Пяда: Я нисамъ постила никадъ.

Ст. Е л' истина?

Пяда: Постна су ела теска.

Ст. Ей, несрећный светъ, и законъ му постаде тежакъ. Кърко, я самъ се радовала, да дочекамъ радость одъ мою децу; ама я видимъ, нећу ти испратити сватове.

Люба: Зашто майка.

Ст. Како ћу да ти будемъ весела, кадъ е све наопако. Куку майцы; кадъ свако пева, я морамъ да ти плачемъ.

Люба: Е майка, чекай само докъ видишь, допашће ти се.

Ст. Да ми се допадне? камо срећа,
да нисамъ ни дошла.

8.

Миланъ , преѣашнъ.

Люба : (трчи му укобъ, пакъ га увати за
руку) Баба е казао, да оће.

Мил. Мени е познато. Зато самъ и
дошо, да съ вами радость делимъ.

Люба : Данасъ ми е наймилии данъ.

Мил. Томе се врло радуемъ. Кадъ
мыслите да буде веселъ?

Люба : То е бабина брига.

Мил. Я бы желіо што пре.

Люба : Съ мое стране я самъ справна.

Пяда : Сто йость буде вузно, то це-
мо лако сврсити.

Мил. Фрайлице, я ћу быти обве-
занъ, ако фрайли Люби што помогнете.

Пяда : Засто не, то е наса дузность.
Какву цете альину да йой купите?

Мил. Я ћу послати, па нека сама избере.

Люба: (смешн се) Само нека буде фанѣ.

Ст. (грува се у прси) Ей црна Любо.

Мил. Што є најскуплѣ и најлепше то ће вамъ се послати.

Пяда: Висе ципи ауѣпуцъ, него и матерія.

Мил. То є шнайдерова брига.

Пяда: Знате стаглгринѣ свила, па сама постава, тунглгринѣ ауѣпуцъ, врло це лепо да стон.

Ст. (за себе) Ама што ме ово муцаво изеде, ако ко Бога зна.

Мил. Я ћу послати, па вы после густирайте, како знате.

Люба: Само да буду лепи сватови.

Мил. Быће понайвише чиновницы.

Пяда: (Люби) Оцесь ли и мене звати у сватове?

Люба: Заръ іоштѣ пыташь?

Ст. Девойка иде на цвеће, а не на свадбу.

Піяда: Засто не бы исла на свадбу?

Ст. Зашто є срамота.

Піяда: Е срамота да.

Ст. Єс', вы немате срамоту. Айде, да скинемъ я мараму съ главе, па да идемъ по сокаку.

Піяда: (смев се) Ала бы была велика срамота.

Ст. Што, тебе то ніє ништа.

Люба: Майка, садъ све жене иду гологлаве.

Ст. А шамія.

Піяда: Е, ста це самія. Зена кадъ поце у цркву, метне капу, инаце носи сесиръ, или иде гологлава.

Ст. Гологлава; тежко нъойзи, и мужу йой, што не біє.

Люба: (Милану) Видите г. Милане, како моя майка лепо суди; да ме бієте.

Мил. А, бой є за скотове, а не за люде. То већъ изилази изъ моде.

Ст. Опетъ ваща несрећна мода. Што є добро, не валя, што є зло, треба.

Люба : Заръ є тебе деда туко.

Ст. Єс' я, и Богъ да прости. Много пута оће луда жена ово, оно; ама мужъ господаръ у кући, па не да.

Пяда : Али кадъ є зена паметнїя одъ муза ?

Ст. Паметна ка ты, да иде гологлава. Айде, вы девойке повежите се, а жене нек' иду гологлаве.

Пяда : Па я носимъ капу, докъ се не оцеслямъ.

Люба : И я.

Ст. И та є капа ваша немачка шамїя ?

Люба : Єсте.

Ст. Лепо, лепо. Имате ли іоштъ штогодъ, да чуемъ докъ самъ іоштъ овде, да приповедамъ баремъ кадъ дођемъ у мой вилаеть.

Люба : Шта да ти приповедамъ. (смеши се) Г. Миланъ ће ме любити у руку.

Мил. О то може и садъ быти. (полюби є у руку)

Ст. И ты нѣга да полюбишь у образъ.

Люба : То ћемо засадъ оставити ;
него другій путь.

Мил. Фрайла Любо , требало бы да
послушате вашу майку.

Люба : Я бы , али се боимъ , да се
не разсрди.

Ст. Не бой се ништа , неће ти май-
ка на путу стаяти. (устане)

Люба : А куда ћешъ майка ?

Ст. Никудъ. (отвори врата , и виче) Вуч-
ко ! Вучко !

9.

Вучко , пређашњи.

Вучко : Ево Вучко.

Ст. Да ми скупишъ халъине , па да
те пратимъ кодъ Нешу.

Вучко : А што майка ?

Ст. Ништа. Иди сынко , те скупи
халъине.

Вучко : Оћу майка. (одлази)

Люба : Ама што ти е.

Ст. Доста самъ ведла; да идемъ.

Люба: Заръ ты мыслишь, да бы я заиста полюбила г. Милана?

Ст. Већъ ваша ми е мода до грло.

Люба: Иди Бога ти майка. Ты све пріймашъ, што се мы шалимо.

Ст. Шалите се вы; я идемъ у мой красанъ вилаеть.

10.

Неша, преѣшнѣи

Мил. Слуга самъ понизанъ.

Неша: Г. Милане, Вы сте мою Любу искали; и я немамъ шта друго да кажемъ, него да будете срећни.

Мил. (полюби га у руку) Моє ће едно найвеће старанъ быти, да се достоанъ покажемъ и Вашегъ повереня, и нѣне любви.

Неша: Я кога самъ годъ запытао, свакій е добру речъ за васъ реко; а и самъ самъ видіо, да сте честить и валянъ

дечко; зато вамъ са свимъ срдцемъ дамъ мою кћерь.

Люба: Бáбо, ево ће да иде майка.

Неша: А што?

Ст. Да идемъ.

Неша: Кудъ ћешъ предъ веселъ.

Ст. Нека веселъ безъ мене.

Неша: Како бы то было, да се таква брука гради.

Ст. Не могу ти сынко, не могу.

Неша: А зашто не можешъ?

Ст. Кадъ неће да се чини свадба, не треба да гледамъ.

Неша: Како се неће чинити свадба? я самъ у мойой кући господаръ.

Ст. Каква свадба, жене гологлаве, девойке у сватове, млада невеста безъ превезъ; безъ свирку, безъ обичая; све наопако, све на моду.

Неша: Садъ што ћешъ, како сви, тако ћемо и мы.

Ст. Ама сви другоячіє раде; само є овде тай покоръ.

Неша: Е, па и мы смо овде.

Ст. Я нисамъ, я идемъ у мой вилаеть.

Неша: Ама немой да ми градишь бруку.

Ст. Я видимъ, кодъ васъ є све брука, па добро. Айде да ми тражишь кола.

Неша: Немой по Богу, што ћу рећи, кадъ ме запытаю люди.

Ст. Кажи: моя є майка проста, луда; не уме моду, неће да седи гологлава, пакъ є отишла, да не срамоти свадбу.

Неша: Ты остави друге, нека чине, како оћеду, а ты по твоємъ обичаю.

Ст. Ёс' да кажу твои гости: каква є то матора; пи! ала є безобразна, неће да єде сасъ леву руку, неће да скине мараму, и да вата момка подъ руку.

Неша: (смеє се) Не бой се майка; нису све таке, као овы полетарчићи; имаћешъ ты доста твога дружтва.

Ст. Имала самъ пре дваесетъ и осамъ година ; а садъ ?

Неша : Е, па нису све помрле фала Богу, а нису се све ни покондириле, као овы полетарцы. Наћићешъ доста нашега реда.

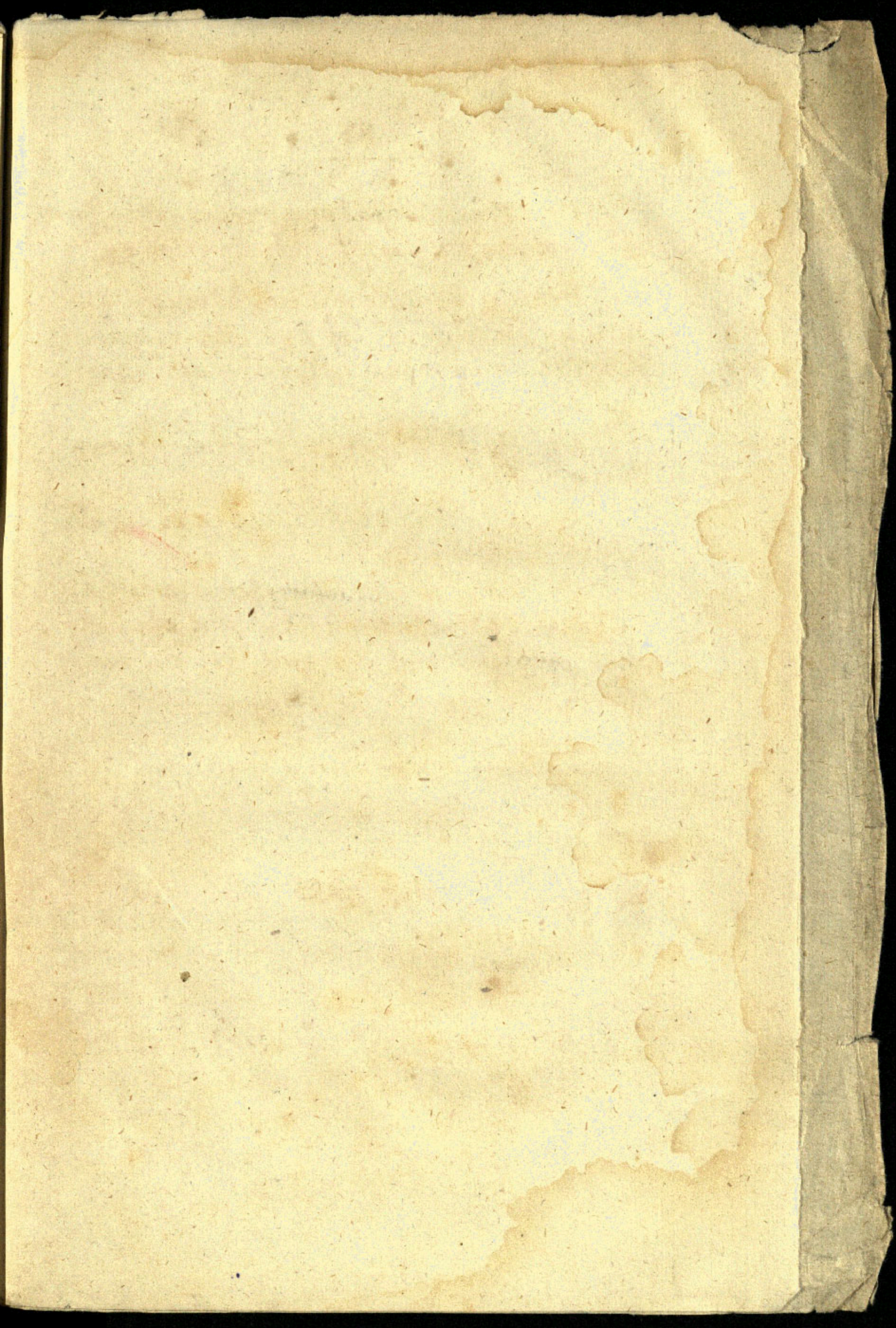
Ст. Па Београдъ іоштъ ніе сасвимъ потонуо.

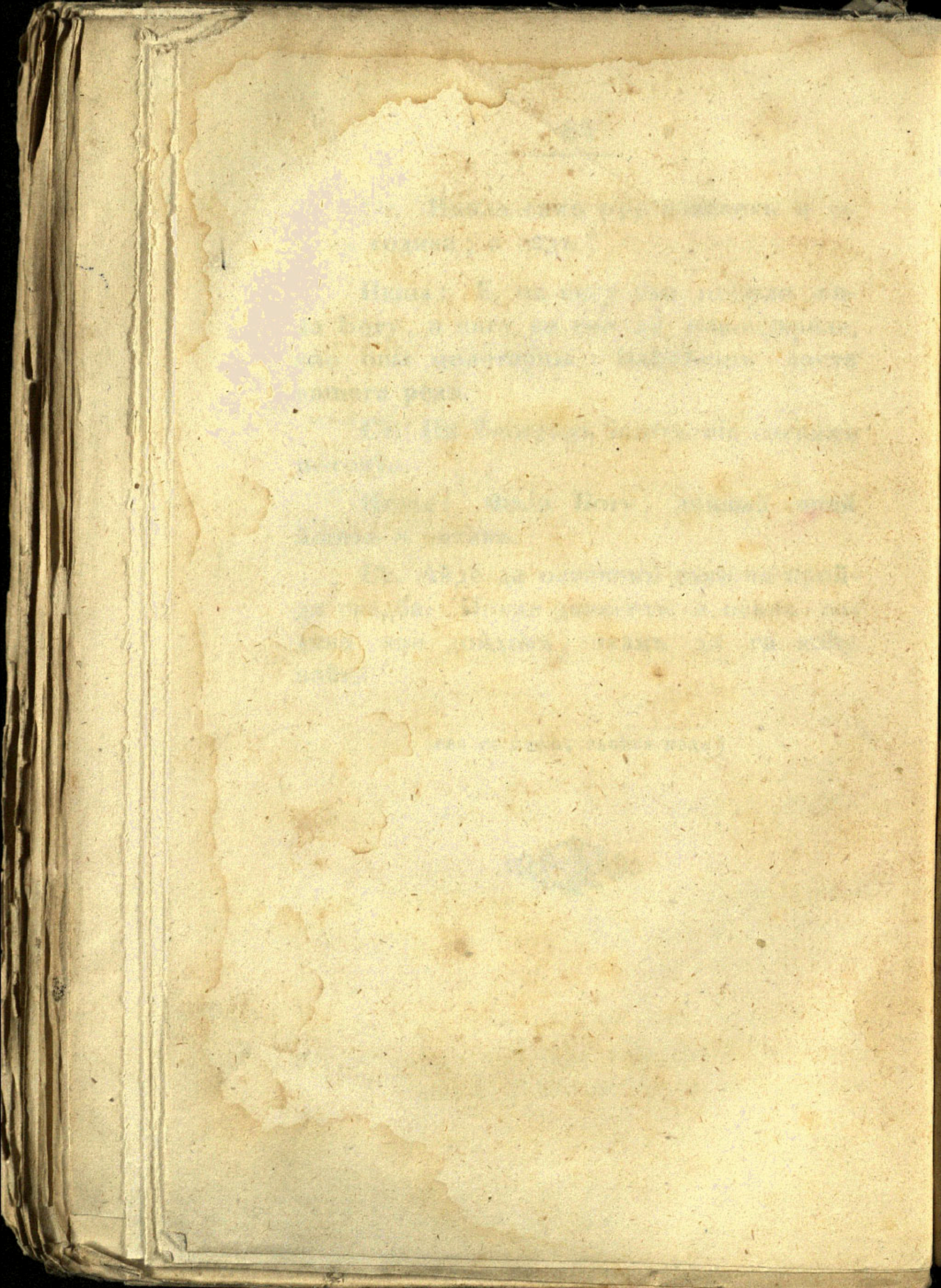
Неша : Фала Богу, дойный край іоштъ є читавъ.

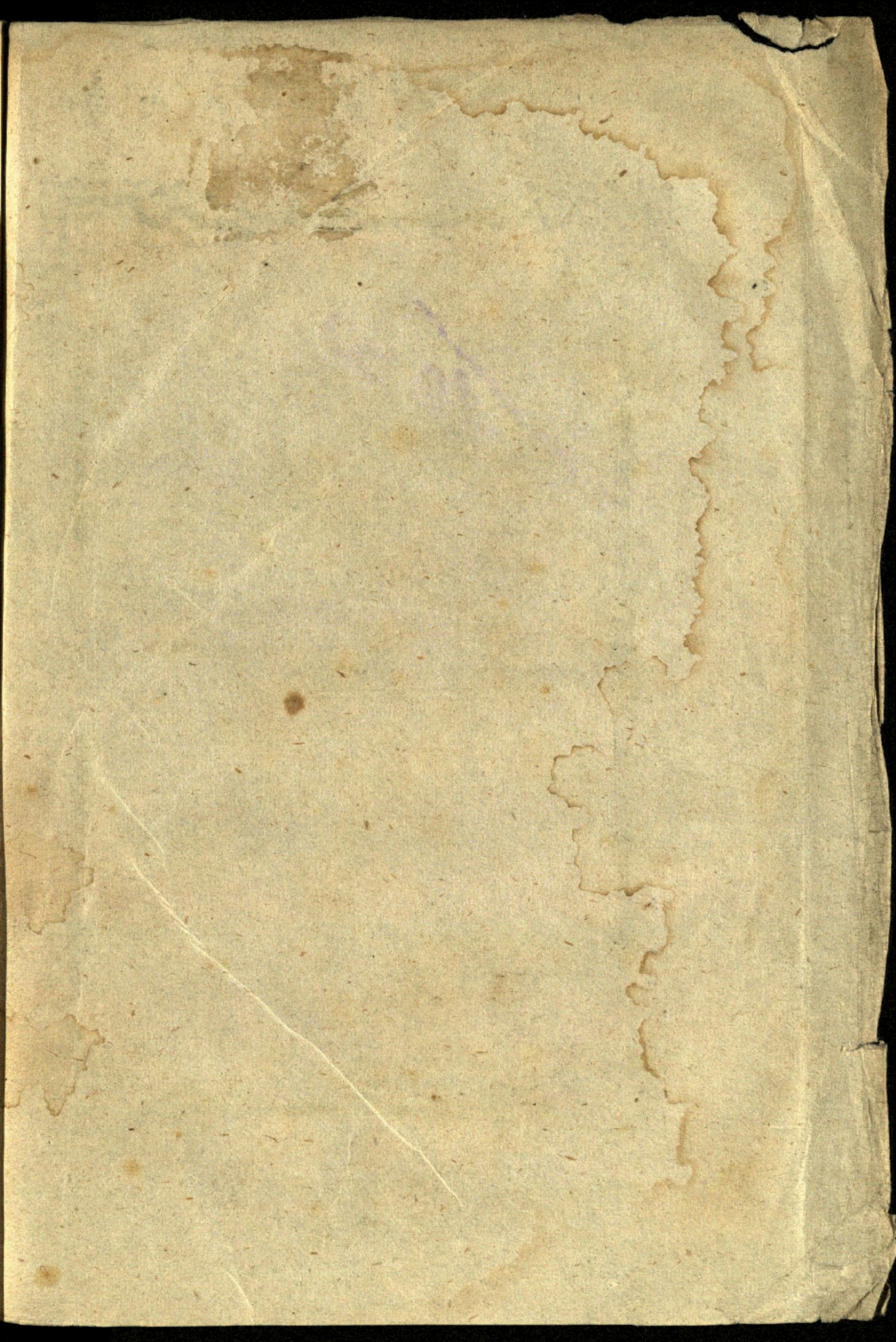
Ст. Айде да останемъ докъ не пройде свадба. После дваесетъ и осамъ година ако дойдемъ, знамъ да га нећу найти.

(сви се смею, завѣса пада)

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19 СрТ 413/41

Издано на користь нар. театра
у Београду.